ANUL XXXIX. No. 7. OCTOMBRIE 1915

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE

Telegrama trimisă de către Inalt Prea Sfinţia Sa Mitropolitul Primat Konon, cu ocazîunea aniversării zilei de naştere a M. S. Reginei Maria, (16 Octombrie 1915).

Majestăţii Sale Regina Maria

Palatul Regal

Sfânta noastră Biserică cu dragoste sărbătorind astăzi ziua naşterii Majestăţii Voastre, Noi, după ce am adresat călduroase rugăciuni de mulţămire şi cerere de îndurare către Dumnezeul părinţilor noştri, pentru Ţară, Tron şi Dinastie, săvârşite în Catedrala Sfintei Mitropolii, ca şi in toate celelalte biserici ale Regatului, venim astăzi cu smerenie a rugă pe Majestatea Voastră, ca să binevoiţi a primì cele mai devotate şi pline de încredinţare felicitări, pe cari Vi le prezentăm în numele întregului cler român.

Dorim Majestăţii Voastre, ca împreună cu Majestatea Sa bunul şi iubitul nostru Rege Ferdinand I, înconjuraţi şi încurajaţi de dragostea poporului român, să aveţi cea mai fericită vieaţă îndelungată, spre complectă realizarea dorinţelor mari ale întregei Patrii Române.

Dumnezeu să ajute tuturor, ca într'aceste zile grele şi anevoioase, cum nu s'au mai întâlnit în tot decursul istoriei româneşti, să îndrepteze corabia Statului Român spre

limanul cel mai bun, trecându-o cu succes printre toate valurile vieții, celei atât de turburată pretutindenea.

Să trăiți Majestatea Voastră, dimpreună cu iubitul nostru Rege și cu toată Augusta Familie Regală, la mulți ani, rodnici în fapte mărețe pentru binele, înălțarea și mărirea scumpei noastre Patrii România.

Să trăiască toate iubitele vlăstare ale Augustei Dinastii Românești, cari sunt nădejdea viitorului, contribuind spre fericirea întregului neam românesc.

Dumnezeu să ajute Majestății Sale Regelui dimpreună cu Majestatea Voastră, ca România să crească și să înflorească spre mărire, îndeplinindu-i-se prin Majestățile Voastre toate secularele și legitimile ei aspirațiuni.

† ***KONON Mitropolit Primat.***

Majestatea Sa Regina Maria a binevoit de a răspunde cu următoarea telegramă:

Inalt Prea Sfinției Sale
D. D. Dr. Konon, Mitropolit Primat
București

«Mulțumesc cu vie recunoștință Inalt Prea Sfin-
«ției Voastre, pentru rugile ce ați înălțat cu prilejul
«zilei Mele de naștere și pentru urările ce'Mi adre-
«sați în numele clerului. Dea Domnul ca munca și
«silințele Noastre ale tuturora, pentru binele Țării,
«să fie binecuvântate.»

MARIA

Biserica pronumită „Târca" din Capitală.

Scurt istoric cu pisania sau inscripțiunea ultimă a acestei biserici, unde se prăznuește Inălțarea Domnului, cu Sf. Ioan Evanghelistul și sf. Mucenici Minà și Haralambie[1].

Această sfântă biserică fondată din temelie cu zidărie bună, cu clopotniță și zid încunjurător, după cum se citește pe pisania veche de afară, este fondată la 1820, anume de către *Radu Poenaru Sărdaru*, cu soția sa *Natalia*. Care biserică cu fonduri proprii, administrată de succesorii familiei ctitorilor, trecând prin mai multe faze defavorabile, la cele din urmă a ajuns a fi condamnată prin acte judecătorești la totala ei desființare, prin dărâmare. Dar ca prin minune, scăpând de totala distrugere,—și istoricul ei prezentând mai multe faze însemnate, trebue a se notà următoarele spre știință:

1) Până la 1894, data punerei în aplicare a Legii Clerului Mirean, biserica Târca dimpreună cu personalul ei, fiind fondațiune particulară, s'a întreținut de către d-na *Eufrosina Păucescu,* născută *Filitis*, ca ultima descendentă din familia primilor ctitori fondatori: soții Poenaru. La punerea în aplicare a Legii Clerului în 1894, această biserică a fost luată pe seamă de către Primăria Capitalei, plătind

[1]) Trimisă spre publicare de Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei cu adresa No. 3915 din 1 Oct. 1915.

dela început salariile personalului şi întreţinerea ei, pe trei trimestre din acel an; după care Primăria a încetat de a mai plătì, sub cuvânt că această biserică, fiind ctitoricească, urmaşilor fundatorilor ei le incumbă sarcina de a se îngrijì de ea. In timpul acesta D-na Eufrosina Păucescu a vândut moşia d-lor Louis Blank şi Virgil Pleşoianu, rămânând apoi cu totul asupra acestui din urmă; iar situaţiunea bisericii a rămas nelămurită, fiindcă nu s'a prevăzut nimic în acte pentru întreţinerea ei şi a personalului pe viitor; în acelaş timp şi Primăria a încetat cu subvenţionarea ei, pe care—în baza Legii Clerului—o datorà bisericii «Târca».

2) Astfel fiind împrejurările, Sf. Mitropolie motivată de cererile enoriaşilor, a intervenit în mai multe rânduri la Ministerul Cultelor, pentru a obligà pe noui proprietari ai moşiei, spre a întreţine biserica cu personalul ei; «căci după canoanele şi regulele bisericeşti, constituind un «res nullius», nu aparţine biserica decât de domeniul public»; dar toate intervenirile făcute au rămas fără nici un rezultat.

In anul 1902 Protoieria Capitalei, aduce la cunoştinţa Sf. Mitropolii, că mai înainte de punerea în aplicare a Legii Clerului, biserica «Târca» se întreţineà din venitul *a trei pogoane de vie şi pământ ce aveà, pe lângă ceeace îi dà proprietatea;* şi că dela 1894, d-na ctitoară a încetat de a mai întreţine biserica aceasta, fără a se lămurì cum rămâne cu pământurile de mai sus arătate. Sf. Mitropolie înaintează acest raport în copie Onor. Minister de Culte, cu data de 22 Iunie acelaş an, stăruind ca în vederea celor arătate, Ministerul să dispună şi să se reguleze cum se va crede mai bine, ca situaţiunea precară în care se află biserica «Târca» să înceteze cu totul.

In anul 1906, Sf. Mitropolie din nou motivată de nevoile enoriaşilor, a intervenit la Onor. Minister de Culte şi la Primărie, stăruind a se luà măsurile necesare pentru întreţinerea

acestei biserici amenințată cu ruina; la care Primăria a răspuns că în urma unui proces dintre clericii bisericii și proprietarul moșiei Virgil Pleșoianu, s'a ajuns la împăcăciune și la încheierea unei transacțiuni între părți; prin care proprietarul pune la dispozițiunea preotului trei camere din curtea bisericii, pe tot timpul cât va trăì, iar preotul în schimb declară, că nu mai are nici o pretențiune la leafă pentru trecut și viitor, considerându-se ca stinse pentru totdeauna procesele ce au urmat între dânșii și d-na Păucescu.

3). In anul 1908 Primăria Capitalei comunică din nou Sf. Mitropolii, că acțiunea intentată de mai înainte d-nei Păucescu și d-lor Pleșoianu și Blank a fost respinsă și de către Curtea de Apel. Prin această hotărîre a Curții se stabilește, că *Biserica Târca, înființată ca particulară de către soții Poenaru la 1820, «recunoscută și consfințită cu «acest caracter, prin sentința judecătorească din 1907»,* nu au putut fi transformată în biserică filială publică; căci, chiar Legea asupra Clerului prevede că: «paraclisele și bisericile particulare nu intră în prevederile Legii Clerului Mirean»; iar ca concluziune Primăria declară că după lege nu poate fi obligată de a subvenționa, decât numai bisericile publice.

Tot în acest an 1908, Ministerul Cultelor prin adresa cu No. 11.666 comunică Sf. Mitropolii că: «nu poate o-«bligà pe proprietarii moșiei de a subvenționa și plăti per-«sonalul bisericii, tot asemenea și pe Primăria Capitalei «ca să servească numitei biserici vreo subvențiune». Și amintește Sf. Mitropolii, că există o transacție, întărită de Tribunalul Ilfov (secția II-a, cu No. 34905), prin care d-l Pleșoianu s'a obligat a dà preotului, în mod gratuit, trei camere de locuit în curtea bisericii, pe tot timpul cât va trăì și va slujì la acea biserică.

Deteriorându-se cu totul biserica, în anul 1910 Sf. Mitropolie după cererea poporenilor, a eliberat o condică

de milostenie, spre a se adunà ofrande în scopul reparărei acesteia; şi ofrandele adunate s'au întrebuințat la acoperirea din nou a bisericii, iar *banii ce au mai prisosit, s'au depus la Consemnațiune, pentru viitor.* Tot atunci Protoieria Plăşei de Jos, cu raportul No.... mai arată că adresându-se d-lui Virgil Pleşoianu proprietarul moşiei, d-sa acum a declarat că consimte a cedà terenul trebuincios din curtea bisericii.

4). In anul 1912, Onor. Minister de Culte (Cassa Bisericii), prin adresa cu No. 12.607, încunoştiințează pe Sf. Mitropolie, că *d-nul Virgil Pleşoianu s'a hotărît ca să dărâme biserica «Târca» ce se află pe moşia sa; fiind recunoscută de Justiție ca biserică particulară, de care el nu mai are nevoe*, şi Cassa Bisericii după înțelegerea avută, cere Inaltei Chiriarhii a nu se dà consimțământul pentru a ei dărâmare.

Sf. Mitropolie (adică Noi Inşine) prin adresa cu No. 4080 din 1912, răspunde, că, cu nici un preț nu admite dărâmarea bisericii şi că menține dispozițiunea luată de a se adunà fonduri cu condica de milostenie, liberată în trecut pentru restaurarea bisericii «Târca». Tot în acel an 1912, enoriaşii numitei biserici prin petițiunea lor se plâng Sf. Mitropolii, că proprietarul V. Pleşoianu se opune la repararea bisericii; şi atunci Inalta Chiriarhie trimite în copie această plângere Onor. Minister de Culte, şi cere stăruitor răspuns la adresa cu No. 4080 din 1912, relativ de măsurile propuse şi admise pentru nedărâmarea acestei biserici. La care d-nul Ministru al Cultelor (Cassa Bisericii) cu adresa No. 15785 din 1912 răspunde, că d-l Pleşoianu având sentințe judecătoreşti definitive în această chestiune, nu poate fi oprit—dacă voeşte—dela dărâmarea acestei biserici.

Sf. Mitropolie aduce atunci cazul la cunoştința Sf. Sinod, spre a limpezì împreună situațiunea acestei biserici,

şi Sf. Sinod hotărăşte prin adresa No. 159 din 1913, că I. P. S. Mitropolit Primat să binevoiască a chemà anume pe d-nul V. Pleşoianu şi a'l povăţuì ca pe un bun creştin în folosul obştei creştinilor din acea enorie, ca să cedeze terenul pe care este clădită biserica împreună cu ograda acesteia. Sf. Mitropolie deleagă pe anumite persoane însemnate, pentru a merge la d-nul Pleşoianu, cu care ocaziune se constată, că numitul proprietar este în fine dispus de a cedà biserica enoriaşilor, şi dă chiar o declaraţie scrisă în acest sens; cu condiţiunea d-sale însă, ca biserica să fie luată în supravegherea Cassei Bisericii sau a Primăriei, care, să o repare şi să întreţină cultul cu toate cele necesare. In sensul acesta Sf. Mitropolie face mijlocire către Onor. Administraţia Cassei Bisericii cu adresa No. 3620 din 27 Iulie 1913, *spre a se luà pe seama acelui Onor. Minister numita biserică, cu întreţinerea ei şi a personalului, mai ales că în virtutea Decretului Regal cu No. 1510 din 1894, ea face parte din numărul filialelor din Capitală.*

5). In anul 1914, enoriaşii văzând că nu se ià nici o măsură cu repararea şi cedarea bisericii pentru interesele lor religioase, se plâng din nou Sf. Mitropolii, cerând cu data din 22 Ianuarie a se lămurì odată cu situaţiunea bisericii «Târca». Sf. Mitropolie prin adresa cu No. 260 din 1914 repetă la Onor. Minister de Culte intervenirea făcută prin adresa No. 3620, spre a se luà biserica aceasta pe seama Statului, fiind dejà adunată prin condica de milostenie a Mitropoliei suma de 4.000 lei pentru reparaţiunea ei. La 20 Ianuarie 1914 însuşi d-nul Pleşoianu, revenind la mai bune sentimente, face o petiţiune Sf. Mitropolii şi cere să se ià grabnice măsuri pentru repararea bisericii, spre a nu se răcì credinţa poporului; mai ales că în vecinătatea acelei enorii se află două sate de catolici, cari se prea poate să'i atragă pe enoriaşii acelei biserici la credinţa

lor. Pe care petițiune Sf. Mitropolie o trimite în copie Onor. Minister, cerând stăruitor rezultatul la adresa cu No. 3620 din 1913, relativ de trecerea bisericii pe seama Statului și regularea ei.

In urma delegațiunei date de către I. P. S. Mitropolit Primat Konon către Protoieria Plășei de Jos, de a se face o nouă cercetare minuțioasă la fața locului, aceasta prin raportul No. 93 din 1914, arată că biserica se găsește în ruină complectă—plouând pe bolte—, neluându-se nici o măsură în vederea reparațiunilor ce trebuesc făcute bisericii. După care prin ordinul No. 1578 din 18 Aprilie 1914, Sf. Mitropolie dispune a se ridica Sfântul Antimis, rămânând biserica cu totul închisă, până la definitiva ei restaurare. Iar această măsură despre totala închidere a bisericii s'a hotărît spre a se puteà grăbì cei datori cu buna reparațiune a ei cât mai curând. Prin adresa Sf. Mitropolii cu No. 2110 din 1914, se intervine la Onor. Minister de Culte, spre a se numì o comisiune formată dintr'un domn defensor, consilier comunal și sub-directorul Cancelariei Sf. Mitropolii, cari împreună cu d-nul proprietar V. Pleșoianu să avizeze de acord cu parohul și enoriașii, asupra măsurilor de luat pentru limpezirea definitivă a situațiunei bisericii «Târca» și a personalului acesteia.

Prin Onor. Protoierie a Plășei de Jos, cu raportul respectiv se mijlocește a se prelungì termenul condicii de milostenie, cu care s'a adunat până acuma suma de 4177 lei, și mai trebuesc cel puțin încă 7000 lei (în total 11.177 lei) pentru facerea tuturor reparațiunilor necesare. Raportul se trimite în copie la Cassa Bisericii cu No. 2978 din 1914, repetându-se cererile din adresele anterioare și insistând spre a se lămurì odată cu situațiunea acestei biserici.

La 28 Octombrie 1914, P. C. Protoiereu respectiv Ne

înaintează un deviz pentru pictura acestei biserici. Iar în urma acestui raport, Protoiereul a fost delegat de către Sf. Mitropolie, spre a axamină cu deamănuntul pictura și a Ne raportà anume: în ce stare se găsește pictura veche și dacă nu se poate conservà cum este; aceea ce P. C. Protoiereu face cunoscut prin raportul din 13 Noembrie 1914; arătând că pictura veche nu prezintă niciun interes istoric, nici nu se poate spălà. Iar Sf. Mitropolie prin ordinul No. 4621 din 18 Noembrie 1914, dá voie a se pictà din nou biserica, angajându-se pentru aceasta cunoscutul pictor V. Georgescu.

La 18 Mai 1915 enoriașii cu petițiunea înregistrată la No. 1875 arată că reparațiunele bisericii lor s'au terminat și cer a li se redeschide biserica și a se da voie preotului lor ca să servească în ea.

6. Cu prilejul vizitelor canonice făcute de către Noi în vara anului acestuia a tuturor bisericilor din Capitală, a fost pentru a doua oară vizitată și această biserică anume, în ziua de 11 August a. c. Cu această ocaziune de către Insuși Noi s'au constatat o sumă de lipsuri, din cauza cărora nu se poate sfinți biserica acum, dispunând a se întocmi o listă de toate acestea, care apoi s'a trimis cu ordinul No. 3228 din 15 August a. c. Protoieriei și Epitropiei respective, punându-li-se în vedere că sfințirea acelei biserici nu se va putea săvârși acum, până la complectarea tuturor lipsurilor semnalate mai dinainte.

Asupra căror lipsuri și neajunsuri s'au dat ordinul cu No. 3495 din 4 Septembrie către Epitropia și parohia *Foișoru*, de care depinde această biserică, ca să se ià măsuri urgente și anume: pentru înlocuirea totală a podului corului și prefacerea acestuia cu scările necesare, înlocuirea pardoselei cu mozaic și a scărilor dela pridvorul de intrare în biserică, facerea unei cisterne în dosul pridvorului din afară, în care să se toarne apa dela botezul prun-

cilor, refacerea picturei pe unde va fi deteriorată, cu ocaziunea schimbărei la podul corului, curăţirea pisaniei celei vechi de afară, aşezarea pisaniei celei nouă în năuntru deasupra uşei de intrare, complectarea câtorvà icoane murale şi facerea portretelor oficiale, repararea clopotniţei de pe poartă cu scara ei la clopote, repararea porţei de intrare în curte şi a grilajului dela faţadă, nivelarea pământului pe din dosul bisericii, spre dosul pridvorului, ridicarea de către antreprenor a tuturor obiectelor sale aflătoare în curtea bisericii, luându-se măsuri pentru repararea zidului încunjurător şi altele mai mărunte. La sfârşitul acestui ordin I. P. S. Sa adaogă, că deosebit de sumele adunate prin condica de milostenie, dată de către Mitropolie acestei biserici, şi neajungătoare fiind până acuma, toate cheltuelele de acum necesare acestor modificări şi adaose se vor suportà de către Insuşi I. P. S. Sa, dorind a se vedeà cât mai curând deschisă această bisebiserică, spre bucuria şi folosul creştinilor enoriaşi din această parte a Capitalei.

După toate acestea, Sf. Mitropolie prin ordinul cu No. 3512 din 7 Septemvrie a. c. pune în vedere Epitropiei şi Comitetului respectiv, ca să facă toate demersurile cuvenite pe lângă moştenitorii de curând repausatului V. Pleşoianu şi la nevoe chiar şi pe lângă autorităţile judiciare, pentru a se ridicà toată gospodăria pe care ei ar mai fi avându-o în curtea din faţa bisericii, obligându-o pe Epitropie a ţine în curent pe Sf. Mitropolie cu toate cele ce se vor mai face la biserica «Târca», până la complecta curăţire a curţei bisericii şi plantaţiei acesteia, etc.

De unde se vede că biserica «Târca» este o adevărată minune izbăvindu-se de dărâmarea totală. Biserică frumoasă, care astăzi se vede acoperită din nou cu table solide, zidurile exterioare reparate bine, iar în interior Altarul cu Catapeteasma este frumos, peste tot este ar-

tistic zugrăvită în oloi, pe jos așezat mozaic solid, idem podul corului cu scările sale din nou construit din fierărie bine lucrată, având policandru și candelabrele necesare, stranele împrejur sunt din nou, cu un bazin anume făcut din pridvor pentru scursoarea în afară a aghiazmei dela botezul pruncilor, având un trotuar solid împrejurul bisericii cu pardoseala până la poartă, clopotnița dela poarta de intrare, cu grilajul fațadei, solid reparate, idem măsuri pentru restaurarea întreg zidului încunjurător și suprafața curței nivelată, pregătită pentru înfrumusețarea cu plantațiuni potrivite.

Pentru care bună restaurare, pe lângă sumele încasate dela enoriași prin vechea condică a Mitropoliei, la neajuns am ajutat Noi înșine către care s'a asociat: Onor. Domn Senator M. Deșliu, idem și Onor. Domn Const. G. Cociaș, Vice-Președintele Senatului, etc. care fapt al frumoasei restaurări, nu se poate privì decât ca un adevărat miracol, izbăvindu-se biserica aceasta — ca prin minune — dela totala desființare, la care erà condamnată prin procesele avute—și făcându-se astfel podoaba acestei suburbii din Capitală.

După care în fine, se așteaptă raportul cât mai neîntârziat despre terminarea tuturor acestora, pentru a se hotărî de către Noi data târnosirei acestei frumoase biserici, etc.

cilor, refacerea picturei pe unde va fi deteriorată, cu ocaziunea schimbărei la podul corului, curăţirea pisaniei celei vechi de afară, aşezarea pisaniei celei nouă în năuntru deasupra uşei de intrare, complectarea câtorvà icoane murale şi facerea portretelor oficiale, repararea clopotniţei de pe poartă cu scara ei la clopote, repararea porţei de intrare în curte şi a grilajului dela faţadă, nivelarea pământului pe din dosul bisericii, spre dosul pridvorului, ridicarea de către antreprenor a tuturor obiectelor sale aflătoare în curtea bisericii, luându-se măsuri pentru repararea zidului încunjurător şi altele mai mărunte. La sfârşitul acestui ordin I. P. S. Sa adaogă, că deosebit de sumele adunate prin condica de milostenie, dată de către Mitropolie acestei biserici, şi neajungătoare fiind până acuma, toate cheltuelele de acum necesare acestor modificări şi adaose se vor suportà de către Insuşi I. P. S. Sa, dorind a se vedeà cât mai curând deschisă această biserică, spre bucuria şi folosul creştinilor enoriaşi din această parte a Capitalei.

După toate acestea, Sf. Mitropolie prin ordinul cu No. 3512 din 7 Septemvrie a. c. pune în vedere Epitropiei şi Comitetului respectiv, ca să facă toate demersurile cuvenite pe lângă moştenitorii de curând repausatului V. Pleşoianu şi la nevoe chiar şi pe lângă autorităţile judiciare, pentru a se ridicà toată gospodăria pe care ei ar mai fi având-o în curtea din faţa bisericii, obligându-o pe Epitropie a ţine în curent pe Sf. Mitropolie cu toate cele ce se vor mai face la biserica «Târca», până la complecta curăţire a curţei bisericii şi plantaţiei acesteia, etc.

De unde se vede că biserica «Târca» este o adevărată minune izbăvindu-se de dărâmarea totală. Biserică frumoasă, care astăzi se vede acoperită din nou cu table solide, zidurile exterioare reparate bine, iar în interior Altarul cu Catapeteasma este frumos, peste tot este ar-

tistic zugrăvită în oloi, pe jos aşezat mozaic solid, idem podul corului cu scările sale din nou construit din fierărie bine lucrată, având policandru şi candelabrele necesare, stranele împrejur sunt din nou, cu un bazin anume făcut din pridvor pentru scursoarea în afară a aghiazmei dela botezul pruncilor, având un trotuar solid împrejurul bisericii cu pardoseala până la poartă, clopotniţa dela poarta de intrare, cu grilajul faţadei, solid reparate, idem măsuri pentru restaurarea întreg zidului încunjurător şi suprafaţa curţei nivelată, pregătită pentru înfrumuseţarea cu plantaţiuni potrivite.

Pentru care bună restaurare, pe lângă sumele încasate dela enoriaşi prin vechea condică a Mitropoliei, la neajuns am ajutat Noi înşine către care s'a asociat: Onor. Domn Senator M. Deşliu, idem şi Onor. Domn Const. G. Cociaş, Vice-Preşedintele Senatului, etc. care fapt al frumoasei restaurări, nu se poate privì decât ca un adevărat miracol, izbăvindu-se biserica aceasta — ca prin minune — dela totala desfiinţare, la care erà condamnată prin procesele avute—şi făcându-se astfel podoaba acestei suburbii din Capitală.

După care în fine, se aşteaptă raportul cât mai neîntârziat despre terminarea tuturor acestora, pentru a se hotărî de către Noi data târnosirei acestei frumoase biserici, etc.

JERTFIREA PENTRU BINELE OBŞTESC.

II.

Când a zis Mântuitorul că, *mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca să-şi pue cineva sufletul pentru prietenii săi*,—Ioan 15, 13—a arătat de ce preţ nemăsurat este virtutea iubirii de aproapele, dusă până la jertfirea şi suferinţa pentru el. Cine oare nu a simţit o duioasă plecare a inimii spre a ajută pre cei suferinzi? Cine nu a simţit apoi acea dulce mulţămire sufletească, când a putut să deă o bucată de pâne unui flămând, sau măcar un pahar de apă unui însetat? Ce curată şi nespusă bucurie cuprinde pe acela care culegând ingratitudine pentru binefaceri sămănate, aude în adâncul sufletului său glasul conştiinţii, glasul lui Dumnezeu, zicându-i, în timp ce lacrimi amare i se ivesc în ochi: *Ai făcut bine*, *deşi lumea te nesocoteşte*, urmând prin aceasta lui Iisus Hristos, care de asemenea a întimpinat ingratitudine pentru faptele iubirii sale de oameni, pentru negrăita sa jertfă de mântuire. Acei a cărora inimă nu este străină de aceste simţiminte, vor înţelege foarte uşor, că a suferi pentru alţii, este a-şi procură o bucurie cerească; vor înţelege de asemenea cuvintele Sf. Apostol Pavel, generosul ucenic al lui Iisus Hristos, care scriă Colosenilor: *Mă bucur întru suferinţele mele pentru voi*—Colos 1. 24.

De sigur oamenii de rând, pentru cari creștinismul nu este decât un titlu deșert, sunt incapabili să înțeleagă acest grai al Sf. Pavel, acest grai al unui imitator sincer al Mântuitorului. Ce îmi pasă mie de soarta altora, zic unii? Ce, sunt obligat eu să mă jertfesc pentru alții? La urma urmelor nimeni nu mi-ar fi recunoscător pentru aceasta. Am destule de făcut pentru mine. Fiecare să-și vadă de sine. Dumnezeu îngrijește de toți, zic alții..... Chipul acesta de a gândì este prea comun, prea ordinar; el descopere felul sufletului, dă la iveală un interes necurat, un egoism respingător, nesimțitor, precum pentru fericirea, așà și pentru suferințele altora.

*

Unii cred că au făcut mare lucru dacă au aruncat cevà ca de silă unui cerșetor, de pildă un gologan sau niște obiecte fără valoare de cari nu mai aveà nici o trebuință. Altă specie de egoiști sunt oamenii ambițioși cu numele de înțelepți, cari caută să împace calculele unui josnic interes cu cerințele religiunii. Este un lucru drept, zic ei, de a ajutà pre alții,—este chiar o datorie. Trebuesc încurajate întreprinderile de utilitate publică, cum și a face cevà pentru patrie și pentru omenire. Astfel voiu contribuì din toată inima la orice operă filantropică, numai să am și eu dintru aceasta un folos personal. Imi aș face cea mai mare nedreptate însă, a mă uità pre mine, lucrând pentru interesul general, a aduce servicii societății, în paguba mea. Religiunea nu cere aceasta. Ea îmi impune datorii și către mine însumi. Iată care este graiul pretinsului înțelept. El ar vrea să rezolve problema de a servì cu acelaș zel la doi domni, lui Dumnezeu și lui Mamona. Dar atunci el cade în categoria acelora despre cari Iisus a zis că, *își iau plata lor*. El ajută pe alții, în vederea de a fi ajutat la rândul său. Virtutea sa este atunci ca o marfă

pe care el o speculează. Bunele sale fapte sunt rezultatul unui calcul și nu al unei datorii. La cea mai mică aparență a unei pagube, el se va rădică public sau în secret contra întreprinderii celei mai folositoare, pe care de nu o va puteà împedicà cu totul, se va sili din toate puterile a o închide în marginile cele mai restrânse. Dacă cumvà Dumnezeu o binecuvintează, el atunci prinde cel mai mare necaz.

Noi avem fără îndoială datorii de îndeplinit și către noi înșine, dar ele nu stau în calculele esclusiv egöistice. Trebue să ne apărăm drepturile noastre, dar și a sacrificà o parte din ele, când ele s'ar aflà în conflict cu drepturile cele mai sfinte și în legătură cu binele obștesc. Trebue să ne îngrijim de nevoile noastre personale și de familiile noastre, dar această datorie se oprește acolo unde folosul nostru aduce altora o pagubă mai mare. Ne este îngăduit de a ne bucurà de plăceri nevinovate și de petreceri cuviincioase (nu ca bătăile de flori indecente și alte desfrâuri și obiceiuri stricăcioase din vremurile noastre aduse din apus), pe cari ni le oferă viața; dar trebue deasemenea să luăm parte și la nenorocirile obstești, renunțând la bucuriile noastre, dacă, cu prețul acestei jertfe, răscumpărăm viața oamenilor, ori bună starea societății în care viețuim sau a țării noastre. Dacă cinevà este incapabil de o astfel de marinimie, să înceteze de a se numì următorul lui Iisus Hristos.

Dar, zice iubirea de sine jicnită: Ce îmi folosesc mie asemenea privațiuni? Ce dator sunt eu să sufăr pentru alții mizeria, dispreţul și ocara? Nimeni nu ar face atâtea pentru mine. Se întreabă, pentru ce? Răspunsul este categoric: Fiindcă conștiința însăși ne spune, că este de demnitatea unui cetățean al ceriului de a se purtà și a lucrà astfel; fiindcă sfânta scriptură ne spune că Iisus Hristos a fost însuflețit de acelaș duh, și fiindcă e în judecata fiecăruia că dacă toți oamenii ar trăì și ar lucrà după aceste prin-

copii, împărăția lui Dumnezeu ar fi în mijlocul nostru, *precum în cer așa ar fi și pre pământ.* Dar ei sunt cu totul departe de aceasta. Pilda unora atrag pre alții să se conformeze slăbiciunilor și egoismului lor. Se ascultă astfel mai mult de oameni decât de Dumnezeu. Și căutând a satisface mai mult cerințele simțuale, trupești, în loc de a se supune legilor supreme și aspirațiunilor sufletului nemuritor, oamenii ajung să se lipiască mai mult de pământ și de viața aceasta cu plăcerile ei trecătoare, decât de cer și de veșnicie.

*

Sunt unii cari cutează să zică: o abnegațiune așà de generoasă m'ar expune la derâderea oamenilor, numindu-mă un visător, un vizionar. Creștinule, cu legea lui Dumnezeu în inimă și cu binele omenirii înaintea ochilor, nu te mai întrebà ce vor gândì oamenii ordinari; ci să te întrebi și să socotești, care este prețul sufletului tău, atât în ochii tăi cât și în ochii lui Dumnezeu? In nici o epocă omenirea nu s'a pogorât așà de jos ca să declare de nesocotit și ridicul pe martirul de bună voe, care sacrifică binelui obștesc odihna sa, averea, sângele său și viața sa! Apărătorii patriei, apărătorii drepturilor și libertăților concetățenilor lor s'au făcut vreodată ridicoli, când sburând la lupte, fără să se uite la lacrimile, la interesele și la nevoile familiei lor, ei au căzut jertfe ale devotamentului lor?.. Oare urmașii nu povestesc faptele lor nepoților cu o mișcătoare venerațiune? Nu se rădică monumente întru amintirea marinimiei lor, peutru ca pilda unei așà de înalte virtuți să nu dispară de pre pământ? Care popor și care țară se va cità pre pământ, la cari să nu se vadă în cele din urmă eroismul căpătând omagii și martiriul cununi?

Dacă cu prețul sacrificiului se asigură o fericire mai mare și mai statornică familiei, obștei, țării și poate ome-

nirii întregi chiar, atunci să se înceteze precupeţirea cu obişnuinţile moliciunii, cu interesele şi cu poftele meschine şi pământeşti. Să nu se uite nimeni la părerile oamenilor, ci la hotărârile dreptei judecăţi. Să nu se ià drept regulă opiniunea laşă a sclavilor materiei, ai onorurilor deşerte şi ai moliciunii; ci pentru a face un bine mai general, oricine să renunţe fără părere de rău la un profit mai mic; să-şi închine persoana sa bunei stări a aproapelui; copiii săi, patriei; toate interesele sale, mântuirii obşteşti. Atunci va cunoaşte acea bucurie cerească care însufleţeà pe eroii omenirii în faptele lor mari şi în grelele lor suferinţe. Atunci va cuprinde bine şi va purtà viu în inimă acel cuvânt cu adânc înţeles al Sf. Apostol Pavel: *Mă bucur întru suferinţele mele pentru voi.*

Intrebaţi pe cel ce are un prietin iubit, dăcă sufere el când încearcă o grea întreprindere pentru prietenul său? Intrebaţi-l dacă se simte nenorocit în momentul când, pentru a-l scăpà, se aruncă înaintea primejdiei? Ar da el pentru tot aurul din lume, amintirea unei ustfel de fapte mari şi generoase?,. O acţiune prin care îşi sacrifică cineva din ce are pământesc şi trecător pentru un scop mai înalt, inobilează sufletul şi îi imprimă un caracter sublim.

Intrebaţi pre o duioasă mamă care a petrecut nopţi întregi lângă leagănul copilului său, pentru a-i scăpà viaţa pe care boala o ameninţă, dacă a regretat ea odihna şi plăcerea somnului de care s'a lipsit? Intrebaţi-o dacă se abţine ea fără voe de ultima bucată de pâne, ca să o deà copilului său? Intrebaţi pe un părinte conştiincios dacă îl costă mult de a renunţà la ticna vieţii, la plăceri, la recreaţiuni, ca să asigure familiei sale o existenţă onorabilă şi cuviincioasă? Intrebaţi-l dacă se plânge el de greutăţi prea mari, dacă îşi blestemă sudoarea frunţii sale, când munceşte pentru binele iubiţilor săi în plin zăduful zilei?

Intrebaţi pre un fiu, muncitor din recunoştinţă către au-

torii zilelor sale, cari îşi târăsc bătrâneţile lor în sărăcie, dacă proasta hrană la care el se supune pentru ei nu i-ar părea preferabilă desfătărilor unei mese care i-ar aminti dureros mizeria lor? Intrebaţi pre o fiică pioasă, care renunţă la plăcerile tinereţei ca să susţie o mamă bolnăvicioasă sau un tată fără mijloace, dacă ar schimbà ea mulţămirea ce simte cu strălucirea luxului, cu linguşirile numeroşilor adoratori, şi cu bucuriile unei vieţi neatârnate de părinţii săi?

Nu. Toţi vor respinge ofertele ademenitoare şi amăgitoare. Fericiţi, de mii de ori fericiţi se vor simţì, de a îndurà şi privaţiuni şi suferinţe pentru acei ce-i iubesc. Acesta este triumful virtuţii, acesta este ceriul de care sufletul omului nobil se bucură deja pre pământ. Transportul, farmecul cu care prietenul sufere pentru prietenul său, mama pentru copilul său bolnav, părintele pentru familia sa, fiul devotat, fiica recunoscătoare pentru părinţii săi,— va face să bată deopotrivă inima noastră, când ne vom expune la rele voluntare, spre a înlătură alte rele mai mari de cari vor fi ameninţaţi semenii noştri.

*

Dar suferinţele îndurate pentru alţii sunt mai plăcute atunci, când sufletul se înalţă prin jertfele ce-şi impune, când trece dincolo de legăturile simţurilor, când îşi înţelege mai bine menirea şi vrednicia sa.....

Care este, într'adevăr, muritorul cu mai mare nobleţă a sufletului în această lume? Nu este oare omul destul de independent ca să nu se teamă de nimic, destul de bogat ca să nu mai doriască nimic; omul care nu se lasă nici ispitit de mărire şi de laudă, nici orbit de purpură şi de aur?

Acela dar care preţueşte virtutea mai mult decât toată strălucirea dinafarică, este fiinţa cea mai înaltă. Oricine

suferă cu bucurie pentru fericirea altuia este de sigur cel mai independent, căci nu se teme nici de durere nici de moarte, dacă binele obştesc cere sacrificiul vieţii sale. El se înalţă astfel mai presus de durerile morţii, înaintea cărora tremură sufletele josnice. Oricine sacrifică banul şi averea sa ca să facă pre alţii fericiţi, este aşà de bogat înlăuntrul său, că se lipseşte de bunurile acestei lumi, pe cari le consideră ca o nimica în comparaţiune cu sfinţenia datoriilor sale. El nu are nevoe nici de aurul nici de purpura celor mari, înaintea cărora se proştern robii pământeşti. Gândirea despre binele obştesc şi despre înălţarea simţimintelor lasă cu mult de desubtul ei această pulbere pe care mulţimea obişnueşte a o numì bogăţie, şi pe care ea o perde cel mai târziu în ceasul agoniei.

Tot omul năzueşte a se înălţà. Rangul inse ori treapta cea mai nobilă unde se află fericirea cea mai curată, este aceea a omului generos, a omului virtuos. Cu cât jertfeşte mai multe foloase materiale binelui general, cu atât mai puţin preţ pune pe bunurile pământului şi pe judecăţile oamenilor. Fără îndoială el poate să simţească durere, văzându-se bârfit de aceia chiar pentru cari se jertfeşte; dar o idee trebue să-l mângâe, aceea că lucrează pentru buna stare şi nu pentru nenorocirea lor. De altă parte când vede, că se dă dreptate de către oamenii buni bunelor sale intenţiuni, atunci se simte încurajat, şi găseşte astfel în dreptatea unora o compensaţie pentru nedreptatea altora; se bucură văzând că nu este cu totul izolat în mijlocul oamenilor, şi că mai sunt sub cer suflete generoase cari îl înţeleg. Dar chiar dacă şi-ar fi îndeplinit datoria sa şi fără această aprobare, pacea conştiinţii întru gândirea de Dumnezeu şi aşteptarea veşniciei ar fi de ajuns ca să-i producă mulţămirea sufletească, care este premergătoare fericirii viitoare... Ostenelile ce în calitate de om şi de cetăţean şi le dă în interesul societăţii sau al patriei, întăresc şi sprijinesc această putere aducătoare

de fericire cu care este înzestrat. Cu cât creşte sacrificiul dinafară, cu atât devine mai viu simţimântul fericirii sale intime. Aceste ostenele să schimbă în desfătări chiar şi înconjoară virtutea sa cu o nouă strălucire. Ochii i se pot umplea de lacrimi, fericirea însă îi umple inima. Trupul poate să sufere, sufletul său însă este plin de bucuria biruinţii. Durerea sa nu este însoţită de remuşcări, de mustrări de conştiinţă, cari sunt tovarăşe nedespărţite ale pacatului. De aceea, *mai bine este a suferì, de este aşà voea lui Dumnezeu, făcând binele, decât făcând răul* I Petru 3, 17.

In vieaţa noastră, fără îndoială, ni se va întâmplà momente în cari va trebuì să alegem, ori să suportăm dureri şi jertfe pentru binele fraţilor noştri, sau să-i lăsăm expuşi la mari suferinţe pentru a salvà interesele noastre private. Va trebuì să şovăim? Oare vreuna din plăcerile vieţii, speranţa unui câştig, teama de vreo perdere sau de opiniunea şi de vorbele oamenilor orbi,—toate acestea vor cântărì mai greu decât sentimentul datoriei, decât legea sfântă săpată în inima noastră? Ce oare, setea de avere, dorinţa de a plăceà oamenilor, deşărtăciunea, frica de a fi despreţuiţi sau nesocotiţi, gustul unei vieţi mai uşoare şi de desfătări lumeşti, ne vor împedecà de a fi părtaşi triumfului sufletelor nobile, de a gustà plăcerea cerească a suferinţii pentru binele semenilor noştri? Ne-am despreţuì noi înşine chiar, dacă bălăcindu-ne în mocirla stricăciunii veacului, nu ne-am mai puteà înălţà nici până la sentimentul demnităţii unor suflete create după chipul lui Dumnezeu!... Nu. Din mila lui Dumnezeu credem că vom aveà curajul şi puterea de a jertfì interesele noastre dreptăţii şi datoriei noastre, şi de a suferì totdeauna cu bucurie un rău personal pentru a prevenì un rău general.

Să urmăm sublimele pilde ale oamenilor plini de duhul lui Dumnezeu, cari au făcut cu curaj pe altarul sfânt al

datoriei sacrificiul bucuriilor vieţii, spre a-şi atrage binecuvântările ceriului preste familii, peste generaţiuni întregi, şi a pregătì astfel fericirea unei posterităţi care dormea încă în sânul obscur al viitorului. In orice situaţiune în care mâna lui Dumnezeu ne pune, să urmăm exemplele lor, ca ale acelora cari au îndurat ocara prin iubirea de adevăr, prigonirea prin iubirea de dreptate, mizeria pentru iubirea de patrie, moartea pentru iubirea de neam, de omenire!...

Este în folosul mântuirii noastre să ne întrebăm în totdeauna: Ce am făcut până acum ca să merităm numele de ucenici ai lui Iisus Hristos? Ce am făcut noi până astăzi, ca să simţim în adâncul sufletului bucuriile cari sunt răsplata virtuţii? Nu cumvà numele acesta de virtute ne lasă reci, fiindcă o cunoaştem prea puţin? Mişcătorul exemplu al martirilor binefăcători ai omenirii făcut-au măcar o impresiune fugitivă asupra inimii noastre? Ascultat-am oare de acea inspiraţiune nobilă şi curagioasă, care face să se despreţuiască propriul interes, când este vorba de mântuirea obştească? In fine, ce bun am făcut noi, care să ne apropie măcar de cel din urmă dintre urmaşii Mântuitorului?.. Şi ei ar fi putut să se bucure de multe plăceri, de bunuri, de consideraţiune, şi să găsească printre contimporanii lor foarte mulţi cari să-i aprobe, dacă ar fi ţinut mai puţin la îndeplinirea datoriilor şi la observarea dumnezeeştilor învăţături ale lui Iisus Hristos. In loc de acestea ei, mărturisitori curagioşi ai cuvântului dumnezeesc şi zeloşi propoveduitori ai lui printre popoare, au suferit ca eroi martiriul sărăciei, al exilului, al închisorilor, al chinurilor şi al morţii. Ei au urmat dumnezeescului lor Invăţător, a cărui iubire de oameni este nemărginită. De aceea sufletele noastre îşi amintesc cu admiraţiune viaţa şi faptele lor, şi repetă cu un fior de respect şi de adoraţiune numele lui Iisus Hristos, binefăcătorul omenirii, isbăvitorul lumii, liberatorul şi împăratul slăvitei împărăţii a sufletelor!.. Ce fericire lăuntrică a trebuit să-l însufle-

ţiască, în momentul când întrupându-se a îmbrăţişat, cu misiunea sa, soarta cea mai amară, pentru a ne mântui de păcat şi de osândă şi când a suferit de bună voe înjosirea, ocara şi moartea, pentru a ne rădică la înălţimea dumnezeeştii bucurii ce se simţeşte în suferinţele îndurate prin devotament!...

Când vedem pre Iisus, icoana sublimă a virtuţii şi marinimiei, străbătând deşertul unei vieţi părăsite şi triste, ca să readucă pre muritori cătră Dumnezeul şi Părintele lor; când îl vedem în extrema suferinţă morală în grădina Ghetsimani, şi însângerat pe Golgota, un simţimânt tainic ne mişcă inima şi ne pleacă spre hotărâre de a-i purtă crucea şi a-i urmă. Căci el lucrează fericirea în noi, ajutându-ne să suportăm rălele, de cari tot el ne scapă, aşă precum a întemeiat fericirea tuturor mântuind neamul omenesc din moarte. De aceea când ne silim a răspândi binecuvântări în jurul nostru şi a ne face binefăcători semenilor noştri, ai patriei, ai neamului nostru, ai omenirii, de ar fi lumea întreagă înprotiva trudei noastre, să nu părăsim generoasa noastră pornire. Nici viclenia, nici batjocurile celor răi să nu paralizeze în noi activa înţelepciune a omului de bine. Căci mai presus de vieaţa pământească este ceriul, mai presus de oameni este Dumnezeu, care descopere sfaturile oamenilor în adâncul inimii lor, care ne cunoaşte şi pre noi, care răsplăteşte tuturor după faptele lor, care sprijineşte şi apără cauza nevinovăţii, care ocroteşte pre cel prigonit, odihneşte pre cel obosit şi bucură pre cel întristat...

† Teofil M. Ploeşteanu

AUGUSTIN ȘI EPOCA SA.

Domnilor,

Acum nouăsprezece ani, am fost promovat la gradul de licențiat în Teologie, având ca membru în comisiunea examinatoare și pe valorosul profesor la această facultate, D-nul Dr. C. Chiricescu, care și de data asta a binevoit să-mi acorde favoarea de a primì să-mi desemneze un subiect de seminar, pentru susținerea doctoratului în Teologie. Aș fi prea fericit, dacă, cât pe departe, aș putea să satisfac așteptările distinsului meu profesor, pentru ca, în așà chip, silințele mele în această direcțiune. unite cu largul spirit al Domniei Sale de dreptate, dar și cu cunoscuta-i indulgență, să mă poată valorà pentru promovarea titlului la care aspir. Răbdarea neajunsurilor, pentru triumful dreptății, de care cu atâta abnegațiune și uitare de sine a dat dovadă D-nul Dr. C. Chiricescu, mă încurajează să cred că, punând în cumpăna justiției modestele mele cunoștințe, slăbite și acestea de emoțiunea ce încerc în aceste momente, vor adăogà la greutatea lor buna-voința și ocrotirea Domniei Sale, și va găsì suficientă desvoltarea subiectului despre Augustin și epoca sa, cu care voesc să mă ocup azi înaintea Domniilor Voastre.

Domnilor,

Tratând acest subiect, aș vreà să îmbrățișez o întreagă epocă, s'o caracterizez, să prezint pe om format și influențat de ideile timpului; sau, din contră, să arăt că el a format epoca, el a influențat pe alții, fiind farul care luminează în întuneric și la licărirea căror raze, desnădăjduitul își umple sufletul de speranțe și-și îndreptează pașii cu grabă spre liman. Cadrul unei lecțiuni nu ne poate satisface dorința pe deantregul; totuși, pe cât îmi va fi posibil, voiu căutà să schițez și să restrâng ideile timpului, pentru a ne înlesni priceperea persoanei și chipul activității sale. Din aceste cercetări, vom putea vedeà ce-a împins pe Augustin și la fapte bune, dar și la erori.

*
* *

Un înțelept al antichității a zis: ἡ θεοσέβεια ἀρχὴ τῆς σοφίας ἐστίν, proclamând astfel un mare principiu; dar cugetătorii n'au ținut seamă de γνῶθι σ' αὐτόν, și, nemulțumiți cu recunoașterea unei puteri creatoare, au căutat nu numai să înțeleagă Dumnezeirea, dar s'o și explice, de aci teogonia la toate semințiile mari. La Elini, prin graiul cărora s'au rostit toate învățăturile lumii vechi, Omer a fost, în ințelesul acelor vremuri, teolog și profet; și dânsul a învestmântat pe zei cu atribuțiuni omenești, de asupra cărora se ridicàu numai prin nemurire, pe care puteàu s'o și dăruiască. Omer pare a fi generalizat cuprinsul credințelor și al legendelor. Mitologia, care ținea loc de arhiologie și teologie, nu este decât expresiunea artistică a unei concepțiuni de sensualism grosolan și rare ori de sentimentalism. Moiși celdântâiu a predicat un singur Dumnezeu nematerial, cu caracter de absolută divinitate desăvârșită, fără început și fără sfârșit; dar a făcut din Evrei poporul ales, și aceștia, la rândul lor, au proclamat pe Iehova Dumnezeu național, un suveran etern al lor,

care biruià pe zeii celorlalte popoare; dar pedepsià și pe Evrei, când se despărțiau de poruncile lui. Profeții, oratori inspirați de Dumnezeu, grăitori a tot ceeace Duhul Sfânt le dădeà, care mângâiau pe Evrei în nenorociri, cu venirea Mesiei, dar care-i și mustrà pentru fără de legi, au rămas neînțeleși și chiar necrezuți de cei hrăniți cu mană și de închinătorii vițelului de aur, care s'au întors la cetirea proorociilor mai mult după învierea lui Hristos, de cât înainte de nașterea sa. Dar numai Mântuitorul Hristos a rostit învățături demne de Fiul lui Dumnezeu. El a înfățișat pe Atotputernicul blând, lesne iertător, chiar pentru căința de mai târziu și chiar pentru cea din ceasul morții. El a desființat robia, proclamând egalitatea oamenilor, a emancipat pe femee și a întemeeat legea nouă pe credință, speranță și caritate.

Invățații lumii vechi, socotind creștinismul ca un sistem filosofic, l-au studiat ca doctrină. In filosofie, principiile sunt propozițiuni de sine stătătoare și nu trebue să se rezeme pe alte propozițiuni. Și fiindcă filosofia însemnează știință, știința adevărată ar fi numai matematica, care se servește de întindere, forță și număr, idei absolut independente. Astfel am aveà a face cu un sistem de adevăruri, admise de rațiune; pe când toate celelalte științe sunt numai sisteme de afirmațiuni, admise ca adevărate. Știința despre Dumnezeu nu poate cuprinde numai afirmațiuni, căci nu trebue să varieze în substanță, în sineși, și nu poate fi exprimată în numere, căci atunci ar fi supusă la variațiunile calculelor. Intre aceste extreme au șovăit cugetătorii păgâni și chiar mulți creștini. Platon singur, pe care nu-l încăpeà lumea sensibilă, își strămută lăcașul sufletului dincolo de hotarele simțirei, și prezentă lumea ideală, cu tot complexul de manifestări proprii, dar cu denominațiunile lumii pământești: republică, știință, justiție, etc.; încât s'ar putea zice că el creease realități

din abstracţiuni. Dumnezeirea şi sufletul îl preocupase şi pe dânsul. El susţineà că numai ideea are realitate, adică există; pe când materia, primind numele, forma ce îmbracă, e schimbătoare, e supusă stricăciunii, şi chiar ideea de formă nu este inerentă matetiei, ci imaginaţiunei. Sufletul, pentru Platon, este supra eteric şi străbate în om la naştere, după cum aerul ocupă golul; că este preexistent omului şi emană dela Dumnezeu. Erorile acestea au loc larg în alte studii, totuşi le vom evidenţiă în scurt şi întreacăt pe alocurea. Unii, vrând să completeze pe Platon, au adăogat că sufletul este forţat să între în oameni, ca să sufere pocăinţa păcatelor unei vieţi din trecut. Această preexistenţă a sufletelor, dacă ar fi, ar aveà un răsunet în conştiinţă, ne-am aduce aminte cel puţin ca de un vis de viaţa sufletului nostru, înainte de întruparea lui. Dacă ideea aceasta ar cuprinde adevăr, multe cunoştinţe ştiinţifice ar răsări în mintea noastră pe neînvăţate; pe când, din contră, noi vedem foarte puţini oameni contribuind la edificiul ştiinţei şi mai cu seamă la al matematicilor. Afară de aceasta, foarte multe adevăruri se pot comunicà ignoranţilor, prin o educaţiune intelectuală treptată. Această constatare a venit în sprijinul ideii că sufletul e dăruit omului de Dumnezeu la naştere şi se desvoltă cu corpul, în urma căruia păstrează etern conştiinţa conveţuirei şi reprezintă individualitatea eternă a aceluia în care a sălăşluit pe pământ. Şi acì, Domnilor, permiteţi-mi să declar că am o sfântă datorie să mărturisesc, fără nici o măgulire, că, pentru prima dată, această teorie mi-a fost clarificată, dela înălţimea acestei catedre, de valorosul şi mult studiosul meu profesor, Domnul Dr. C. Chiricescu. Domnia Sa a afirmat fără şovăire teoria Creaţianismului, care niciodată n'a fost discutată şi nici condamnată de sf. noastră Biserică. Şi în aceeaşi ordine de idei, urmând sau torcând firul mai departe, alţii credeau că sufletul este o

flacără, un fluid, un al cincilea element, care cugetă, raționează, înțelege, își aduce aminte; iar alții cred că e creerul și sângele și cugetarea; o funcțiune corporală. Acestea toate sunt ipoteze, adică construcțiuni sintetice din elemente neanalizate. Dacă am aveà un suflet dintr'o astfel de substanță, am aveà o conștiință despre dânsa, am aveà o apercepțiune nemijlocită, nedespărțită de conștiința de noi înșine. Sufletul e de esență deosebită de materia cunoscută și de materia în sine, pentrucă înțelege și concepe idei nemateriale, ca: dreptatea, binele; și abstracțiuni, ca: suprafața, partea ce desparte un corp de spațiu, cu existență necorporală.

Un al treilea sistem e traducianismul, adică, că sufletul se trece dela părinte la copil. Acest sistem a fost susținut cu toată tăria de Tertulian și a încântat și pe Augustin, pentru susținerea teoriilor sale, în materie de predestinație. A admite, însă, acest sistem, ar însemnà să declarăm și să susținem că sufletul este cevà material; teorie inadmisibilă și peste putință de susținut.

*
* *

In puzderia de sisteme filosofice, ca: Raționalismul, reprezentat prin Aristotel, școlar al lui Platon, și fără de părerea căruia nu luà nici o botărîre, chiar în contra opiniunii lui, și la adresa căruia a zis, nevăzându-l printre școlarii săi, după ce-l ascultase douăzeci de ani: «Aristotel ne-a dat cu piciorul, ca și mânzul dupăce a ințercat.» Atomismul, Stoicismul, Epicureismul, Cinismul, cu sectele lor de eclectici. Scepticismul erà doctrina cea mai ursuză, pentrucă Șcepticii, vrând să treacă drept analiști, strecorau toate doctrinile prin rețeaua îndoeli, respingându-le ca rele și nepunând în loc nimic bun. Cât timp Grecia a fost liberă, se puteà zice, cu drept cuvânt, că Grecia erà în Atena și Atena erà în lumină; dar, după pierderea libertății, inteligența se mută în Alexandria,

unde află adăpost şi cinste. Glumeţii, rămaşi în Atena, ziceàu că colivia muzelor e în Alexandria, din cauză că Alexandrinii ţărmuriseră licenţele poetice.

La Alexandria se întemeease o şcoală filosofico-religică, şi cu vremea creştină. Platon dominase pe filosofi veacuri întregi, în cât Cicerone îl numise: «Ille Deus noster filosoforum», iar despre limba lui se ziceà că astfel ar vorbì zeii, dacă ar întrebuinţà graiu pe înţelesul oamenilor. Alexandrinii, adăpaţi în ştiinţele orientale şi mai cu seamă ebraice şi egiptene, comparând ideile lui Platon cu cele biblice, credeau că el cunoscuse vechiul Testament, sau cel puţin atât cât rămăsese dela Moisì. Au dominat şi alte idei în această privinţă; ba chiar acum trei, patru ani, învăţatul francez Churet îl numără printre *les grandes initiés*—inspiraţi.

Filosofia păgână ascuţise mult inteligenţa anticităţii; dar, nefiind umanitară, nu adusese nici un folos lumii, nici o mângâere, ba chiar înmulţise aspectele mizeriei, prin subtilizarea discuţiunilor şi prin nuanţarea faptelor. Pentru aceasta, părinţii bisericii de origină latină, ca Tertulian, Arnobiu şi Lactanţiu, isgoniră filosofia ca pe o păgână limbută, de care Creştinismul nu trebue să se atingă; pe când părinţii greci şi egipteni se dădură cu tot dinadinsul la studiul ei, tocmai din nevoia de a puteà combate argumentele păgânilor cu armele lor. Din această luptă, pentru susţinerea Evangheliei, se lămurì dogma creştină desăvârşită, aşà cum fusese predicată de Mântuitorul şi Apostolii săi. Formularea, admisă de sfintele Sinoade, este sprijinită şi pe discuţiunile şcoalei din Alexandria, întemeeată prin secolul al doilea. Este o eroare a susţine că părinţii bisericii, respingând filosofia, n'o cunoşteàu; din contră, tocmai pentrucă o cunoşteàu incapabilă de a procurà mântuirea, căutàu să apere pe credincioşi de ispitele ei. Justin Martirul, autor al unei apologii a Creştinis-

mului, se roagă pentru fericirea eternă a lui Socrate și a lui Heraclit, pentrucă, fără să fi cunoscut pe Hristos, au trăit sub ascultarea Cuvântului. Cu aceeași atențiune pot fi urmăriți: Atenagora, Clemente din Alexandria profesorul lui Origen, și chiar acesta din urmă. Vom găsi la Origen multe idei neoplatonice.

* * *

Intre amurgul păgânismului și zorile Creștinismului, cugetătorii păgâni ajunseseră la dispute de cuvinte, cel mult la comentarea regilor cugetării păgâne; dar slabi concluzioniști, din cauza stârpiciunei de concepțiuni. Toate privirile se întorc asupra Creștinismului, în parte pentrucă oferea un nou câmp de luptă, si în mare parte din admirațiunea pentru mulțimea și credința adepților. Credința, virtutea creștină, cu tăria ei până la martiriu, ispiteà mult pe cugetători, căci, chiar după atei, cum a fost de pildă Schopenhauer, a crede înseamnează a puteà. Credința fu socotită ca premergătoarea rațiunii, fiindcă trebue să crezi existența 'nainte de a o judecà. In așà chip, credința erà știința despre Dumnezeu a celor fără de carte și rațiunea erà credința filosofilor. Aceste două idei conduceau sufletele mulțimii și ale elitei la cunoașterea adevărului. După Aristotel, adevărul se defineste cá e conformitatea opiniunii cu realitatea. Rèalitatea Dumnezeirii nu erà contestată, dar natura ei erà discutată; până ce Mântuitorul Iisus Christos o fixă indiscutabilă, lăsând Apostolilor grija de a o predicà. Mulți păgâni convertiți se făcură apărătorii Creștinismului, și tocmai din zelul întrecerii și din dorința de a pune credința în concordanță cu logica, deteră naștere la multe rătăciri.

Intr'o astfel de atmosferă și cu deplină cunoștință a ideilor pe care le-am schițat mai sus, apare Aureliu Augustin, cu care se închid ușile palatului cugetării clasice.

De regulă, în asemenea ocaziuni, datele biografice se evită; în cazul nostru, însă, lucrurile se prezintă cu totul altfel. Fiindcă pe persoana lui Augustin se întemeează teoria predestinațiunii, este neapărată trebuință să facem o ochire și asupra vieții lui; deoarece din spicuirea ei es mulți factori hotărîtori, care l-au îndrumat pe calea ce l-a depărtat de adevărata învățătură a Bisericii.

* * *

Fericitul Augustin s'a născut la anul 354, in Tagaste din Africa romană, din una din acele familii pe cari creștinii le numiău mixte și pe care unii scrupuloși le desaprobău, cu toate că erău destul de frecvente. Tatăl său, Patricius, păgân din naștere, nu se convertì la creștinism decât cu puțin înainte de sfârșitul zilelor sale. Mama sa, însă, celebra Monica, se născuse dintr'o familie creștină, și, în toată vieața sa, s'a silit să inspire fiului său acel dulce sentiment al creștinătății, de care dânsa erà însuflețită cu atâta putere. Acest fapt s'a petrecut în timpul drăgălășeniilor copilăriei, în acea vreme când pruncul găsește tot farmecul vieții numai în desmerdările mamei sale. Dar de îndată ce el trebuì să pășască către treptele instrucțiunii, tatăl său ținù cu orice chip să-i deà o educațiune profană. Prinurmare, chiar din primii ani, el primì două direcțiuni cu totul contrarii, fapt ce pare a ne explicà, până la un punct oarecare, nehotărîrile și contradicțiunile, prin care trecù și se petrecù tinerețea sa. Dulcile și caldele cuvinte de mamă îl atinseseră mult și aducerea aminte de acele vremuri îl mișcău puternic. El iubeà pe mama sa cu toată patima. Una din cele mai frumoase pagini ale Confesiunilor sale este aceea în care ne istorisește convorbirea pe care o avù cu dânsa la Ostia, cu puține zile înainte de moartea ei. Erau singuri, așezați, cot lângă cot, cu brațele pe fereastră, și, privind cerul,

vorbeau împreună cu o fermecătoare dulceaţă. Uitându-şi cu totul de prezent, gândul lor întreg şi toată preocupaţiunea lor se înfiripase spre viitor, căutând să descopere ceeace ar fi, şi cum ar fi vieaţa viitoare, pe care Dumnezeu o promite celor aleşi ai săi. Cugetarea lor se urcă tot mai sus, dela pământ spre cer, dela om la Creator. «Si pe când noi vorbiam, ne spune el, despre ceeace simţeam cu toată ardorarea şi cu toată dorinţa de vieaţă cerească, sufletele noastre, ca o săritură, ca dintr'o dată şi în acelaş moment fură atinse de un ce divin». Se vede că educaţiunea creştinească, pe care i-o făceà mama sa, îl influenţase. Fiind cuprins de o boală neaşteptată, el cerù să fie botezat; dar cum boala nu fu găsită aşà periculoasă şi cum erà obiceiul ca botezul să se săvârşească la o etate mai înaintată, trebuiră să amâne. Copilul se făcù sănătos, trecù copilăria şi veniră anii adolescenţii, cu toate ispitele pe care le prezintă mai ales naturilor zvăpăiate şi neastâmpărate, cum erà şi aceea a lui Augustin. Se înţelege că ardoarea pasiunilor şi curiozitatea spiritullui său îl aruncară cu totul pe alte căi, de cum dorise mama sa; totuşi el nu uită nici odată primele sale emoţiuni religioase; el le păstră în fundul sufletului său, şi vom vedeà că ele tresar şi se deşteaptă în circumstanţele cele mai grave ale vieţii sale.

Dacă Monica doriă ca el să devină un creştin desăvârşit; în schimb tatăl său ţineà cu orice chip ca să facă din dânsul *«un om instruit şi bine crescut»*. Din nenorocire resursele lui erau foarte restrânse. Din această cauză se mulţumì să-l trimită la şcoala din Tagaste, oraşul său natal, ori la Madaura, în împrejurimi, unde vieaţa erà mai eftină şi unde ajutorul părintesc îi erà de ajuns. Dar când venì vremea să meargă mai departe, când fu vorba să-l trimită la Cartagena, mijloacele părinteşti fiind neîndestulătoare, trebui să facă apel la ajutorul unui prieten. Pe

vremea asta se găseàu diferiţi bogătaşi, atât în oraşele cele mari cât şi cele mici, cari întreţineau tineri la studii, cu scopul de a face din ei oameni trebuitori Statului. La Tagaste se găseà, în acest fel, Romanianus, care erà şi o rudă mai depărtată cu Patricius, tatăl lui Augustin. Se înţelege uşor că acesta găsì sprijin, mai curând ca ori care altul, la Romanianus. Augustin ne vorbeşte cu mult respect şi cu multă recunoştinţă de dânsul şi ne aminteşte că, pentru multele binefaceri, oraşul Tagaste l-a declarat de protectorul său. Mai târziu roata s'a învârtit, bogatul a sărăcit şi Augustin şi-a îndeplinit datoriile, în modul cel mai delicat, faţă de fostul său binefăcător. Asupra instrucţiunii şi educaţiunii lui Augustin, Confesiunile ne oferă amănunte foarte interesante şi foarte sincere.

Ele ne spun că dânsul o duceà foarte greu cu învăţătura; foarte ocupat cu plăcerile şi patimile vârstei sale, el nu-şi asculta lecţiunile decât cu o ureche foarte distrată. Abià aşteptà să isprăvească profesorul, pentru ca să poată să alerge la plăcerile vieţii, dela care nu-şi luà gândul nici în timpul meditaţiei. Cu deosebire studiul matematicilor erà nesuferit, nici nu voia să audă de socoteli. In urmă s'a găsit de cuviinţă să i se deà o instrucţiune mai solidă, începând studiul limbei greceşti. Este drept că de acì înainte prinde mai mult gust şi începe a studià mai serios, totuşi n'ajunge la înlesnirea de a citì autorii în original, şi se mulţumeşte a-i cetì în traducere latinească. Retorica îi plăcu foarte mult, şi o practică atât de îndămânatic şi cu atâta superioritate, încât trecù în faţa profesorilor şi a colegilor săi drept un tânăr plin de mare speranţe. In acest timp, dânsul îşi urmà cursurile în Cartagena, un oraş plin de sgomot şi de plăceri, în care tineretul, venit acì pentru a se instruì, găseà mii de ocaziuni de a se distrà. Augustin fu şi el atins acì de corupţiune şi începù o vieaţă vijelioasă. Cu cât se instruià mai mult, cu atât moravu-

rile se alterău; în instrucţiune găsiă noui mijloace de corupţiune. Şi nu e nevoe să căutăm acest lucru în biografia lui Augustin, de oarece singur el ne mărturiseşte în Confesiunile sale. El ne pune în cunoştinţă cu vieaţa sa în chip aşă de sincer şi se spovedeşte cu atâta umilinţă, încât, oricât de împietrit ai fi faţă de greşelile sale, îl ierţi.

In Cartagena, ne spune dânsul, se mai celebrău încă pe vremea aceea sărbătorile păgâneşti. Procesiunile, făcute în onoarea mamei zeilor, Astarate a Fenicienilor, parcurgeău străzile şi pieţile publice, cu cortegiul lor de preoţi eunuci, de femei pierdute şi de muzicanţi, care cântău cântece de dragoste. Eră mai cu seamă pasionat pentru teatru, unde el se duceă ca să asiste şi să aplaude piese obscene. Nimic nu-mi plăceă, ne mai spune dânsul, decât de a iubì şi a fi iubit. Aceste dezordini ale tineretului erău aşă de obişnuite la Cartagena, încât nu surprinseră aşă de mult pe rudeniile lui Augustin. Din contră, acestea spuneău chiar cu o oarecare bucurie: «Lăsaţi-l să le facă, căci încă nu e botezat»; iar tatăl său abia aşteptă să vie momentul să-l căsătorească, ca să aibă copii, şi nu-l prea îngrijorău dezordinile sale.

Singură Monica plângea în tăcere şi-şi îndoiă şi întreeă îndemnurile sale, spre o vieaţă liniştită şi curată. Dar văzând cât de puţin este ascultată, nu mai îndrăsneă să mai ceară aşă mult, de frică de a nu face situaţiunea de aşă fel, ca să nu mai poată obţine nimic, şi-şi mărgineă rugăciunile sale în a recomandă fiului său, ca să nu aducă vre-o turburare şi întristare în vre-o familie, nici să nu abată dela îndatoririle sale matrimoniale pe vre-o femee măritată.

Retorica devenise slăbiciunea sa şi, ocupându-se cu studiul artei oratorice, îi căzù în mână într'o zi un dialog filosofic al lui Cicerone, Hortensius. Citindu-l simţi că de-

veni cu totul altul. «Toate acele speranţe deşarte, pe care le urmărisem până aci, se depărtară din sufletul meu şi prinsei o patimă extraordinară de a căută înţelepciunea şi de a o câştigă prin nemurire. Mă deşteptai, Doamne, mă sculai şi'mi îndreptai paşii către Tine». Literatura latină numai posedă pe Hortensius în întregime, şi tot ce mai există sunt citaţiunile pe care ni le face Augustin. Părerea criticilor, însă, înclină a crede că Cicerone a scris pe Hortensius într'un moment de mare zguduire sufletească. Două mari întâmplări îi lăsaseră sufletut gol de orice speranţă şi de orice consulaţiune în această vieaţă pământească. Pierderea ficei sale, pe care o adoră, şi ruina regimului politic, pe care îl servise cu atâta ardoare. Comparând mizeriile vieţii pământeşti cu consulaţiunile pe care ţi le păstrează şi ţi le oferă o vieaţă viitoare, Cicerone aveà expresiuni de o eleganţă neîntrecută şi de o dulceaţă profundă. Inima lui Augustin nu putù rămâne indiferentă, şi toate emoţiunile copilăriei se deşteptară. Cu toate acestea Augustin mărturiseşte că studiul filosofiei păgâne l-a lăsat indiferent, şi că cu totul altul este drumul care l-a dus la aflarea adevărului. «In acest studiu, adică al filosofiei, ne spune el, îmi lipseà numele lui Christos. Acest nume, pe care îl supsesem odată cu laptele pe genuchii memei mele şi pe care-l păstrasem în fundul inimii mele, şi înţelesei că ori ce doctrină, în care nu s'ar găsi acest nume, ori ce adevăr, pe care l-ar conţine, şi pe care l-ar expune cu toată eleganţa, fără numele lui Christos, n'ar puteà să mă satisfacă». Sufletul său nu cereà doctrini şi teorii; el căută credinţe, îi trebuià o religiune. Nesimţindu-se destul de forte, ca să meargă până la aceà curată credinţă, pe care i-o inspirase mama sa, şi iarăşi nemai putând rămâne fără nici o religiune, el se opri la jumătatea drumului, la ţărmurile unei erezii—a maniheismului. Nu se prea cunosc îndestul motivele care l-au îm-

pins către această erezie. Chipul cum maniheii explicàu origina răului, susţinând că lumea aceasta este opera a două principii, unul bun şi altul rău, îi părù mai târziu ridicul. Este de mirare cum un spirit atât de ales ca al lui Augustin să se poată împăcà cu principii atât de sărăcăcioase; se pare, însă, că ceeace-l împăcà erà faptul că-i lăsà şi libertatea proprie de cugetare. Totuşi el ne spune că niciodată n'a fost un maniheu convins şi rezolut, de aceea a şi rămas cam pe la hotarele sectei, refuzând de a se angajà prea mult, şi gata de a-şi luà oricând libertatea sa de cugetare.

Intru cât priveşte vieaţa sa particulară, e probabil că nu luase nicio schimbare în bine, la această dată. Vedem, însă, o prea mică ameliorare, dacă se poate numì astfel faptul că numai îşi plimbà dragostile dela o femee la alta, alegându-şi o singură femee, căreea îşi impune ca obligaţiune de a-i rămâne credincios. Tillemont, ocupându-se de sbuciumările vieţii lui Augustin, numeşte acest fapt «aranjarea în deranjament sau în rătăcire»: Dar iată cum ne vorbeşte el însuşi de această «aranjare»: «In acest timp, aveàm o femee, cu care nu eràm legat prin căsătorie, dar care isbutise să'mi atragă dragostile mele vagabonde şi culpabile. Cu toate acestea n'o cunoşteam de cât pe dânsa, şi'i păstràm toată credinţa. Dar nu lăsàm să se observe şi să se măsoare, prin exemplul meu, întreaga distanţă care este între înţelepciunea unei legături legitime, al cărui scop vădit este de a propagà familia, şi între acele legături voluptoase, în care copilul se naşte contra voinţii părinţilor, şi care fapt, oricum ar fi, după naşterea copilului, ne este peste putinţă de a nu-l iubì». După un traiu împreună în timp de zece ani, această femee simţì că Augustin îşi pusese în gând să se căsătorească, şi pentru ca să nu-i steà în drum şi să nu-i fie o piedică la îndeplinirea scopurilor sale, dânsa îl părăsì. Această faptă ne dovedeşte că le-

gătura de zece ani o introdusese oarecum și în ideile și gândirile lui Augustin. Dânsa fusese spectatoare și chiar părtașe la luptele sale sufletești, dovadă faptul că, părăsindu-l, renunță la vieața sa de altădată, și-și îndreptă cărarea către Dumnezeu, promițând de a trăi în cea mai severă abstinență și pustnicie. Aveàu un fiu, Adeodatus, «fiul păcatului său» cum îl numește Augustin, pe care l-a iubit cu toate puterile sufletului său, și de care n'a voit să se despartă niciodată. Dar și de acì încolo vieața își urmează cursul ca mai înainte.

* * *

Să revenim acum puțin asupra studiilor sale și să toarcem firul cevà mai departe: La douăzeci de ani, Augustin numai este student; el devine profesor. In această calitate, a profesat cursul de gramatică mai întâiu în orașul său Tagaste. Dar cum dânsul aveà cunoștință de puterea talentului său, găsì prea mic orașul Tagaste pentru cursurile sale și se hotărî să se strămute la Cartagena. Ajutorul lui Romanianus nu-l părăsì nici de data asta, cu toate că-l dureà în suflet, că se desparte de dânsul. La Cartagena, Augustin deschise o școală de retorică. Câțivà din elevii săi din Tagaste îl urmară și acì, atrăgând și pe alții din noua localitate, fapt ce contribuì la stabilirea unei repezi reputațiuni a tânărului profesor. Cartagena erà, ca și în timpul lui Tertulian, orașul studiului, al literilor și al literaților. Cu toate că Augustin sue tot mai sus și cât mai repede treptele scării succesului, nu se mulțumește acì, și, într'o bună zi, să îmbarcă pe o corabie și ià drumul spre Roma. Se înțelege ușor că începuturile în cariera de acì nu se aseamănă de loc cu sfârșitul din Cartagena. Acì profesorii erau mult mai numeroși, mult mai celebri, și noul venit nu puteà să-și facă reputațiunea așà ușor. De aceea se mulțumì să deschidă un curs particu-

lar, la dânsul acasă, după urma căruià abià îi ajungeà întreținerea modestă de toate zilele, fiindcă cei mai mulți din școlari plecàu fără a i plăti. Situațiunea aceasta încetează îndată ce magistrații din Milan cerură la Roma un profesor bun de elocință pentru școalele publice. Cel care trebuià să desemneze pe noul profesor erà Symach, unul din cei mai mari oratori ai secolului și care, pe acea vreme, erà prefect la Roma. Alegerea fù făcută în persoana lui Augustin, care fù prezentat lui Symach de către un maniheu, amic al său; fiindcă păgânii cu ereticii se înțelegeàu foarte bine, de oarece și unii și alții luptàu contra dreptei credințe, contra Creștinismului. Simach, pentru ca să aibă o idee de talentul lui Augustin, îl puse să trateze un subiect la întâmplare, ales de prefect. Augustin corespunse pedeplin așteptărilor lui Symach; de aceea îl și pornì la Milan, cu prima trăsură de poștă. Acì, în timp de doui ani, el profesă retorica, și din când în când, el pronunțà, la sărbătorile publice, panegirice în onoarea prințului sau a magistraților. «Acì debitam, ne spune el, multe minciuni, pentru care eràm aplaudat de tineri, care știau foarte bine adevărul.»

Din acest moment, el se desparte în mod definitiv de secta maniheilor. Iată și modul cum s'a despărțit de această sectă: Erà un episcop, numit Faustus, care se bucurà de un mare renume în această sectă și trecea de un teolog desăvârșit. Augustin, care nu-l cunoșteà, doreà foarte mult să-l întâlnească, cu scopul de a-i supune spre deslegare câtevà chestiuni, asupra cărora dânsul aveà o motivată îndoială și din care cauză nu puteà primì pe deantregul doctrina lui Manes. In sfârșit celebrul episcop fù întâlnit, chestiunile fură puse; dar răspunsurile nu mulțumiră de loc pe Augustin. Și fiindcă cel mai renumit dintre manihei fusese foarte slab în demonstrațiuni, pentru Augustin această doctrină numai aveà nici o valoare și de

aceea, chiar din acel moment, dânsul părăsi şi slabul hotar al maniheismului, pe care stăteà mai înainte.

Prin urmare acum numai erà maniheu, dar nu erà nici bun creştin. El pluteà între doctrine nehotărîte şi nesigure. Această situaţiune, însă, nu-i conveneà de loc, şi toată lupta sa intelectuală erà de a eşì dintr'însa. Natura spiritului său nu erà din acelea, care găsesc repaos în îndoială. Am amintit în altă parte că îi plăceà să iubească şi să fie iubit; ei bine, acum îi plăceà să creadă, căută o religiune, şi spiritul său aveà trebuinţă de doctrine sigure şi mântuitoare, tot aşà de mult după cum sufletul său aveà altă dată trebuinţă de dragoste. Să nu se uite că în acest timp îi căzuse în mâini Platon, într'o traducere a unui oarecare Victorinus, celebru profesor la Roma pe acele vremuri. Augustin aveà ce găsì acì şi Platon aveà de cine să fie înţeles. Insă îi trebuià numele lui Hristos.

La Milano, scaunul episcopal al locului îl ocupà Ambrosie. Acest ilustru prelat, orator de forţă, atrase puţin câte puţin pe Augustin. El dorià acum din tot sufletul să steà de vorbă cu acest distins prelat, să-i ceară explicaţiuni asupra îndoelilor spiritului său, să-i ceară sfaturi, să-i ceară binecuvântare. De multe ori şi-a făcut loc prin mulţimea care se prerindà prin camera de lucru a lui Ambrosie, care erà întotdeauna deschisă pentru publicul doritor de a vedeà pe acest sfânt. Niciodată, însă, n'a avut curajul, când s'a aflat în faţa sa, să-i pună măcar o întrebare şi Ambrosie n'aveà cum să observe acest spirit distins.

Pe de oparte predicile lui Ambrosie, pe de alta vârsta sa, îl chemàu din când în când la un spirit mai treaz şi la o judecată mai serioasă, despre sine şi despre tot ceeace îl înconjură. Părăseşte pe Hortensiu şi pe Platon şi se dedă cu tot dinadinsul la cetirea Bibliei. Acì găseşte ceea ce căută. Ambrosie îi recomandase profeţiile lui Isaia, dar pentru un începător în ale interpretării eràu prea pro-

funde. Evangeliile și epistolele apostolului Paul îi plăcură foarte mult, și de acum înainte acestea îi fac cetirea de predilecțiune.

Ce mai lipseà acum până la complecta sa convertire? Inima îi erà câștigată de mult pentru creștinism, spiritul, doritor de doctrine sănătoase și sigure, capitulase acum; numai carnea mai rezistà încă. Nu puteà să renunțe la deprinderile pătimașe, în care-și trecuse o bună parte a tinereții sale, cu toate că ar fi voit acest lucru cu totdinadinsul. Se știe că, în general, deprinderile sau obișnuințele, dela o vârstă oarecare, sunt legăturile cele mai strașnice și cele mai dificile de rupt. Boissier, care se ocupă cu comentariile Confesiunilor lui Augustin și pe care socotesc că le-ați trecut sub privirile și studiul Domniilor Voastre, spune cum Augustin a început lupta cu sine însuși, cum el s'a hotărît să părăsească pe toți acei prieteni, cari nu-l duceàu decât la prăpastie și ruină, și să înceapă o viață nouă, curată și sfântă, așà precum o predică Ambrosie și precum o găsià în cetirea sfintei Scripturi. Dar oridecâteori luà asemenea hotărîri, oridecâteori făceà chiar jurăminte în această privință, pare că toate vițiile, toate orgiile se apropiàu de dânsul și, trăgându-l de pulpana hainei, îi spuneàu cu glas tare și plângător: dar pe noi cui ne lași? Atunci revenià într'însul acel vierme al degradării, care nu adoarme; îl amețià și-i îndreptà pașii tot pe cărările corupțiunei, plecând în căutarea prietenilor dezordonați, pe care, cu o clipă mai înainte, se jurase să-i părăsească, să fugă de dânșii și să nu-i mai întâlnească niciodată, chiar atunci când ar fi căutat de ei în toate părțile și cu totdinadinsul. Dar iată propriile sale cuvinte, pe care le întâlnim în cartea VIII a Confesiunilor, pag. 11: «Prostiile prostiilor, deșertăciunile deșertăciunilor, vechile mele prietene, mă rețineàu încă. Ele mă trăgeàu de mantaua cărnii mele, șoptindu-mi: Care va să zică tu ne părăsești?

Incă o clipă şi nu vom mai fi cu tine. Incă o clipă şi asta şi celelalte toate îţi vor fi pentru totdeauna interzise. Se va puteà ca misericordia lui Dumnezeu să risipească şi să şteargă pentru totdeauna aducerea aminte despre toate acestea? Câte nenorociri şi câte ruşini nu-mi puneàu înaintea ochilor! Eu, însă, nu le ascultàm decât pe jumătate, şi dânsele numai cutezàu să-mi vorbească. Numai, îndată ce mă depărtàm, ele veneau murmurându-mi la ureche şi trăgându-mă de haină. Asta erà destul, ca să mă oprească pe loc şi nu mai mă simţiam capabil să fac măcar un pas înainte, când auziàm pe aceste vechi obişnuinţe spunându-mi: «Puteà-vei oare tu să trăeşti fără noi?» Cu toate astea lupta mergeà spre isprăvit. O atare stare de lucruri numai puteà dăinuì. Dar toată forţa, pe care o pune Augustin, ca să ne prezinte trecerea sa la creştinism, pare a fi să ne deà o asemănare cu convertirea apostolului Pavel, săvârşită în împrejurările ştiute, în calea către Damasc. Şi în adevăr, prin asemănare şi date fiind împrejurările în care se făptueşte convertirea sa, i-a fost lesne să argumenteze în felul său de a vedeà. Se începuse lupta cu sine însuşi, sau mai bine zis, între sufletul veghetor şi trupul neputincios erà o furtună, o vrajbă, o neînţelegere. In sfârşit, după o benchetuială cu *scumpii* săi prieteni, obosit de nopţi albe şi prins puţin de o cugetare senină, care-i reveneà din când în când, şi care de altmintrelea revine tuturor de felul lui, la sfârşitul orgiilor, se duce în grădina sa, pentru a se odihnì sub cerul deschis şi la umbra frumoşilor arbori, ale căror frunze verzi îi aminteàu anii tinereţii, iar cele ce cădeàu, zilele pierdute în desfrâu. Culcându-se, îşi îndreptă gândul către Atotputernicul, rugându-l să-i dăruiască pacea sufletească şi să-l libereze de încătuşerele lanţurilor, în care l-au prins viţiile de atâta vreme. Un glas dulce de mamă, îi şopti în urechi virtutea creştină şi cu aceste impresii adormi. Deodată

aude o voce, care-i vine din împrejurimi, spunându-i: «*Tolle et lege*» (ià și citește). Tresare, privește și neavând nimic împrejurul său, caută să vadă de unde i-a venit porunca. Buimăcit ià drumul către prietenul său Alip, găsește o carte la întâmplare, pune mâna, o deschide și vede că sunt epistolele apostolului Pavel, deschise tocmai la epistola către Romani, cap. XIII, vers. 13. Aci îi alunecară ochii peste următoarele cuvinte: «Noaptea a trecut, ziua s'a apropiat; să lepădăm dar lucrurile întunerecului și să ne îmbrăcăm în armele luminii. Să umblăm cu cuviință ca în timp de ziuă; nu în oaspețe și în beții, nu în fornicațiune și în desfrânări; nu în ceartă și pismă. Ci vă îmbrăcați în Domnul nostru Iisus Hristos și nu îngrijiți de corp, spre a împlinì poftele lui». Acì văzu dânsul ce trebue unui om, ca să se mântuiască. Chiar din acel moment, ca prin minune, toate vițiile și toate patimile nu se mai agățară de haina lui, nu-l mai îmboldeau spre căi rătăcite; din contră, erau prigonite și urâte de dânsul și numai aveà în suflet alt ideal, altă dorință, decât ca, prin pocăință și smerenie, să devie sfânt și să apere cu toate puterile doctrinele creștine. Acì vede dânsul asemănarea arătării din calea către Damasc. El se întreabă: Cum? De câte ori nu m'am hotărît eu să deviu om cum se cade, de câte ori nu m'am jurat că voiu părăsì toate relele și pe toți cei răi? Și de ce nu s'a putut? Și cum s'a făcut ca deodată și fără nici o sforțare să urăsc trecutul și să-mi creez un nou fel de a fi? Cum s'a făcut ca să deschid tocmai la pasajul care ne predică sfințenia și mijloacele de a o ajunge? Iată atâtea întrebări, pe care și le puneà și pe răspunsul cărora trebuià să fundeze teoria predestinațiunei. Nu puteà el să priceapă, cum s'ar fi putut petrece într'însul o astfel de radicală preschimbare, fără intervenția unei puteri dumnezeești. Fatal trebuià, după dânsul, să ajungă la renunțarea de sine, de vo-

ința sa și să creadă că «ce-i este scris omului, în frunte 'i-e pus.» In adevăr, dânsul ne mărturisește că chiar din acel moment și-a părăsit prietenii, s'a dus la țară, la vila unui prieten al său, numită *Cassisiacum*, ca să-și facă pregătirea pentru intrarea în creștinism. Aci a petrecut dânsul toată iarna în post și rugăciune și n'a revenit la Milan decât spre sărbătorile Paștelui, când primi botezul, în 25 Aprilie, 387, cu amicul său Alipius și fiul său Adeodatus, chiar prin mânile lui Ambrosiu.

*
* *

Imbrăcând haina botezului peste armura filosofiei lui Platon, însuflețită de puternicul spirit creștin, făcu din sufletul său cetate a credinței și din filosofie arme de apărare, pe care le întoarse cu isbândă chiar împotriva lui Platon. Când s'a creștinat aveà etatea de treizeci și doui de ani. La această vârstă i-se deschideà orizont întins de muncă spornică pe tărâmul creștinătății. El se înapoe la Tagaste, unde împărți averea sa săracilor, revine la Hipone, unde se aflà ca episcop Valeriu, prin ale cărui stăruințe Augustin fù hirotonit preot și căruià mai târziu îi succedă pe scaunul episcopal, de unde virtuțile și geniul său puternic străluciră falnic atâta vreme.

O societate de clerici, cu care el își petreceà viața în palatul episcopal, deveni origina unor seminarii preparatoare, pentru luptători în contra ereziilor. El a combătut cu mult succes, rând pe rând, doctrinele maniheilor, donatiștilor și pelagienilor, educând și edificând poporul, pe care l păstorià, prin cuvântări înflăcărate și prin scrieri documentate. Nu e nevoe, socotesc, să mai desfășor aci legătura sau mai bine zis exstremitățile dintre învățătura lui Augustin și a lui Pelagiu. Este în deobște cunoscut că pe când cel dintâiu nu puneà nici un preț pe voința omului, în ceeace privește mântuirea, cel deal doilea atri-

buià numai aceştia toată puterea şi tot meritul. Cunoscut este, de asemenea, că, în această chestiune, adevărata credinţă şi învăţătură a bisericii, a ales şi a păstrat calea de mijloc şi pe aceasta a ridicat-o la dogmă. Ceeace voim, însă, să punem acì în lumină, este teoria predistinaţiunei, pe care Augustin o leagă, pur si simplu, de faptul convertirei sale la creştinism. Pentru a-şi întărì părerile, el pune pe sfântul apostol Pavel la o largă contribuţie, dar numai răstălmăcind înţelesul diferitelor citate, pe care le chiamă în ajutor. Urmând o mai de aproape explicare, amintim că, contrar teoriilor lui Augustin, adică că drepţii caşì nedrepţii sunt predestinaţi de Dumnezeu dela naştere şi că oricât s'ar silì omul în altă direcţie, i-ar fi imposibil să ajungă la alt rezultat, prin propria sa voinţă, dovadă truda sa zadarnică de mai înainte; apare Pelagiu, după cum am mai spus, care susţine o părere cu totul opusă vederilor lui Augustin, şi anume că omul are toată libertatea de a-şi alege calea pe care va voi, şi stă numai în puterea sa de a se mântui sau nu. Se pricepe uşor şi am amintit mai sus, dar pentru trebuinţa cauzei o repetăm, că biserica adevărată, biserica ortodoxă, dacă nu puteà să primească teoria lui Augustin, nu puteà, tot aşà, de puţin, să admită vederile lui Pelagiu. A rămas, deci, la calea de mijloc, adică câştigarea mântuirei prin voinţa liberă a omului, dar ajutată de graţia divină. Părerile lui Augustin, despre mântuirea sufletului, duseseră la un fel de moleciune şi nepăsare la călugării din cele mai multe mănăstiri, care spuneàu că, dacă vor fi predestinaţi mântuirei, o vor câştigà şi dormind, nelucrând nimic şi chiar nerugându-se. Acest fapt a îndemnat pe Pelagiu să ia o atitudine cu totul opusă lui Augustin, predicând mântuirea numai prin munca şi voinţa omului. Biserica ortodoxă, prin teoria definitivă ce a stabilit, a împăcat şi cerinţele omeneşti şi pe cele ale adevăratei învăţături creştineşti.

Această teorie sau doctrină e cunoscută în biserica noastră sub numele de semipelagianism, cuprinsul cărei doctrine l-am văzut mai sus și care, de altfel, vă este prea bine cunoscut.

* * *

Chestiunile, care au preocupat mai mult pe Augustin, au fost natura divină și natura sufletului. In amândouă direcțiunile are rătăciri și chiar contradicții, pe care studiindu-le, se descoperă nepotrivirea concluziunilor, altor cugetători, cu concepțiunea propriilor principii. Căutând să definească pe Dumnezeu, clădește o scară de antiteze sau mai bine zis de antinomii, ca un fel de ghicitori filosofice, fără să fi băgat de seamă că infinitul nu se țărmurește prin cuvinte, tot așà cum nu se poate cuprinde cu mintea, pentru care motiv e greu de a-l căutà în timp sau în spațiu, în afară de care, spune însuși Augustin, că există Dumnezeu. După dânsul, firea dumnezeească e de esență eternă, în afară de timp și spațiu. Spațiul e măsura materiei și timpul măsura mișcării. executate de materie. Dumnezeu este deasupra elementelor, în nedepedență de ele și toate sunt făptura Lui; iar nu emanație dintr'însul. Vedeți aci ferirea de Gnosticism și chiar de doctrina lui Zoroastru. Tot ce se vede și nu se vede există numai printr'însul și ce nu s'a făcut printr'însul nu există. Ideile și expunerea sunt o copiere, în mare parte după sfântul evanghelist Ioan. Mai departe, Augustin susține că Dumnezeu e pretutindeni și nicăieri, adică se bucură de *ubicvitate*. Dumnnzeu se bucură de libertate absolută și nu e supus destinului, ca zeii păgâni, în faptele sale. Fără cauzalitate, și numai din bunăvoință, a creat lumea, cu scop necuprins de mintea omenească. A zice că Dumnezeu este totul și nu este nimic, însemnează că cine aspiră să conceapă ideea dumnezeirii, trebue să înceapă din-

colo de marginile universului, revelat prin simțuri. Vedem lumea, pentrucă e învăluită de lumină, cauza vederii; dar cine e cauza luminii? Ne desfătează priveliștea frumoasă a câmpului acoperit cu holde, a arborilor încărcați cu fructe; dar cine a sădit în natură frumosul și în noi înțelegerea lui? Ne îngrozim de puterea cutremurului, ne înfiorăm de nemărginirea mărilor, admirăm răsăritul soarelui, ne uimim de felurimea și de mulțimea vietăților, mânate de o voință neschimbată, pe căi și cu scopuri necunoscute nouă. S'ar crede că diversitatea e în contradicție cu absolutul etern; Augustin, însă, ca și Platon, susține că varietatea în părți constitue unitatea în întreg. Absolutul, nerezultând din relațiunile cu relativul, cu ce e trecător, nu se compară, nu sufere creștere, nici scădere; ci rămâne prototip de existență.

Eternul, nelimitat în timp, nu se împarte în epoce; dar le cuprinde în întinderea sa. Infinitul nu se împarte în fracții, a căror sumă să-l reconstitue; ci le încape, și abia spațiul, devenit atribut, provoacă cugetarea asupra infinitului. Augustin înalță creștinismul peste hotarele filosofiei păgâne și ca pildă ne dă calea începută prin jertfele martirilor, eroi ai credinței. Aci ne prezintă sublimitatea învățăturilor Mântuitorului, care singure se înalță peste bunurile din această vieață. Xenofon, acea albină atică, vorbind de pregătirea armatei lui Cirus, pune în gura tatălui acestuia, următoarele cuvinte, pe care le adresează fiului său. «Ce vei da soldaților tăi în schimb, pentru vieața pe care le o ceri? Căci toate bunurile sunt pentru a se bucură de ele în vieață». Se vede aci mărginirea totului pe pământ, jertfirea vieței, însă, e un sublim, atins numai în creștinism; căci ce va da omul în schimb pentru sufletul său, sunt cuvinte de o măestrie divină. Pornind dela păcatul lui Adam, admite ereditatea sufletului, căci numai așà se explică slăbiciunea oamenilor față de ispită. Netemeinicia ideii am văzut-o în altă parte.

*
* *

Augustin ne-a lăsat un însemnat număr de scrieri, încare se observă un geniu vast, un spirit profund, o admirabilă forţă de raţionament şi un stil plin de dulceaţă şi de energie. Intre acestea, însă, acea care stă în frunte, care formează un capo-d'operă, este scrierea «De civitate Dei» al cărei cuprins îl vom schiţă în câtevà cuvinte. Metodele, urmate de Augustin în scrierile sale, sunt: evristică, geometrică, a inducţiunii şi a demonstraţiunii, a analogiei, metode foarte mult cercetate şi de pedagogia modernă. La alcătuirea operii monumentale «De civitate Dei», Augustin a pus o concepţiune genială şi o comoară de erudiţiune, strâns împreunate prin credinţă, pentru care a şi avut biruinţă atunci şi a dobândit recunoştinţa şi admiraţiunea creştinătăţii. Iată în ce împrejurări s'a înălţat în sufletul lui Augustin cetatea lui Dumnezeu, la care a zidit dela anul 413 până la anul 426.

După căderea Romei, sub Alaric regele Goţilor, păgânii începură să atribue creştinilor toate nenorocirile ce-i isbeàu. Ei spuneàu că creştinii desfinţaseră cultul zeilor, care erà folositor lumii pe pământ şi în vieaţa viitoare. Dela Romani numai supravieţuiàu decât superstiţiile. Augustin, cunoscând bine istoria Romanilor, citează sute de pierderi ale regilor, ale republicii şi ale imperiului, din răstimpul de 753 de ani înainte de Cristos.

Intreaga operă e împărţită în douăzeci şi două de cărţi, al căror cuprins e următorul:

In cartea întâiu arată că barbarii au cruţat pe cei ce au căutat scăparea în biserici, şi între aceştia au fost şi mulţi păgâni. In a doua se istoriseşte cu dovezi că depravaţiunea, imitată dela Zei, adusese toate calamitătile, şi Romanii, în loc să se îndrepte, au practicat un cult dezonorant. In a treia demonstrează că din studiul faptelor i-

storice, rezultă că zeii n'au contribuit la mărirea trecută şi n'au apărat imperiul de nenorociri. In a IV-a judecă organizarea imperiului ca filosof şi ajunge la concluzia că puterea întemeeată pe biruinţa în răsboae nu este trainică şi că numai Dumnezeu poate să împartă pământul. In a cincea arată că menirea statelor nu atârnă de întâmplare; ci e mâna lui Dumnezeu, care le destină şi le conduce. In a şasea, întemeindu-se pe autoritatea lui Seneca şi mărturisirea lui Varron, arată că teologia fabuloasă a păgânilor e ridiculă şi continuă aceeaşi teză şi în cartea a şaptea. In a opta, combate teologia naturală a filosofilor şi preferă pe platonici, cari deşi se închină Zeilor din greşală, totuşi au cunoscut pe Dumnezeu. In a noua admite îngeri buni şi răi, dar recunoaşte numai pe Cristos ca mijlocitor între Dumnezeu şi om. In a zecea tratează pe lung şi cu argumente, admise chiar de liberii cugetători, cultul îngerilor, fiinţe supranaturale, strivind superstiţiile şi opiniunile vrăjmaşe ale filosofiei. In a unsprezecea găseşte origina celor două cetăţi: împărăţia lui Dumnezeu şi împărăţia lumească. Cărţile XII, XIII şi XIV cuprind digresiuni frumoase şi căderea lui Adam. In cartea a cincisprezecea studiază mersul celor două cetăţi, a căror istorie o găseşte în Vechiul Testament, şi merge dela facerea lumii până la potop. In a şaisprezecea continuă istoria dela Noe până la Avraam şi dela Avraam până la regii lui Israel. In a XVII-a vorbeşte despre regi, profeţi şi cărţile sfinte, cu privire la Cristos şi la biserica sa. In a optsprezecea face o repetire a istoriei cetăţii lui Dumnezeu, faţă cu istoria monarhiilor trecute, căderea regatului lui Israel, oracole, cărţile sibiline, profeţiile, risipirea Israiliţilor, persecuţiunile păgâne, ereziile şi întemeerea bisericii creştine. Cugetările sunt de o neîntrecută frumuseţe poetică şi filosofică. In cartea a nouăsprezecea tratează sfârşitul, ţinta celor două cetăţi, care urmăresc binele suprem, şi care

nu se poate ajunge decât prin religiunea creștină, care asigură fericirea în cetatea cerească. In a douăzecea zugrăvește judecata de apoi, înnoirea lumii, învierea și noul Ierusalim.

In a XXI arată sfârșitul cetății pământești, groaza și focul veșnic al Iadului, care va să fie. In sfârșit, în cartea a douăzeci și doua, descrie fericirea veșnică a sfinților și să încearcă să dovedească învierea morților, prin învierea lui Cristos.

Eruditiunea vastă, rezemată pe citate din autorii profani, precum și farmecul mângâetor și nobil, ce cuprinde pe cititor, au făcut din cetatea lui Dumnezeu opera de căpetenie a fericitului Augustin și una din frumusețile rari ale geniului omenesc, pentrucă ea a adus și a dat ceeace erà mai mult de dorit: a împăcat rațiunea cu sentimentul și a adus pacea sufletului. Villemain, în Icoana elocinței creștine din secolal al patrulea și al cincilea, numește cetatea lui Dumnezeu monument original de interpretarea trecutului, printr'un geniu nou, care a schimbat lumea și care a trăit față în față cu două civilizațiuni înaintea evului mediu.

Pe când lumea veche s'a răsfățat în arta și filosofia păgână, lipsită de un ideal nobil, pe care l-a adus și l-a dat numai apariţiunea creștinismului; evul mediu, bolnav de disputele fără rost, de rămășițele vițiilor păgâne și de negura ereziilor, s'a sbătut fără folos în neputința de a cocepe ceva original și bun, și a murit fără glorie, înmormântat în păcate, lăsând moștenire scolastica, filosofie slăbănoagă, care a tiranizat cugetarea omenească până la Renaștere, ca un suveran absurd, care domnește peste un popor de robi. Oamenii mari, maeștrii cugetării, au trăit oropsiți, și tocmai târziu numele lor a înviat, odată cu desgroparea operilor lor. Intre acestia, cu toate erorile lui, stă mândru și fericitul Augustin, care și-a dat sfârșitul în anul 430, la Hipone, cu patru ani mai târ-

ziu, după ce a terminat importanta sa scriere, de care ne-am ocupat. Acestea sunt în scurt ideile pe care le-am avut în gând să vi le prezint, cu toată puterea conciziunei, dar şi a înţelegerii. Şi cred că aţi putut vedeà în mod clar ideile care l-au stăpânit pe Augustin, ideile şi credinţele epocii sale, precum şi drumul activităţii sale.

In această expunere, m'am ferit, însă Domnilor, întra'dins de a face citaţiuni, şi de a enumurà şi celelalte scrieri ale lui Augustin, al căror şir ar fi fost prea lung, şi a căror frumuseţe o puteţi vedeà în original. Şi am făcut acest lucru pentru motivul de a nu Vă obosì mult, fiind prea mulţumit că V'am avut ca martori la judecata pe care mi-o face valorosul meu profesor, d-l dr. C. Chiricescu, care este unul din ctitorii ştiinţei teologice în ţara noastră.

B. Mangâru.

VECHILE NOASTRE BISERICI.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română anul XXXIX No. 6).

Astfel Mântuitorul a poruncit apostolilor, însă nu le-a impus nici lor orice lepădare de avere, pentrucă și apostolii trebuiau să mănânce și să se îmbrace și să se îngrijească la o vreme de boală. «Și întru aceeași casă petreceți, mâncând și bând cele dela dânsu, căci vrednic este lucrătorul de plata sa», zice Isus către apostolii săi. Lucrători erau și apostolii și deci vrednici de plata lor. De altfel, însuși Isus, cu toate că a desprețuit posedarea ori cărei averi și a recomandat tuturor sărăcia de bunăvoe, însuși El n'a fost atât de sărac încât să nu fi avut nici odată nimic pe lângă sine. Adevărat e că nu pentru el aveà puținul bun ce-l aveà, ci pentru ai săi, pentru apostoli și pentru mulțime. Isus, cum însuși zice, erà atât de sărac, încât n'aveà unde să-și pue capul. «Vulpile au vizuini și pasările cerului cuiburi; iar Fiul omului n'are unde să-și plece capul» (Mat. 8, 20 și Luca 9, 58), sărăcia i-a fost însoțitoare dela nașterea sa pe paie, până la moartea sa pe cruce. Insă bani el aveà, adunați din mila mulțimii; aveà însă nu pentru sine, ci pentru ai săi, cei doisprezece. Lucrul acesta îl știm din evanghelii; știm din vorbele lui

Ioan, că Isus cu ai săi aveau o pungă comună, pe care o purtà, ca administratorul averii apostolilor, Iuda Iscarioteanul. Când a văzut Iuda, că Maria a turnat peste capul lui Isus mirul acela scump, a zis: «Pentru ce acest mir nu s'a vândut în trei sute de dinari, și să se fi dat săracilor?» Iar aceasta a zis-o, nu pentrucă de săraci îi erà lui grijă, ci pentrucă fur erà și pungă aveà și, ce se puneà într'însa, purtà» (Ioan 12, 6). Din aceste vorbe iese clar că apostolii aveau în comun o pungă, o cassă comună, în care adunau ce primeau în dar. Că acest administrator nu erà tocmai corect, se vede din vorbele lui Isus, că «fur erà».

Din alte vorbe ale lui Ioan, se vede că din acești bani comuni ai lor, apostolii își cumpărau mâncare și cele de trebuință. Pe timpul sfintei Cine, a zis Isus către Iuda: «Ce vrei să faci, fă mai degrabă». Aceste cuvinte n'au fost atunci înțelese de apostoli: «Pentrucă unii socoteau că, de vreme ce punga o aveà Iuda, i-ar fi zis Isus: cumpără cele ce ne trebue la prasnic» (Ioan 13, 29). Deci cele trebuincioase pentru praznice le cumpărau apostolii din proprii lor bani. Avem apoi alte mărturii în evanghelii, că apostolii aveau cassa lor comună, din care cumpărau cele trebuincioase. Așà cetim la Ioan 4, 7—8, că Isus ședeà singur, la fântâna unde a venit Samariteanca să ià apă: «căci ucenicii se duseseră în cetate, să cumpere hrană». Iar la Mateiu cetim, cum apostolii plecând cu Isus în corabie, abeà după ce-au ajuns la mal, de cealaltă parte, au băgat de seamă, că uitaseră să cumpere pâine (Mat. 16, 5. Marcu 8, 14). Iar faptul că apostolii aveau bani cu ei, ne este mărturisit de Marcu în cap. 6 v. 37, din care fapt vedem și alt lucru, anume pe ce și cum întrebuințau apostolii banii lor. Spune Marcu cum mulțimea ce ascultà pe Isus erà multă; și fiindcă trecuse vreme multă, poporul își isprăvise merindele. Atunci a zis lui Isus ucenicii: «Slobozește-i pe ei, ca mergând în orașele de deprimprejur și

prin sate să-și cumpere loruși pâni, că n'au ce să mănânce«. Iar Isus răspunzând, a zis apostolilor: «Dați-le voi lor să mănânce», Și-au zis apostolii: «Mergând, se poate să cumpărăm pâini de două sute de dinari și să le dăm lor să mănânce? Apostolii întreabă pe Isus, dacă le dă voe, să meargă și să cumpere pâini de două sute de dinari. Din această întrebare vedem două lucruri: întâiu, că apostolii aveau cevà bani în punga lor, ca să poată cheltuì două sute de dinari pentru pâine, și al doilea, că ei nu făceau cheltuelile, care-i priveau pe toți, decât numai cu aprobarea învățătorului lor.

Isus a desaprobat adunarea de averi și a condamnat bogăția, nu pentru ea însăși, căci bogăția în sine nu poate să fie nici virtute, nici păcat, ci pentru relele, ce pot isvorî din ea. Atâta a spus Isus, că bogăția, pe care oamenii o cred, a fi cel mai mare bun lumesc, nu este un atare bun: «Căci ce folos este omului de ar dobândì lumea toată, iar sufletul său își va pierde?» Isus a văzut în bogăție o primejdie pentru mântuirea sufletului. Deci nu bogăția a condamnat-o, ci primejdia ce poate ieși din ea. «Cu anevoe va intrà bogatul întru Impărăția cerului», zice Mântuitorul. Cu anevoe, da, însă nu zice că bogatul nu va puteà intrà în împărăția cerului, pentrucă bogăția nu stă împotriva virtuților și nici nu închide cu totul porțile cerului. Nu le închide, dar cu anevoe le deschide!

Și nu pentru bogăție s'a plâns Isus, ci pentrucă dobândirea bogății e împreunată de cele mai multe ori cu nedreptate, de aceea o și numește «mamona nedreptății» (Luca 16, 9), și pentrucă ea dă nesfârșite prilejuri de gâlceavă și de ceartă, de dușmănie între cei ce aleargă pe acelaș drum de îmbogățire; și mai ales pentrucă ea e causa a nenumărate neplăceri sufletești și griji fără de folos, și a acelei nesfârșite neliniști pentru cele ce va aduce viitorul, pe care filosoful Seneca a numit-o teama bogatului,

care dacă e agricultor, stă tot cu ochii la norii văzduhului, şi dacă e banchier, stă cu gândul tot la neodihna vecinic mişcătoare a bursei, şi aşà mai departe. In sfârşit pentru că bogăţia este mijlocul cel mai sigur de a face dintr'o inimă bună o inimă împietrită, dintr'un suflet curat, un suflet murdar şi din miel al lui Hristos, un lup al lui Belial. Şi astfel Hristos n'a învăţat că bogăţia ar face pe om păcătos; precum nici dimpotrivă că sărăcia, ea singură, ar face pe om să devie sfânt; ci a arătat că sărăcia poate cu mult mai lesne conduce pe om la virtute decât bogăţia, şi că aceasta din urmă are multă putere de a îndreptà inima omului spre fapte imorale.

Şi sărăcia şi bogăţia pot fi isvor, la fel de puternic, atât pentru virtuţi cât şi pentru păcate. Cât de rea sfătuitoare este sărăcia, o ştim cu toţii, şi la câte nu împinge pe om nevoià! Din acest punct de vedere, sărăcia este un isvor de rele, nu de virtuţi. Dar trebue să facem bine deosebirea între sărăcia în înţeles comun şi sărăcia evanghelică. Aceasta din urmă este o sărăcie de bunăvoe, pe care o suporţi pentru dragostea ce-o ai către Dumnezeu şi către sufletul tău; o sărăcie pe care o doreşti, ca să fii liber, liber şi de grijile lumii, liber şi de oameni şi de tine însuţi. Acea sărăcie, de care mai ales au râs filosofii păgâni în polemicile lor cu creştinii, şi ziceau că, de oarece sărăcia este o boală, concepţia creştină e infinit de absurdă în acest punct, căci preferă, sănătăţii vesele, boala mistuitoare. Aceasta e sărăcia evanghelică, despre care ne învaţă şi Fiul lui Dumnezeu şi evangheliştii, că deschide poarta cerului. Iar această sărăcie, cu foarte puţină excepţie [1]), nu poate fi decât un isvor al virtuţilor.

---

[1]) Cu excepţia făţărnicii, pentrucă în cursul vremii avem destule exemple, cum mulţi au făţărit sărăcia evanghelică. spre a apărea sfinţi. Iar asta e tot una cu fapta Fariseilor de cari vorbeşte evanghelia, că îşi ung feţele lor când postesc, etc.

Şi, dimpotrivă, bogăţia poate să fie isvor al multor virtuţi. Lăsând la o parte pe toate celelalte, ne oprim numai la una, la milostenie. Numai bogatul poate face milostenie largă, nu numai oamenilor, ci şi lui Dumnezeu. Inţelegem lui Dumnezeu pentru prea mărirea sa. Numai bogăţia poate să satisfacă cea mai nobilă şi mai spirituală trebuinţă, glorificarea religii creştine şi scopurile cultului creştin. Bisericile şi altarele Domnului! De aceea popoarele cele bogate au catedrale ce-ţi sunt minune privirii şi înălţare sufletului, şi de aceea oraşele cari au fost mai bogate în evul mediu, au cele mai splendide monumente ale cultului creştin. Bieţii călugări din Egipt şi Siria, săraci, după duhul evangheliei, ce-au putut ei să facă pentru mărirea casei Domnului? Şi iată ce minuni au făcut călugării Franciei şi ai Italiei şi ai Germaniei, cari n'au fost totdeauna următori desăvârşiţi ai sărăcii evanghelice! Pentrucă numai Dumnezeu a putut din nimic să facă totul, noi, sărmani muritori însă, din nimic, nimic nu putem face.

Şi mai ales poate bogăţia să fie un isvor nesecat al acelor virtuţi cari sunt cuprinse în cea mai mare poruncă a legii nouă, a iubirii de aproape. Nimic nu e mai mult recomandat în evanghelii decât milostenia, şi nici o altă virtute nu e mai des amintită şi nici una nu e încurajată cu mai multe răsplătiri în viaţa viitoare. Despre milostenie se vorbeşte în evanghelii pretutindeni; ori unde vei deschide, vei găsi ori o parabolă, ori o scurtă sentinţă, ori o îndemnare, ori o poruncă în acest sens. Iubirea deaproapelui, manifestată în binefaceri, este substratul evangheliilor, întru cât e vorba de partea etică a lor. «Celui ce cere de la tine, dă-i; şi de cel ce voeşte să se împrumute dela tine, nu te depărtă» (Mat. 5, 42). Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milostivi! Milostenia curăţă sufletul de păcat şi-l face vesel. «Cele ce aveţi, daţi-le milostenie, şi toate vor fi vouă curate!» (Luca 11, 41).

Spiritul acesta evanghelic, al iubirii de săraci și al milei, este într'adevăr unul dintre marile merite și cea mai frumoasă virtute a creștinismului în cursul veacurilor. Nici o religie existentă nu se poate lăudà cu mai mult spirit de milostenie, decât creștinismul. De sigur, îl au acest spirit și alte religii, dar în judaism el nu se întinde peste strâmtele margini ale națiunii judaice, și dacă un judeu ajută pe coreligionarul său în miserie, cu greu va face acest lucru față cu unul de altă naționalitate. Mohametanismul și budismul pun oarecari margini acestui spirit al milosteniii prin faptul că prea mult îl pun în contul lui Dumnezeu ca debitor, adecă fac milostenii, ca să oblige pe Dumnezeu la contraservicii în lumea viitoare. Confucianismul este avar în această privință.

In creștinism însă, acest spirit e de-o largă dărnicie, nu numai la cei de aceeași religie sau naționalitate, ci universal, asemeni cu acel al Samariteanului milostiv, de care ne vorbește așà de frumos evanghelia. Nu este limitat nici de vre-o așteptare într'altă lume, ca obligație a lui Dumnezeu de a răsplătì și El la rândul său ceeace tu ai făcut deaproapelui în numele lui Dumnezeu. Binele să-l faci numai de dragul binelui, fără de nici un interes moral. Fă binele și-l aruncă în apă!

Cu deosebire în primele veacuri ale creștinismului, spiritul milostenii și-a dat roadele sale în mare măsură. Știm din însăși Faptele Apostolilor, că în Ierusalim nu existà nici un om lipsit între credincioși (Faptele Ap. 4, 34), că tocmai îngrămădirea de săraci la împărțirea zilnică a ajutoarelor, a fost cauza că s'au creiat diaconii, cari aveau să se îngrijească de buna rândueală. Și e știut lucru că Biserica din Antiohia, pe timpul lui Traian, susținea din propriile mijloace 1500 de săraci, cărora le dà hrana zilnică; tot așà Biserica din Constantinopol pe timpul lui Ioan Gură de aur, hrăneà zilnic 3000 de săraci, afară de

cei bolnavi prin spitale, de leproşi şi de infirmi. Şi e ştiut cum călugării din Egipt hrăneau din lucrul mâinilor lor o nespusă mulţime de săraci din toate ţările.

Nici evul mediu n'a rămas mai pre jos. Nu e nevoe să spunem câte spitale gratuite erau prin oraşe, câte ospătării pentru săraci. Ospătăria Pinti în Florenţa hrăneà zilnic 2000 de săraci, aşezaţi tot câte trei-trei la mescioare, în trei colţuri; în Roma erau câtevà atari ospătării, susţinute din banii vreunei familii bogate. Dar câte erau de aceste pe lângă biserici şi mănăstiri în tot cuprinsul creştinismului! Cel mai mare azil pentru săraci, care a existat, a fost cel de pe lângă mănăstirea Clugni, care hrăneà zilnic şaptesprezece mii de oameni! Un număr enorm! Mănăstirea, ce e dreptul, aveà enorme averi, dar ea nu se priveà decât ca administratoare ale averilor, cari erau, după spiritul evanghelic, ale săracilor. Dar noi toţi ştim câte s'au făcut la noi în această privinţă; câtă lume săracă au hrănit mănăstirile noastre, şi câtă alinare şi refugiu au găsit prin ele necăjiţii sorţii!

M. P.

Actuala organizațiune a Bisericii regatului Serbiei.

Bisericile autocefale a statelor creștine Ortodoxe, dela dobândirea autocefaliei lor, au luat, fiecare, o organizațiune administrativă și disciplinară potrivit intereselor națiunei în sânul căreia s'a aflat.

In această organizațiune, care privește bunul mers administrativ și funcționarea Bisericii, ca așezământ dumnezeesc în stat, cum și raporturile Bisericii cu statul, s'a ținut seamă cu cea mai mare stricteță de vechile legiuiri canonice date Bisericii creștine în timpurile sale de organizațiune universală pe baza tradițiunei apostolice. S'a ținut seamă de acele pravile bisericești, cari sunt și formează legile sale pururelnice de conducere și administrațiune a Bisericii în sânul societății creștine, sau necreștine, unde ea s'ar aflà. Și ceeace se observă propriu, în organizațiunea administrativă și disciplinară, la toate aceste biserici creștine ortodoxe autocefale, este acomodarea acelor vechi legiuiri canonice ale Bisericii creștine, din timpurile glorioase ale universalităței sale, din acele timpuri când Biserica Creștină erà una și aceeași din toate punctele de privire în toată lumea, este zic, acomodarea lor cu interesele de timp, de loc și împrejurări; dar mai ales acomodarea cu interesele naționale pe cari Biserica erà chemată, în primul loc, să le servească.

Din această cauză, organizaţiunea administrativă şi disciplinară a tutulor acestor biserici autocefale, principial, este una şi aceeaşi; căci toată organizaţiunea lor a decurs din aceeaşi sursă canonică, comună tuturor, adică din vechile legiuiri ale bisericii creştine, cari trebuiau respectate, şi dela spiritul cărora nu se puteà face nici o abatere. Cu modul acesta ele au păstrat cu toatele unitatea bisericească, care se cereà şi se cere Bisericei celei adevărate a lui Christos. Au păstrat unitatea şi conformitatea cu vechea stare doctrinală, latreutică şi disciplinară dată Bisericii creştine în timpurile ecumenicităţei sale, pe baza învăţăturii şi a tradiţiunei apostolice. In formă însă, şi mai ales în modul de aplicaţiune al acestor vechi legiuiri normative ale bisericii, ele diferă între dânsele. Şi diferenţa aceasta variază după cum au fost şi au dictat necesităţile şi interesele diferitelor state creştine în sânul cărora s'au aflat, şi de cari Biserica a trebuit să ţină seamă totdeauna.

* * *

Dar organizaţiunea actuală administrativă şi disciplinară a bisericilor autocefale, una şi aceeaşi, după principiul care a domnit la alcătuirea ei, diferită, în forma de aplicare a vechilor legiuiri bisericeşti şi a tradiţiunilor locale, de care a trebuit să se ţină seamă, această organizare, aşà cum este astăzi şi fiinţează în diferitele biserici este una din chestiunile, despre care teologia cunoaşte foarte puţine lucruri, fie că chestiunea în sine este de mare interes.

Teologia în genere, în ceeace priveşte starea actuală administrativă şi disciplinară a bisericilor ortodoxe, şi în deosebi a bisericilor autocefale, are foarte puţine cunoştinţe. Cauzele sunt multe şi nu este aci locul a le examinà şi discutà. Dar ceea ce este mai de mirare, este faptul, că nici bisericile acestea, între ele, nu cunoaşte una, organizaţiunea administrativă şi disciplinară a celeilalte. Şi cine

nu recunoaște câte lucruri bune și de folos nu s'ar puteà aveà, pentru diferitele biserici, din cunoștința reciprocă a modului cum se conduc și se administrează fiecare din ele? Și afară de aceasta cine nu recunoaște folosul cel marei ce l-ar aveà fie care biserică din cunoștința organizațiunei actuale a celorlalte, când ar aveà nevoe de a luà măsuri cu privire la bunul mers al bisericii în stat și societatea credincioșilor? Cu modul acesta nu s'ar mai face tot felul de încercări, și din contră s'ar aplicà dispozițiuni, cari s'au dovedit de folos bisericii, prin aplicarea lor aiurea, și ceea ce ar fi și mai de folos, este faptul că astfel procedându-se s'ar menține o mai vădită unitate în organizarea actuală a acestor biserici și s'ar păstrà o unitate și administrativă și disciplinară, așà cum se păstrează unitatea doctrinală și latreutică.

*
* *

Setos de această cunoștință, mărturisesc că atunci când am văzut în «*Farul ecclesiastic*», revista patriarhatului Alexandriei, că păr. ierodiacon Emilian Pipercovici, pe care l-am cunoscut în Atena, când își făceà studiile sale teologice, a publicat organizațiunea actuală a Bisericei Serbiei, am simțit mare bucurie. Bucuria mea erà cu atât mai mare, cu cât, mărturisesc că, cu toate silințele ce mi-am dat, cunosc foarte puține lucruri despre organizațiunea actuală administrativă și disciplinară a bisericilor slave: Rusă, Sârbă, Bulgară și Muntenegreană.

Iată ce publică păr. Emilian Pipercovici în «*Farul ecclesiastic*» sub titlul *Biserica Ortodoxă a Serbiei*, despre organizațiunea actuală a bisericii regatului Serbiei.

BISERICA ORTODOXĂ A SERBIEI

«Biserica sârbească dela veacul al XIII, adică din timpurile sfântului Sava, primul arhiepiscop al Serbiei, și până

la jumătatea veacului al XVIII, a fost totdeauna, ca și independentă și autocefală. La anul 1766 însă desființându-se patriarhatul sârbesc din Peciu, biserica sârbească a pierdut autocefalia sa, trecând definitiv sub administrațiunea și conducerea Patriarhatului Ecumenic. Cu emanciparea treptată însă a poporului sârbesc, se redobândea treptat și independența bisericii sârbești. Raporturile între Principatul Serbiei și Patriarhatul Ecumenic, s'au regulat canonicește, pentru întâia oară, la anul 1831, când Patriarhatul de Constantinopol a recunoscut o independență oarecare a bisericei Principatului Serbiei. Iar în luna lui Octomvrie 1879, pe timpul primei patriarhii a lui Ioakim al III, prin anume tom sinodic, al Patriarhatului Constantinopolitan, biserica Serbiei a fost declarată oficial autonomă și autocefală, având aceleași drepturi ca și toate celelalte biserici ortodoxe autocefale.

Dela această epocă biserica ortodoxă a Șerbiei se conduce după legile sale bisericești proprii, cari s'au făcut în diferite timpuri, pe baza orânduelilor și canoanelor generale ale Bisericei Ortodoxe. Prima lege organică a nouei biserici a Serbiei s'a făcut în anul 1836 sub numele: Nac 'ertanije duhovnoj vlasti. Apoi în anul 1847 a apărut Mstrojstvo duhove vlasti, și la 30 Septemvrie 1862 Zakon o crkvenim vlastima.

Toate aceste legiuiri s'au înlocuit la 27 Aprilie 1890 prin: Zakon o crkvenim vlastima istor'no pravoslavne crkve Kratjevini Srbii, care este în vigoare astăzi în biserica Serbiei.

(Aci autorul face următoarea notă: Unele dispozițiuni ale acestei legi, au suferit în urmă oare cari modificări, în deosebi la anii 1895, 1898, 1899 și 1900. Iar la anul 1911 se înființase o anume comisiune ca să aducă noui modificări la legea organică a anului 1890, dar lucrările acestei comisiuni au rămas ca simplu proect, nefiind votat de Scupcină).

Legea aceasta organică a bisericei Sârbeşti precum şi alte multe dispoziţiuni speciale şi regulamente privitoare pe preoţi, parohii, biserici, mănăstiri şi în genere privitoare la raporturile lor materiale, sunt toate publicate în diferite broşuri sau Zbornik. Dar o ediţiune sistematică şi complectă a legislaţiunei moderne (de astăzi) bisericeşti a Serbiei, s'a făcut prin colecţiunea cunoscută sub numele de *Zbornik pravila, uredaba: naredaba Arhijerejskoj Sabora Pravoslavne Srpske Crkve u Kraljevini Srbii,*[1]) edată în Belgrad la anul 1900, cu aprobarea sfântului Sinod al arhiereilor Serbiei. Colecţiunea aceasta care astăzi este în uz comun în biserica Sârbească, coprinde şi toate modificările făcute legei organice în timpul dela 1890 până la 1900.

(Aci autorul face următoarea notă: In afară de cele coprinse în această colecţiune, în administrarea bisericii Sârbeşti sunt în uz şi alte colecţiuni de legi, ca: Pidalion Slavonic Kromc'ia; cea rusească, Kniga Pravil, şi colecţiunea de canoane traduse în limba sârbească, cu însemnate explicări şi note de Milaş: Pravila Stumaivenjima.

Fiindcă aci ne-am propus a arătă pe scurt organizaţiunea administrativă de astăzi a Bisericei sârbeşti, studiul nostru acesta îl vom bază în deosebi pe legile bisericeşti cari sunt astăzi în vigoare).

A.

Organele ecclesiastice administrative.

a) *Sinodul arhieresc.*

Autoritatea supremă bisericească în Serbia este sfântul Sinod al arhiereilor. (Aci autorul face nota următoare: Despre Sinodul arhieresc comp. 88 9—19 din Zakon o crkvenim vlastima istoc'no provoslavne crkve u Kraljevini Srbii).

[1]) Regret că autorul nu traduce niciuna din numirile acestor legiuri. Iar eu, necunoscând limba sârbească, sunt nevoit a le reproduce astfel cum le găsesc în descrierea părintelui Pipercovici.

Membri ai Sinodului arhieresc sunt toţi episcopii eparhioţi ai Serbiei; iar preşedinte este Arhiepiscopul Belgradului şi Mitropolit al Serbiei, carele convoacă acest Sinod în Belgrad în sesiune ordinară odată pe an, primăvara sau toamna. Se poate însă cu înştiinţarea şi asentimentul ministerului de culte, să'l convoace şi în sesiune extraordinară în or ce timp al anului. La şedinţele Sinodului arhieresc atribuţiunele de secretar le îndeplineşte primul secretar al marelui consistoriu spiritual, carele are numai vot consultativ şi explicativ. Numărul şedinţelor variază după numărul şi mulţimea lucrărilor cu care are a se ocupă Sinodul, care face cunoscut terminarea lucrărilor şi a şedinţelor ministrului de culte.

In competinţa sfântului Sinod al Serbiei sunt toate chestiunele privitoare în special pe credinţa creştină, moravurile creştine, cultul, ceremoniile bisericeşti, disciplina bisericească şi regularea eparhiilor, a enoriilor (parohiilor) şi a mănăstirilor. Astfel sfântul Sinod al Serbiei are putere legislativă, administrativă şi judiciară.

Ca autoritate legislativă Sinodul arhieresc are puterea de a hotărî definitiv şi dreptul de a legiferă asupra chestiunilor privitoare pe vieaţa bisericească internă; asupra chestiunilor ce se referă la ceremoniile bisericeşti, şi aceste hotărîri ale Sinodului arhieresc sunt definitive şi executorii; pe când celelalte hotărîri ale sale, cu privire la disciplina bisericească, la regularea eparhiilor, a parohiilor, a mănăstirilor etc. şi a chestiunilor privitoare la vieaţa externă a bisericii, toate aceste hotărîri ale sale, se aduc prin ministerul cultelor la cunoştinţa consiliului de miniştrii, şi numai după aprobarea acestora şi îndeplinirea formelor cerute de constituţiune, devin legi cu putere executivă.

In puterea administrativă a sfântului Sinod sunt lăsate în deosebi chestiunile următoare: Alegerea şi numirea Episcopilor Eparhioţi; conferirea gradului de arhimandrit,

de Protosinghel, de Egumen, de Protoiereu; conducerea şi administrarea tezaurului bisericesc şi a diferitelor legate bisericeşti; înfiinţarea şi reformarea parohiilor; a şcoalelor religioase şi teologice; grija pentru formarea învăţătorilor apţi pentru studiul religiunei şi al profesorilor de teologie; grija pentru predarea dreptei învăţături a credinţei, atât în şcoalele particulare, cât şi în şcoalele statului; grija cărţilor didactice de religiune şi altele.

In fine ca autoritate judecătorească, sfântul Sinod al arhiereilor Serbiei, cercetează şi rezolvă toate diferenţele între episcopii eparhioţi; judecă abaterile episcopilor, întru îndeplinirea datoriilor lor arhiereşti; de asemenea şi neînţelegerile cu privire la căsătorie a regelui şi a tutulor membrilor casei regale.[1])

b) *Arhiepiscopul Belgradului şi Mitropolit al Serbiei.*

După Sinodul arhieresc primul loc în administraţiunea bisericei Serbiei îl ocupă Arhiepiscopul Belgradului şi Mitropolit al Serbiei.[2]) Acesta se alege de ordinar dintre episcopii eparhioţi ai Serbiei în activitate, dar se poate alege şi dintre cei dimisionaţi, sau şi chiar dintre cei ieşiţi la pensie, dar cari nu sunt sub vre-o oprire canonică. Alegerea mitropolitului Serbiei se face de o adunare electivă,—colegiu electoral— (Izborni Sobor), la care iau parte: toţi membrii Sinodului arhieresc, toţi arhimandriţii, toţi protoiereii administrativi; protoiereul Belgradului şi al Nişului; Preşedintele consiliului de miniştri; ministrul Cultelor; Preşedintele şi vicepreşedintele camerei deputaţilor; preşedintele consiliului de stat; preşedintele marelui consistoriu spiritual; preşedintele înaltei curţi de compturi; rectorul Universităţei şi directorul Seminarului bisericesc din

---

[1]) Aci părintele Emilian face trimitere la § 77 al Zakon o erkvenim vlastima.

[2]) Despre drepturile şi atribuţiunele arhiepiscopului din Belgrad, păr. Emilian face trimitere la 20—22 ale aceleeaşi legi.

Belgrad.[3]) Pentru membrii laici ai colegiului electoral, se cere ca să fie creștini ortodoxi.

Colegiul electoral este convocat de ministrul respectiv al cultelor, după trecerea, cel mult, a trei luni dela vacantarea scaunului mitropolitan. Alegerea mitropolitului se face prin vot secret, și se socotește ales acela care a întrunit cel puțin două treimi dintre membrii prezenți. La caz de paritate se face nouă alegere, după trecerea a patru zile, când se socotește ales acela care va întruni cel puțin jumătate diu voturile membrilor prezenți. Pentruca alegerea să fie legală, trebue să fie prezenți cel puțin 20 membri alegători, și președintele colegiului electoral, carele este, totdeauna, cel mai vechiu în hirotonie dintre episcopii eparhioți. Inainte de alegere, toți membrii colegiului electoral, afară de arhierei, sunt datori să depună jurământ în biserica mitropoliei. Procesul verbal al alegerii se supune prin ministerul cultelor, la aprobarea Regelui, după care se face decret regal pentru numirea și instalarea mitropolitului ales. Instalarea se face în biserica metropolitană, unde după cetirea procesului verbal al alegerii și a decretului regal de confirmare și numire, alesul mitropolit al Serbiei este condus de arhierei în scaunul metropolitan, și după aceea se săvârșește cuvenitul Te-Deum.

Atribuțiunele și drepturile arhiepiscopului de Belgrad sunt: de a păstră unirea și armonia între episcopii eparhioți; de a observă stricta aplicare a tutulor hotărîrilor și a ordinelor autorităților bisericești; de a hirotonisì pe episcopi, pe cari i-a ales sfântul Sinod al arhiereilor și i-a confirmat Regele; de a supraveghea învățământul dreptei credințe creștine în toate școlile Țărei, și de a da concedii episcopilor eparhioți.[1])

---

[3]) Despre colegiul electoral, părintele Emilian trimite a se vedeà §. 126—144 a legei Zakon o crkvenim vlastima.

[1]) Acì părintele Emilian Pipercovici face următoarea notă: Con-

c) *Episcopi eparhioți.*

In toată Serbia, sunt numai patru episcopii, afară de arhiepiscopia Belgradului. [1])

Complectarea vacanței de Episcop se face îndată la cea întâi sesiune a Sinodului arhiereilor, după ce s'a vacantat episcopia. In timpul cât episcopia este vacantă, ea este condusă de unul din episcopii eparhioți, care este mai în apropiere, sau la nevoe se numește un arhimandrit, cu titlul de administrator locoțiitor al arhiereului.

Episcopul eparhiot în Serbia se alege de Sinodul arhiereilor[2]) dintre persoanele cari au cultură teologică și se bucură de respectul general al Bisericei. Alegerea noului episcop, Mitropolitul o aduce la cunoștința Regelui prin ministrul cultelor și al instrucțiunei publice. După ce Regele aprobă alegerea, urmează hirotonia noului ales episcop, cărui Sinodul îi îmână actul oficial subscris de toți cei ce au luat parte la alegere și la hirotonie; iar Regele dă cuvenitul decret pentru instalarea noului episcop ales și hirotonit. Despre alegerea și numirea noului episcop, sunt înștiințate toate autoritățile politice și bisericești din eparhia episcopului nou ales.

Cel ce a devenit astfel, după toate formele legale și bisericești episcop al unei eparhii, el nu poate nici să se strămute, nici să se destitue din atribuțiunele sale episcopale, afară de o hotărîre legală a consistoriilor respective, sau prin cererea sa canonică de a fi pus la pensie.

---

cediile episcopilor pentru streinătate le acordă numai Regele. Episcopii adresează Mitropolitului cererile lor. Acesta le înaintează ministrului Cultelor și acesta mijlocește la Rege aprobarea concediului.

[1]) Aci autorul face următoarea notă: Prin anexarea nouilor ținuturi, în urma răsboiului din 1912—1913, numărul episcopiilor a crescut. Regularea lor însă nu s'a făcut, pentrucă nouile episcopii anexate la regatul Serbiei, depind încă de chiriarhia canonică a Patriarhatului Ecumenic.

[2]) Aci părintele Emilian face trimitere la §§ 23—29 din Zakon o crkvenim vlastima.

Episcopul eparhiot exercitând în eparhia sa toate atribuţiunele şi toate drepturile cari decurg din demnitaţea sa arhierească, are şi oare cari atribuţiuni şi drepturi speciale, ca de exemplu: să înainteze în fiecare an o expunere amănunţita s-tului Sinod despre starea eparhiei sale. Aceasta expunere fiind cercetată de sfântul Sinod al arhiereilor, se înaintează ministrului de culte, şi în urmă, dacă este nevoe, se dă şi publicităţei. De asemenea episcopul eparhiot are îndatorirea de a recomandà ministrului cultelor pre cei mai destoinici dintre clericii eparhiei sale, cari ar merità să ocupe demnităţi publice administrative bisericeşti în acea eparhie. De asemenea el recomandă pe profesorii de religiune la gimnazii, pe preoţii de armată şi pe preoţii spitalelor etc.

c) Despre protoiereii de districte şi delegaţi episcopali în ţinuturile mai mici (plăşi).

In biserica Sârbească sunt aşà numiţi protoierei ai ţinuturilor sau ai distrectelor (okruzni protojerei) şi delegaţi episcopali ai ţinuturilor (sveski namesnici) ca ajutători ai episcopilor în administrarea eparhiei. Fiecare eparhie episcopală în Serbia coprinde mai multe ţinuturi politice sau districte; fiecare ţinut sau district, mai multe subîmpărţiri (plăşi). Şi, pentru administraţiuneu bisericească a judeţelor, se numesc protoierei, iar în subdiviziunile districtelor, în plăşi, se numesc delegaţi ai episcopilor, cari sunt puşi sub imediata autoritate a protoiereilor de judeţe cărora aparţin plăşile. Atât protoiereii districtelor, cât şi delegaţii episcopali ai plăşilor, sunt organele puterei administrative şi disciplinare ale episcopului eparhial, corespunzând cu demnitatea visitatorilor (περιοδευται) din Biserica primelor veacuri, sau cu aceea a blagoc'inia din Biserica rusească.

Dreptul de a numi pe protoierei sau pe delegaţii episcopali, îl are episcopul eparhiot respectiv, carele face, pur

și simplu, cunoscut ministrului de culte numirea [1]). Protoierei și delogați episcopali numiți în aceste posturi ei au și parohiile, cari se cuvin protoiereilor și a delegaților episcopali din localitățile unde sunt numiți. Aceste parohii sunt cele mai însemnate în ordinea parohiilor și cele cu mai mari venituri.

Atribuțiunile și drepturile protoiereilor și a delegaților episcopali în sfera fiecăruia sunt în special drepturi de supraveghere. Protoiereii districtelor, cum și delegații episcopali, în cercul lor restrâns, îngrijesc și de conservarea credinței creștine, opunându-se tuturor acelora cari ar puteà să aducă vre-o vătămare învățăturii ortodoxe creștine. O astfel de activitate a lor o modulează, totdeauna, după instrucțiunile ce le au dela episcopii lor respectivi. Ei îngrijesc ca fiecare biserică din periferia lor să aibă toate cele necesare pentru săvârșirea sfintei liturghii și a ori cărei sfinte slujbe religioase. Ei sunt datori a vizità și inspectà foarte des bisericile din periferia lor, examinând starea lor și a clerului. Ei cercetează de asemenea toate chestiunile privitoare la căsătorie și divorț. Ei aduc la îndeplinire hotărîrile episcopului respectiv și ale consistoriului spiritual eparhial, cum și pe acele ale marelui consistoriu spiritual. Ei îngrijesc ca clerul și preoții să trăiască în liniște și armonie. Ei instalează, în locurile lor, pe delegații episcopali și prin aceștia pe preoții de enorie. Ei supun episcopului eparhiot respectiv la fiecare șase luni un memoriu amănunțit despre tot ce a avut loc în acel interval de timp, despre starea bisericilor și despre purtarea preoților din periferia sa. Fiecare protoiereu și fiecare delegat episcopal este dator a aveà o cancelarie a serviciului său, ținând în regulă arhiva și toate actele o-

---

[1]) Cu privire la protoierei și delegați episcopali, părintele Emilian face trimitere la §§ 30—37 din Zakon ocrkvenim vlastima.

ficiale, trecând în registru orice act oficial al serviciului său. Nici protoiereii, nici delegații episcopali, n'au dreptul de a dà pedepse disciplinare clerului.

II.

Organele judiciare bisericești.

a) *Consistoriul spiritual eparhial.*

In fiecare eparhie, la reședința episcopului eparhiot, se află câte un consistoriu spiritual eparhial, servind drept un consiliu eparhial al episcopului.[1])

Consistoriul spiritual eparhial se compune din un președinte carele este totdeauna un protoiereu; doi membri ordinari sau definitivi, clerici, numiți totdeauna dintre preoții de mir; doi membrii onorifici, dintre cari unul poate fi și dintre clerici necăsătoriți, un secretar și un număr necesar de scriitori. Președintele, membri ordinari și membri onorifici, trebue să fie teologi, și în vârstă de cel puțiu 30 ani; iar secretarul poate fi și un legist. Toți se numesc cu decret regal. Atât președintele cât și membrii consistorioți se recomandă și se numesc de episcopul eparhiot; iar secretarul de ministerul de culte, în urma unei prealabile înțelegeri cu episcopul eparhiot.

Președintele consistoriului spiritual eparhial și cei doi membri ordinari sau definitivi, au toate drepturile membrilor judecători ai tribunalelor politice de prima instanță; iar secretarii consistoriilor spirituale eparhiale sunt funcționari ai guvernului. Dispozițiunile tribunalelor civile despre recuzarea judecătorilor, se aplică și membrilor consistoriului spiritual eparhial. Membrii necăsătoriți ai consistoriului spiritual, nu iau parte la judecarea diferendelor cu privire la căsătorie, care se judecă de consistoriu.

---

[1]) Cu privire la consistoriul spiritual eparhial, părintele Emilian trimite pe cetitor să consulte §§ 95—125 din Zakon o crkvenim vlastima.

De competența și latitudinea consistoriilor spirituale eparhiale sunt toate chestiunile eparhiale de natură administrativă și judiciare la care episcopul eparhiot are nevoie de avizul, părerea și ajutorul clerului. Astfel că consistoriile spirituale eparhiale sunt competente atât pentru afacerile administrative, cât și pentru cele cu caracter judiciar ale eparhiei.

Ca autoritate judiciară a eparhiei episcopale, consistoriul spiritual cercetează și judecă chestiunile privitoare la neînțelegerile căsătoriei și divorțurilor; abaterile clerului eparhiei; diferendele ivite între preoți, mănăstiri și monahi, și hotărăște cele privitoare la întreținerea femeii și a copiilor în timpul cât durează judecarea procesului de divorț.

Ca autoritate administrativă, consistoriul spiritual, *în înțelegere totdeauna* cu episcopul eparhiot, îngrijește ca să se săvârșească după toată dreapta orânduială și după cuviință diferitele sfinte slujbe sacre, și pentru ca să se păstreze și să domnească ordinea și buna cuviință în biserici și mănăstiri. El îngrijește de asemenea pentru ridicarea și zidirea de biserici, cum și pentru reparațiunea bisericilor și a mănăstirilor, apărând totdeauna drepturile și interesele lor, pe baza legilor.

Consistoriile spirituale eparhiale își dă hotărîrile sale bazându-se totdeauna pe sfintele Scripturi, pe sfintele canoane, pe orînduelile legilor politice, cari au legătură cu biserica, și pe baža hotărîrilor sfântului Sinod al arhiereilor, în ceeace privește în deosebi partea teleturgică a slujbei clerului. Hotărîrile consistoriului spiritual eparhial, acelea cari după lege nu sunt supuse instanței apelative, se execută imediat și deadreptul de autoritatea bisericească și politicească.

b) *Marele consistoriu spiritual.*

Acest consistoriu judecă ca o curte apelativă și de ca-

saţiune, întrunindu-se regulat de două ori pe an în capitala regatului. Timpul când trebue a se întruni şi a ţine şedinţele sale, îl fixează arhiepiscopul Belgradului, înştiinţând despre aceasta ministerul cultelor. Arhiepiscopul Belgradului, este deasemenea acela care deschide şi închide şedinţele marelui consistoriu spiritual, sau el însuşi în persoană, sau chiar şi numai prin adresă a sa oficială.

Marele consistoriu spiritual se compune din tr'un preşedinte, care este totdeauna un arhiereu; cinci membri ordinari sau definitivi, (un arhimandrit şi patru preoţi căsătoriţi); cinci membri onorifici (deasemenea un arhimandrit şi patru clerici căsătoriţi,) un secretar şef şi un secretar. Toţi membrii marelui consistoriu spiritual se numesc prin decret regal, pe timp de trei ani, după propunerea ministerului de culte, afară de preşedinte, care se numeşte în fiecare an de către sfântul Sinod al arhiereilor. Atât membrii ordinari sau definitivi, cât şi cei onorifici, trebue să aibă cultură teologică, să aibă vieaţă nebănuită, şi să fie în vârstă de cel puţin 35 ani. Secretarul şef şi secretarul, totdeauna trebue să fie legişti.

De rezortul şi competenţa marelui consistoriu spiritual sunt toate chestiunile supuse apelului, rezolvite de consistoriul spiritual eparhial, conform §.§. 193 şi 210 a legei organice din 1890. Chestiunile acestea ale consistoriilor spirituale eparhiale, cari au nevoe de aprobarea marelui consistoriu spiritual sunt: Hotărîrile lor cu privire la divorţ şi anularea căsătoriei şi hotărîrile lor prin care se condamnă un preot la oprire de un an dela exercitarea celor preoţeşti, sau la pierderea parohiei, sau la caterisire. Deasemenea marele consistoriu spiritual hotărăşte despre competenţa diferitelor consistorii spirituale eparhiale, în anume chestiuni, precum şi a altor autorităţi eclesiastice; despre recuzarea şi înlăturarea preşedintelui sau a membrilor atât a celorlalte consistorii spirituale cât şi a membrilor săi proprii.

Hotărîrile marelui consistoriu spiritual se aduc la îndeplinire de autorităţile bisericeşti şi de cele politiceşti. El îşi închide şedinţele sale după terminarea lucrărilor şi înştiinţează despre aceasta pe ministrul cultelor.

In timpul lucrărilor marelui consistoriu spiritual, preşedintele are dreptul ca să acorde, la necesitate, membrilor consistoriului permisiunea de a lipsì, numai, cel mult pentru zece zile. Permisiunea de a lipsì mai mult, sau pentru streinătate se cere dela ministerul cultelor carele, hotărîrele ce va luà, cu privire la aceasta, le comunică imediat preşedintelui marelui consistoriu spiritual.

c) *Raportul Bisericii cu Statul în Serbia.*

Din toate cele mai sus arătate rezultă în mod oarecum vădit raporturile Bisericei cu Statul în Serbia.

După constituţiunea Sârbească, religiunea oficială a statului în Serbia este mărturisirea credinţei Bisericei Orientale, care, ca atare să bucură de protecţiunea Regelui, a Guvernului şi a legilor Ţărei. Din această cauză Regele Serbiei şi casa sa regală trebue să fie membrii ai Bisericei Ortodoxe a Răsăritului, oprindu-se astfel or şi ce fel de proselitism, care s'ar face contra Bisericei Ortodoxe (§. 41 al constituţiunei sârbeşti).

Asemenea toate sărbătorile politice şi naţionale ale poporului sârbesc se fac după rânduiala Bisericei Ortodoxe a Răsăritului; iar zilele în care se lucrează sau nu, se urmează de asemenea după calendarul aceleaşi Biserici Ortodoxe. Invăţământul credinţei creştine Ortodoxe este obligatoriu în şcoalele publice ale statului, şi nici o lege a statului, care s'ar referì la şcoalele bisericeşti sau teologice, la cler, şi în genere la biserică, nu se poate alcătuì şi nu poate să subsiste, nici să se modifice, fără o prealabilă consultare a Sinodului arhiereilor, precum glăsueşte art. 19 din legea organică din anul 1890 şi articolul 189 din constituţiunea sârbească. Afară de acestea,

legea hotărește ca căsătoriile mixste să se săvârșească totdeauna după orânduiala Bisericei Ortodoxe a Răsăritului și de preot ortodox; iar copii, cari vor rezultà din aceste căsătorii, aparțin Bisericei Ortodoxe, și în caz de divorț, sau în altă cauză de neînțelegere între membrii acestor căsătorii, singurul în drept a hotărî este consistoriul spiritual ortodox.

Constituțiunea recunoaște de asemenea Biserica Serbiei ca autocefală și independentă, a căreia supremă administrațiune internă aparține exclusiv sfântului Sinod al Arhiereilor ei. Iar Statul fără a se amestecà în vieața internă curat religioasă și canonică a Bisericei, ia asupră-și dreptul numai în cele ce privesc organizarea sa externă și protecțiunea ei, pe cari le exercită pe calea legislativă, fără ca această acțiune a sa legislativă să vină în atingere cu dogmele și canoanele bisericei Ortodoxe, iar aceasta se are prin o prealabilă și anterioară înțelegere cu sinodul arhieresc asupra oricărui proect de lege al guvernului cu privire la biserica și afacerile bisericești în genere.

Astfel în Serbia Statul orânduește și așează organele autorității bisericești, cari toate stau sub înalta supraveghere a Ministerului de culte. Membri ierarhiei, mitropolitul și episcopi eparhioți, membrii consistoriului spiritual eparhial și ai marelui consistoriu spiritual, protoierei districtelor și delegați episcopali ai plășilor, profesorii de religiune din școalele Statului și preoți de armată, toți sunt socotiți ca funcționari ai Statului, plătiți de Stat.[1])

[1]) Aci părintele Emilian face următoarea notă în care arată cum este plătită ierarhia și clerul în Serbia. Iată nota: Arhiepiscopul Belgradului și mitropolit al Serbiei primește anual un salar de 15000 franci și o diurnă, iarăși anuală de 7500 fr. Episcopii primesc anual fiecare un salar de 10000 fr. și câte 1000, iarăși anual, ca diurnă.

Membrii marelui consistoriu spiritual care se află departe de locul unde acest mare consistoriu își ține ședințele, primesc pe timpul cât țin lucrările consistorului o diurnă de 10 fr. pe zi, și 3

De asemenea toate aşezămintele bisericeşti şi seminarul clerical din Belgrad se întreţin cu spesele Statului. Clerul parohial nu este plătit de stat, dar primeşte dela stat partea de întreţinere sub numele de sver'tonic'rki bir.[1])

***

Cititorii, precum văd, în descrierea părintelui Emilian nu au o expunere complectă despre organisarea actuală a Bisericii autocefale din regatul Serbiei, căci sfinţia sa nu ne dă textul legei organice şi al legilor şi regulamentelor în vigoare astăzi în acea biserică, ci pe baza lor, în liniamente generale, ne arată starea administrativă şi disciplinară a Bisericii Serbiei. Această stare şi expunere este făcută în mod clar şi sistematic, în cât oricine, fără a cunoaste textul tutulor legilor organice şi al regulamentelor Bisericii Serbiei, din descrierea de mai sus, cunoaşte modul de conducere şi administrare actual al acestei biserici.

Dr. Drag. Demetrescu.

---

lei pe oră, spese de călătorie; iar ceilalţi membri, dacă sunt din localitate, primesc numai 6 lei pe zi. De asemenea 6 lei pe zi primeşte şi secretarul şef al marelui consistoriu spiritual şi 4 lei secretarul.

Preşedintele consistoriului spiritual eparhial are leafă anuelă de 3500 lei, care cu gradaţia se poate mări, fără însă a trece peste 4000 lei. Membrii acestui consistoriu au ca leafă la început 2500 lei anual, şi dupa fiecare 5 ani se sporeşte cu 500 lei; leafă unită cu sporul sau gradaţia, nu poate trece peste 3500 lei anual. Leafa secretarilor consistorilor spirituale eparhiale este analogă cu titlul lor. Secretari de clasa II-a primesc 2000 lei anual; iar cei de clasa I, primesc anual 2250 lei. Secretari de clasa III primesc anual 1200 lei, cei de clasa II-a, 1500 şi cei de clasa I, 1750 (despre lefurile clerului vezi §.§. 225—231 din Zakon o crkvenim vlastima u Kraljevim Srbii).

[1]) Aci autorul, cu oarecare indignare, face următoarea notă: El zice: Pe când faţă de clerul nostru Statul este foarte scump, el plăteşte cu profuziune clerul străin al catolicilor, protestanţilor, musulmanilor şi al evreilor.

Cultul și vieața religioasă și morală la Ebrei în lumina Istoriei Religiunilor.

---

1) *Lăcașurile sfinte.* Din timpurile cele mai vechi, din timpul Patriarhiilor și până în veacul VIII a. Chr. Ebreii au considerat unele locuri ca sfinte, ca acele în care se arată în chip special Dumnezeirea. Așà au fost muntele Sinai, Sionul, înălțimele Gibeonului, Betelul ș. a. Tot ca sfinți au fost priviți și unii arbori, precum stejarul dela Sihem, pădurea din Mamre, fântâna din Beerșeba. Ca monumente religioase întâlnim grămezi de piatră și stâlpi de lemn (așere), care țineau locul arborilor sfinți. Din vremea lui Moisì întâlnim ca lăcaș sfânt pentru tot poporul cortul mărturiei, care fu înlocuit de Solomon prin strălucitul templu depe muntele Moriah, din Ierusalim.

Cum erà construit și împărțit cortul mărturiei, ce coprindeà el și ce însemnătate aveau obiectele din el, este cunoscut. Tot asemeni și tot ce privește templul. Trebue însă să vedem mai de aproape cele ce s'au spus în ultimul timp despre origina și paralelele sanctuarelor ebraice.

Dispozițiunea cortului mărturiei, cu arca alianței în sfânta sfintelor, și-ar aveà origina în locul ceresc în care se adunau zeii babilonieni, pentru a hotărî de soarta muritorilor. In special, arca alianței a găsit o mulțime de paralele ca d. p. altarul transportabil al Moabiților, numit Ariel, cutiile dela cultul lui Asiris și Tamuz, cutia cu ta-

blele destinului purtată în procesiune în cultul lui Marduk și numită parak șimati, tronurile în formă de cutie pe cari erà înfățișat zeul soarelui în Sippar sau pe cari Perșii credeau că stau zeii în chip nevăzut.

Tot ceeace Solomon a adăogat la cortul mărturiei, transformându-l în templu și-ar aveà deasemeni origina în religiunele altor popoare orientale. Astfel cei doi stâlpi monumentali din fața templului, Iachin și Boaz, și-ar aveà perechea în cei 2 stâlpi cari se întâlnesc în fața templelor celor mai multe religiuni orientale, ca d. p. la temlul lui Melcart din Tir și din Pafos, în coloanele lui Hercule, în cele 2 obeliscuri din fața templelor egiptene din Teba, în cei doi ghariian ai Arabilor. Marea de aramă și celelalte bazine mobile ar fi de origină babiloniană sau cipriotică, ca și emblemele depe pereții dinlăuntrul templului. Cele 10 candelabre din templu, așezate în două rânduri de câte 5, s'ar reduce la cele 5 planete cunoscute de Babilonieni, iar candelabrul cu 7 brațe din cortul mărturiei tot la 7 planete babiloniene (5 planete propriu zise, plus soarele și luna); împărțirea sanctuarului în: curte, sfânta și sfânta sfintelor ar aveà de bază împărțirea lumii în cer, pământ și abis, cum se observă și la templul lui Amon-Ra din Karnac, etc. etc.

Oricare ar fi origina lăcașului sfânt la Ebrei și a obiectelor sfinte întrebuințate în el și oricare ar fi paralele ce se vor stabilì că au ele, două lucruri nu trebue scăpate din vedere: a) Că cortul sfânt și templul, în care esențialul erà arca alianței, au câștigat dintr'o zi într'alta mai mult în importanță, au lăsat în umbră toate celelalte lăcașuri și obiecte sfinte, au ajuns să fie unicul lăcaș sfânt, punctul central al cultului, ceeace nu-și poate aveà punctul său de plecare și de sprijin decât în credința într'un Dumnezeu unic. b) Nicăiri și niciodată nu întâlnim în cultul oficial al religiunii ebraice vre o înfățișare materială,

vr'un chip sau statue a lui Dumnezeu, aşezată în cortul mărturiei sau în templu. Religiunea oficială a observat întotdeauna cu sfinţenie a doua poruncă a Decalogului. Abaterea frecventă a poporului dela această poruncă şi afirmaţiunea şcoalei lui Wellhausen că viţeii de aur ai lui Ieroboam şi şarpele de aramă din pustie ar fi imaginile lui Iahve, nu schimbă întru nimic caracterul cultului ebraic, al cărui înalt înţeles erà că Dumnezeu e de faţă în casa sa în chip nevăzut. Prin aceasta religiunea V. Testament se deosibeşte fundamental de a celorlalte popoare şi conduce cu siguranţă la adorarea pretutindeni, în spirit şi în adevăr a lui Dumnezeu cel nevăzut.

2) *Persoanele sfinte.* Vechiul Testament cunoaşte 3 feluri de persoane sfinte: preoţii, nazireii şi profeţii.

Că *preoţia* nu este ceva specific Vechiului Testament, nu mai încape îndoială. O preoţie organizată întâlnim în Egipt, Fenicia, Babilon, Arabia, etc. Un mare preot sau arhiereu găsim în Egipt, ca şi în Ierusalim. In funcţiunea, ca şi în portul preoţesc, găsim numeroase asemănări în multe din religiunele orientale. Efodul sau şorţul din jurul coapselor, pe care-l purtau preoţii ebrei, îl aveau şi preoţii egipteni, ornamentele depe pieptul marelui preot al V. Test. le vedem şi la marele preot din Memfis. Urim şi Tumim îşi au paralelele lor în heretele şi şacalul egiptean, în tablele soartei din cultul lui Marduc şi în săgeţile norocului dela Arabi, fără a se puteà precizà după care anume s'au imitat. Restul portului marelui preot, pare a se reduce la elemente babiloniene, prescripţiunile pentru recrutarea preoţilor se aseamănă iarăş foarte mult cu cele babiloniene în privinţa preoţilor ghicitori.

Descoperirea şi descifrarea a 3 inscripţiuni ale coloniei mineice El-Ola din Arabia de nord, au dat la lumină că şi Arabii au cuvintele *lavi* şi *laviat* pentru preot şi preoteasă, ceeace îndreptăţeşte a se presupune că sau Arabii

(Mineii) au luat preoții lor dela Ebrei, dintre leviți, sau că Ebreii, în special Moisì a luat dela ei (Ietro) numele dat preoților.

Cu toată asemănarea dintre preoția religiunii ebraice și a celorlalte religiuni este totuș și acì o deosebire însemnată. Pecând preoții se ocupă în celelalte religiuni aproape esclusiv cu aducerea de sacrificii, cu îndeplinirea ritualului în genere, cu magie și mantică, etc., funcțiunea de căpetenie a preotului la Ebrei erà ca să învețe pe popor Legea, ceeace dovedește că aveau un caracter mai spiritual, ca și Dumnezeului căruia-i servià.

Nazireii erau persoane de ambele sexe, care-și dedicau vieața lor în chip special lui Dumnezeu. In acest scop trebuiau să observe cu mai multă strictețǎ decât restul oamenilor Legea lui Iehova și să se deosebească de ceilalți și prin vieața și ținuta lor în genere.

Se cunoaște în toate amănuntele vieața a doi Nazirei, a lui Samson și a lui Samuel. S'a constatat însă că și în celelalte religiuni orientale existau persoane consacrate în chip special Dumnezeirii. Netunderea părului la Nazirei și-ar aveà motivul, după lumina ce rezultă din comparațiunea cu instituțiunea similară din celelalte religiuni, în credința că părul, ca sediu al vieții, e cel mai propriu pentru sacrificiu și deaceea nu trebue tuns, ci rezervat Dumnezeirii. Abținerea dela vin și alte băuturi amețitoare și-ar aveà deasemeni rațiunea în contrastul față de religiunea și cultura canaanitică. Caracterul moral al Nazireatului ebraic, spre deosebire de al celorlalte religiuni, sta în obligațiunea ce luà asupră-și cel ce se făceà Nazireu, de a luptà toată vieața pentru susținerea cultului lui Iahve și pentru înlăturarea divinităților streine.

Profeții sunt a treia și cea mai însemnată categorie de persoane sfinte.

Sub numele de profeți întâlnim în V. Testament 3 ca-

tegorii de oameni bine distincte. In timpurile mai vechi, în special in epoca Judecătorilor, profeții sau oamenii lui Dumnezeu, erau persoane cari se ocupau cu ghicitul, cari dau răspunsuri la orice fel de întrebare li se punea, în schimbul unei sume oarecare de bani. Cele mai multe din întrebările la cari aveau să dea răspunsuri se referiau de bunăseamă la vieața materială. Desigur însă că cei cari aveau o astfel de îndeletnicire se deosibeau în vr'un fel de restul muritorilor, erau înzestrați cu o deosebită putere spirituală, cădeau adesea în extaz, aveau viziuni, erau coprinși de accese nervoase, etc., prin cari se învederà, după credința întregului orient antic, că au caracter sfânt. Profeți în acest sens găsim în toate religiunele orientale și este posibil, cum au susținut unii autori, ca Ebreii să fi împrumutat profetismul sub această formă dela Canaaniți.

Pe timpul lui Samuel și al lui Saul întâlnim un altfel de profeți: oameni cari străbăteau satele și orașele în cete, cântând din gură și din instrumente, jucând și sărind pânăce cădeau în extaz. Această specie de profetism arè perfectă asemănare cu preoții fenicieni și cu dervișii Arabilor și desigur că există la toate popoarele vechiului orient, dela cari a trecut și la Greci.

Al treilea fel de profeți e cu totul diferit de acestea două. Profeții de acest nou gen nu învață meseria lor dela alții, ci sunt chemați de Iahve însuș la aceasta, și de multeori numai pentru scurtă vreme, după care își reiau ocupațiunea lor obicinuită. Nu ei se consacră lui Dumnezeu, ci Dumnezeu îi alege. El le vorbește în adâncul sufletului cu cuvinte omenești, pe cari ei numai le repetă. Nu interesul lor personal, nici ceeace place contimporanilor lor sau puternicilor zilei, ori ceeace ar fi produsul nădejdilor materiale, al entusiasmului național, al calculelor politice, al observării firești, etc., formează obiectul spuselor lor,

ci numai tainele sfatului Celui Atotputernic, expunerea voei sale sfinte, a planurilor sale istorice, a măsurilor și pedepselor lui împotriva păcatului, a îndurării lui față de cei ce se pocăesc și de săraci. Ceeace ei vestesc e veșnic aceeaș: singur cultul extern n'are nici o valoare înaintea lui Dumnezeu, ci numai dacă e însoțit de pocăință, dreptate și milă.

Acestea le spun și repetă ei continuu, fără teamă, chiar cu prețul vieții, numai pentru ca poporul să știe care este voia lui Dumnezeu și să se conformeze ei în chip demn.

Viziuni și stări extatice întâlnim și la acești profeți, dar mai rar și servă mai mult ca mijloc prin care Dumnezeu chiamă la profeție. Cuvântul lămurit, înțeles ia locul vorbirii extatice. Chiar și ceeace profeții știu din viziuni e împărtășit după aceea în cuvinte înțelese. Această formă de revelațiune devine încetul cu încetul singura legitimă.

Profeții nu erau, cum e credința populară și cum exprimă cuvintele grecești profet și prooroc, principalmente prezicători de întâmplări viitoare. Ei prezic într'adevăr și ceeace are să se întâmple în viitor, dar aceasta nu este ținta activității lor, ci numai un mijloc. Ei sunt oamenii prezentului. Orice întâmplare în sânul poporului ales sau schimbare produsă în situațiunea lui, sunt punct de plecare și obiect principal al activității profeților. Tot ceeace ei fac și învață are de scop înlăturarea relelor morale cari amenință soarta poporului în prezent și i-o primejduesc pe viitor. Orice mijloc, moral bineînțeles, care poate contribuì la menținerea poporului pe căile Domnului, este întrebuințat de profeți, cari în râvna lor pentru Legea lui Iehova nu cunosc nici o piedică așà de mare, ca să-i poată oprì dela împlinirea datoriei pe care le o dictează glasul conștiinței luminate și inspirate de sus.

S'a susținut în ultimul timp, că nici profetismul n'ar fi cevà specific religiunii lui Israel. Și s'a invocat pentru a-

ceasta mai întâi însuș numele de *Nabi*, cu care Ebreii numiau pe profeți, nume care este de origina babiloniană și e pus în legătură cu Nebo, zeul prezicerilor, al manticei și magiei. S'a pus apoi înainte că prezicători, ghicitori se găsiau în toate religiunele vechi orientale. In Egipt s'a descoperit chiar decurând o întreagă literatură profetică, care are în trăsăturile ei generale o mare asemănare cu cea ebraică.

Cutoateacestea, după zicătoarea franțuzească, *«la comparaison n'a pas toujours raison»*, e o deosebire cât dela cer pânăla pământ între profetismul V. Testament și profetismul din celelalte religiuni. Căci unde sunt în istoria Babilonului, a Egiptului sau a popoarelor canaanitice acele figuri mărețe de profeți, cari în curgerea veacurilor au mustrat fără cruțare și fără frică pe poporul lor pentru păcatele lui.? Unde sunt cei cari au fost dujmăniți, prigoniți, închiși, chinuiți, dați chiar morții îngrozitoare, pentrucă n'au putut și n'au voit să aprobe nedreptatea, ci au dat-o pe față și înfierat-o oriunde au descoperit-o?

Se găsesc desigur la alte popoare, în alte religiuni oameni cari au atras atențiunea connaționalilor lor asupra primejdiilor de care erà amenințată vieața politică, un fel de strejari ai naționalismului, oameni cari s'au îngrijit de cei lipsiți și apăsați, reformatori sociali, martiri ai unor idei nouă și predica proorocilor ebrei, a unui Isaia, Ieremia și Ezechiel a atins adesea coarda vieții politice, din cauza împrejurărilor critice prin care treceà Israel pe vremea lor, dar nicăeri afară de Israel nu vom găsì măcar un singur apărător al unei divinități morale și sfinte, care pornind dela principii religioase să lupte împotriva tuturor gândirilor și pornirilor materialiste ale timpului său cu un curaj de nimic învins și să împrăștie o lumină binefăcătoare asupra întregii vieți sociale, politice, morale și religioase a poporului său.

Chiar şi degenerarea de mai târziu a profetismului din Israel, aşà zisa apocaliptică, care caută prin totfelul de calcule, mijloace şi construcţiuni artificiale, să afle voinţa lui Dumnezeu cu privire la evenimentele viitoare, este incomparabil superioară profeţiilor păgâne, pentrucă ideia dominantă în ea este, că ţinta desfăşurării istoriei omenirei este cevà moral şi bine determinat, iar nu cevà nesigur, necunoscut, orbecăirea prin întuneric către o ţintă nedeterminată.

3) *Sărbătorile.* Sărbătorile ebraice se pot împărţi în sărbători care stau în legătură cu fazele lunii ca: Primele zile ale fiecărei luni, ziua întâi a lunei a 7-a, Sabatul de zile, de luni, ani şi de săptămâni de ani şi sărbători în legătură cu anotimpurile sau solare, ca: sărbătoarea Paştelui (a primăverei), a Secerişului (a verei), a Corturilor şi a împăcărei (a toamnei). La aceste sărbători s'au adăogat şi alte idei religioase sau naţionale, şi în afară de ele s'au mai introdus cu timpul şi altele.

Din faptul că sărbătorile ebraice se pot împărţi în 2 grupe bine distincte: lunare şi solare şi din constatarea că toate popoarele orientale au avut asemenea sărbători nu reiese că Evreii au împrumutat sărbătorile lor dela vr'un alt popor din orient. Asemenea sărbători găsim nu numai în orient, ci aproape fără excepţie la toate popoarele şi în toate religiunele lumii. Ceaace trebue să oprească luarea noastră aminte nu e însă existenţa unor anume sărbători, comune celor mai multe religiuni, ci felul cum ele sunt sărbătorite. Aci se vede numaidecât deosebirea dintre sărbătorile Ebreilor şi ale celorlalte popoare. Cu fiecare din aceste sărbători, la Ebrei este legată o idee religioasă, morală, care lasă în umbră caracterul naturalist al sărbătorii. Aşà, de serbarea Sabatului şi a tuturor sărbătorilor sabatice este unită ideia de odihnă de orice lucrare fizică sau intelectuală obositoare şi dedarea la stu-

diul şi aplicarea Legii dumnezeeşti, după pilda dată de însuşi Dumnezeu în a şaptea zi a creaţiunii. Cu sărbătoarea primăverii e unită aducerea aminte de cruţarea întâilor născuţi ai Ebreilor în Egipt de către îngerul morţii şi de trecerea minunată prin Marea Roşie. Cu sărbătoarea verii erà unită comemorarea dării Legii pe muntele Sinai. Cu sărbătoarea toamnei amintirea şederii în corturi şi curăţirea de păcate, etc. etc. Proorocii au dus necontenit luptă împotriva serbării Neominiilor şi a Sabatului, ca sărbători ale unor fenomene fizice. «*Urăciune-mi este tămâia, luna nouă şi sabatul*», zice Iehova prin gura lui Isaia. «*....Lunile voastre nouă şi sărbătorile le urăşte sufletul meu. Făcutu-mi-s'au sarcină şi nu le mai pot purtà.*» (Isaia I, 13—14). In ce fel trebue să se ţină sărbătorile, ce să facă omul în aceste zile, o spune Iehova mai departe: «*Spălaţi-vă şi vă curăţiţi. Depărtaţi răutatea faptelor voastre dinaintea ochilor mei. Incetaţi a face rău. Invăţaţi-vă a face bine. Căutaţi dreptatea, ajutaţi pe cel apăsat. Faceţi dreptate orfanului şi apăraţi dreptul văduvei.*» (Ibid.)

Babilonienii serbau deasemeni ziua a şaptea a săptămânii, dar ea erà considerată ca o zi nefastă, ca zi a blestemului şi numai regii, preoţii şi medicii trebuiau să se abţină dela unele lucruri în această zi, iar nu întreg poporul, pecând la Ebrei erà sărbătoarea a tot ce erà Ebreu. Cum sărbătoriau Babilonienii celelalte sărbători şi Canaaneii toate sărbătorile lor este în mare parte cunoscut: în petreceri sgomotoase şi nu arare ori imorale, iar dacă aveau şi cântări şi rugăciuni, acestea erau cutotul lipsite de duh. E adevărat că aceasta se întâlneşte câteodată şi la Ebrei prin împrumut dela vecini, dar în asemenea cazuri mustrările profeţilor cădeau asupra lor ca grindina. La care alt popor mai întâlnim astfel de păzitori neadormiţi ai spiritualităţii cultului?

4) *Actele sfinte.* Cel dintâi loc printre acestea îl ocupă fără îndoială sacrificiul. Deși toate felurile de sacrificii în uz la Ebrei se găsesc și în alte religiuni, deși ideia de bază a sacrificiilor ebraice: comuniunea cu Dumnezeu se întâlnește și în alte religiuni, totuș și acì e mare deosebire între unele și altele.

Mai întâiu sacrificiile omenești lipsesc în V. Testament, pecând la toate popoarele canaanitice și chiar la Babilonieni, deși la aceștia mai puțin, erau foarte răspândite. Ultimele săpături făcute în Palestina au înmulțit dovezile că sacrificiile de copii erau foarte numeroase la Canaaniți. Dacă Ebreii au adus și ei asemenea sacrificii lui Moloh și chiar lui Iahve, aceasta nu însemnează că ele erau prescrise de religiunea lor. Din contră aceasta le interzice cu toată asprimea și în toate timpurile s'au găsit bărbați, cari au condamnat această barbarie și au denunțat-o ca cevà urît lui Iehova.

Apoi între sacrificiile ebraice au avut întotdeauna o deosebită însemnătate, care a mers crescând până ce a ajuns covârșitoare, sacrificiile expiatoare. Chiar ritualul oricărui fel de sacrificiu culminează în ideia de expiere. Aceasta nu se vede la niciunul din popoarele vecine cu Ebreii.

Mai însemnat decât toate este în fine, că în religiunea niciunui alt popor oriental nu întâlnim concepțiunea pe care o aveau Ebreii despre sacrificii în genere, că adică ele nu sunt religiunea însăș, ci numai cevà secundar în mecanismul ei, un simbol, o preînchipuire, și că practicarea dreptății, a iubirii, a milii, păstrarea curăției sufletești, pocăința, etc., sunt de mai mult preț înaintea lui Dumnezeu decât orice sacrificii. Dejà Samuel zice: «Ascultarea e mai bună decât jertfa» și în psalmul 50 cetim: »*Jertfa lui Dumnezeu este duhul umilit*», iar proorocii, mai ales Isaia și Amos, repetă într'una, că Iehova s'a îngrețoșat de sângele taurilor și al vițeilor, și că urâciune îi e tămâia și le

cere curăţire, depărtare de rele, facerea binelui, practicarea dreptăţii, a milii şi iubirii faţă de aproapele.

Aşà cevà nu se găseşte în nici o altă religiune orientală. Desigur că şi acolo personalităţile religioase şi preoţii vor fi îndemnat la practicarea dreptăţii şi a iubirii, la facerea binelui şi evitarea răului, dar nicăiri nu se vede ca ei să fi izbutit să înalţe religiunea mai presus de sfera cultului şi s'o moralizeze. La Ebrei dimpotrivă, nu numai profeţii şi sferele influenţate de ei au socotit cultul ca cevà secundar şi pietatea şi moralitatea ca adevărata religiune, ci şi reprezentanţii oficiali ai religiunii, preoţii, cum şi toţi intelectualii. O ţintă aşà de sublimă ca cea coprinsă în cuvintele: «*Fiţi sfinţi, căci eu sunt sfânt*» nu se întâlneşte în nici una din religiunile păgâne.

Acelaş caracter îl au, acelaş scop sau ţintă înaltă o au şi toate celelalte acte sfinte ca: circumciziunea, rugăciunea, postul, curăţirile, juruinţele, binecuvântarea, jurământul, etc. oricare ar fi origina care li s'a atribuit sau li s'ar atribui şi oricâtă asemănare ar fi între felul cum se predicau ele la Ebrei si la alte popoare. Spiritul lor e la Ebrei cu totul altul, ceeace face ca şi ele în fond să fie altele. Că şi pe tărâmul acesta, ca şi pe celelalte, sunt de înregistrat căderi dela adevăratul spirit al actelor sfinte şi întoarceri către concepţiuni naturaliste, nu se poate tăgădui, totuş principiul superior iese dincând încând la iveală, pânăce aruncă pentru totdeauna valul depe faţă şi triumfă definitiv în Evanghelie.

Vieaţa religioasă şi morală. Statutele vieţii religioase şi morale a Ebreilor sunt coprinse cu o deosebită claritate şi preciziune în Decalog. Cele dintâi 3 porunci regulamentează purtarea omului către Dumnezeu, a 4-a prescrie purtarea omului în ziua Sâmbetei, a 5-a către părinţi, a 6-a-10-a purtarea către aproapele.

Intre poruncile privitoare la purtarea faţă de Dumne-

zeu, cele două dintâi au însemnătate cardinală și caracterizează perfect de bine ființa religiunii mozaice spre deosebire de cele păgâne. Ele arată cum nu se poate mai bine unitatea și spiritualitatea lui Dumnezeu și condamnă atât politeismul ca principiu, cât și închinarea la idoli. Potrivit acestor 2 porunci, Ebreul știe că Iahve este unicul Dumnezeu, alături de care nu trebue să aibă alți dumnezei, și că nu trebue să înfățișeze pe Dumnezeu sub vre-o formă materială. Și ceeace nu-i este permis să facă cu privire la Iehova, îi e cu atât mai puțin permis față de zeii falși. Cine se închină la zei streini sau la chipurile lor materiale să fie ucis, poruncește Iahve prin Moisì. Orice fel de superstițiune păgânească, precum: vrăjitoria și magia, auguriile, necromanția și spiritismul sunt cădere dela adevărata închinare de Dumnezeu și înjosire a lui Iahve, deaceea adevăratul Ebreu nu numai că nu trebue să le primească, ci e dator să le distrugă oriunde le-ar întâlnì. Din cauza fundamentalei deosebiri și superiorități a lui Iahve față de zeii păgâni, Legea se amestecă până în cele mai mici amănunte, ca să ferească pe Ebreu de orice practici păgâne, nedemne de Iahve. A treia poruncă arată deasemeni cât de spirituală și morală erâ concepțiunea V. Testament despre Dumnezeu față cu concepțiunea religiunilor păgâne, cutoatecă și într'unele din aceste religiuni se găsește cevà asemănător cu această poruncă.

Dacă prescripțiunile privitoare la raportul omului cu Dumnezeu înbrățișează toate actele și toate mișcările omului, se înțelege dela sine că și călcarea acestor prescripțiuni, păcatul, trebue să aibă loc foarte adesea. Numeroasele păcate actuale își au origina în păcatul primei perechi de oameni, din care se desvoltă ca dintr'o rădăcină. Atât de răspândită este plaga păcatului că nu e nici un om fără păcat. «*Nici chiar îngerii, cerul și stelele nu sunt curate înaintea ochiului lui Dumnezeu*, zice autorul

cărții Iob, *cucât mai puțin omul muritor, care locuește într'o casă de pământ, urâciosul care bea păcatul ca apa»* (IV, 17; XV, 14—16). Generalitatea păcatului se vede limpede din generalitatea morții și din nenumăratele rele de care suferă omenirea, căci și una și celelalte sunt o urmare a păcatului cu toate ramificațiunile lui.

Gravitatea și felul păcatelor la Ebrei se socotià nu numai după obiectul la care se referià, ci mai ales după intențiunea sau neintențiunea de a păcătuì. Astfel *păcatele tinereții* erau considerate ca păcate mai ușoare, pentrucă omul în tinerețe este fără experiență, poate fi sedus mai lesne, din cauză că mintea și judecata nu-i sunt coapte, spiritul sau tăria morală nu-i e solid și în focul tinereții se poate cădeà mai ușor în păcat, dar tocmai pentru aceasta trebue să presupunem și mai puțină intențiune rea de a păcătuì. Tot ușoare sunt și păcatele provenite *din neștiință* și *cele ascunse*, adică acelea care sunt necunoscute chiar și făptuitorului, din cauză că sunt mai mult de domeniul gândirii decât de al cuvintelor și faptelor, sau pentrucă se reduc mai mult la neglijență și lene. Mai grele sunt păcatele provenite din *iuțeală* și *slăbiciune*, pentrucă celce săvârșește astfel de păcate știe bine că greșește. Culmea răutății o formează păcatele pe care le săvârșește cineva, când cunoaște bine datoria ce calcă, deși are experiență deajuns, deși este prevenit că face rău. Prin aceasta se nesocotește sau chiar și disprețuește adevărul dumnezeesc, se calcă în picioare ordinea dumnezeească, se atinge maiestatea dumnezeească. Deaceea păcatele de acest fel se numesc păcate de moarte, cari nu se iartă (Isaia XXII, 13, 14).

După cum urmează înclinării spre păcat și greșesc, sau luptă împotriva păcatului și se silesc a persistà în virtute, oamenii se împart în 2 categorii הַטָּאִים sau רְשָׁעִים și צַדִּיקִים sau יִרְאֵי יְיָ.

Nedespărțită de păcat este conștiința greșelii, pe care cel ce a greșit o simte în sufletul său ca un foc mistuitor, ca o adâncă neliniște și nemulțumire, ca o teamă chinuitoare de pedeapsa dumnezeească. Pe cei drepți aceasta i conduce la pocăință și îndreptare, iar pe cei răi la pieire sau la împietrirea în rău. Desvoltarea conștiinței păcatului erà unul din scopurile principale ale Legii și cât de bine a reușit ea în aceasta ne o dovedesc numeroase locuri din psalmii de pocăință.

Potrivit cu ideile despre sfințenia și dreptatea absolută a lui Dumnezeu, e mustrarea conștiinței și toate nenorocirile din vieață erau privite ca urmări ale păcatului, ca pedepse aplicate pentru el și din cauza lui, pecând fericirea și mulțămirea în vieață, precum și dobândirea de bunuri materiale erau privite ca urmări ale conformării cu Legea lui Iehova.

S'a susținut și cu privire la vieața religioasă că ar fi o mare asemănare între religiunea lui Israel și vechile religiuni orientale. In special, decând s'au dat la lumină psalmii babilonieni de pocăință, s'a stabilit nu numai că în limba ebraică și în cea babiloniană sunt aceleș expresiuni pentru păcat, dar că chiar concepțiunea despre păcat s'ar asemănă, căci atât Babilonienii cât și Egiptenii au înțeles prin păcat, ca și Ebreii, nu numai călcarea sau nesocotirea prescripțiunilor relative la cult, ci și abaterile dela prescripțiunile moralei. Este știut azi că la toate aceste popoare păcatul, vina și pedeapsa erau noțiuni corelate, că și ele au cunoscut și practicat rugăciunea pentru iertarea păcatelor, ușurarea vinei și îndulcirea pedepselor, că au făcut penitență, ca și Ebreii. Este de asemeni știut că psalmii babilonieni de pocăință și Cartea egipteană a Morților au o vechime de celpuțin 2000 de ani a. Chr. și că prinurmare ar puteà fi o legătură de cauzalitate între literatura ebraică și cea babiloniană și egipteană relativ de aceste idei.

Se ştie asemeni că dorinţa ca omul să fie cândva liber de toate relele, ideia de judecata lui Dumnezeu asupra păcatelor în trecut şi viitor şi nădejdea învierii şi vieţii fericite în paradis erau cunoscute şi Babilonienilor şi Egiptenilor, mai ales din cultul lui Tamuz şi al lui Osiris.

In sfârşit este deasemeni ştiut că toate popoarele orientale au socotit bunurile materiale ale vieţii ca daruri ale lui Dumnezeu, ca răsplată a vieţii cu adevărat religioase, iar lipsa acestora ca o pedeapsă dumnezeească. Descifrările inscripţiunilor cuneiforme au arătat că şi regii asirieni şi babilonieni cereau şi aşteptau dela zei, pentru viaţa lor religioasă, ca şi Ebreii: putere, victorii, glorie, libertate, pace, bogăţii, frumuseţe, copii mulţi, buni prieteni, cinste, inţelepciune, etc. Convingerea că orice faptă rea va fi urmată negreşit de pedeapsă se întâlneşte deasemeni în colecţiunile de proverbe şi în poemele didactice sau istorioarele morale ale unui Anii sau ale lui Amen-em-het I în Egipt, cu 2000 de ani înainte de era creştină. Chiar problema ce-şi propune să deslege autorul cărţii Iob, pentruce adică nu întotdeauna faptele nu sunt răsplătite în vieaţă după valoarea şi felul lor, chiar această problemă pare a fi fost la fel pusă şi la fel rezolvită de mainainte de autori egipteni şi babilonieni, cum ne dovedeşte asemănarea pe unele locuri pânăla literă între unele părţi din cartea lui Iob şi cartea egipteană intitulată: «*Convorbirea unui sătul de vieaţă cu sufletul său*,» care datează depe la anul 2000 a. Chr. In literatura babiloniană există deasemeni o carte sau mai exact o povestire care are mare asemănare cu a lui Iob, este povestirea despre un rege sau înţelept, care, ca şi Iob, se plânge de nenorocirile ce au venit asupră-i, cutoatecă erà pios.

Cu toate aceste asemănări de formă, pe care nimeni nu este îndrept să le tăgăduească, este totuş o mare deosebire. Astfel, mai întâi cu privire la păcat, este o de-

osebire fundamentală asupra originii păcatului în lume. Este netăgăduit, că și Babilonienii aveau o tradițiune veche despre seducerea primei femei de către un demon în formă de șarpe, dar tradițiunea lor oficială despre felul cum Adapa pierde nemurirea e cutotul inferioară celei biblice despre căderea lui Adam și a Evei. Totastfel și Perșii aveau 2 tradițiuni asemănătoare cu cea biblică despre păcatul primilor oameni. După una Iima cade în păcat, fiind amăgit de șarpele Dahaca ca să mintă, după alta Meșia și Meșiana își pierd treptat curăția lor originală, din cauză că tăgăduesc pe Ormuzd, după îndemnul lui Ahriman. Dar dacă asemănarea e mare, deosebirea e și mai mare.

Adevărata ființă a păcatului, ca cevà venit dinafară, dar totuș având ca punct de sprijin înăuntrul sufletului împotrivirea sau neascultarea de voința lui Dumnezeu, conducătorul firelor destinului întregei omeniri, felul cum el se săvârșește, neliniștea care ia locul adâncei liniști și mulțumiri a conștiinței dinainte de cădere, urmările nenorocite ale păcatului, toate sunt descrise în Biblie într'o formă simplă, copilărească și în acelaș timp valabilă pentru toate timpurile, încât fiecare cetitor înțelege că numai aceasta deslează marea problemă a vieții omenești.

In ce privește ființa, am puteà zice materia, păcatului este apoi deosebirea că la Ebrei păcatul a fost privit dintr'o zi într'alta mai mult ca abatere dela legea morală, după cum și cultul a fost privit treptat ca cevà exclusiv moral, ceeace nu se întâlnește încelelalte religiuni.

Pocăința este iarăș cevà care are numai numele comun în religiunea israelită și a celorlalte popoare orientale, pentrucă la Ebrei ținta ei erà obținerea iertării păcatelor, a milei sau îndurării dumnezeești, iar suferințele pricinuite de post, abstinență, etc., care stau în legătură cu ea, erau socotite numai ca semne exterioare ale ei, ca mijloace cu totul secundare ale pocăinței, pecând în ce-

lelalte religiuni ea se reduceà aproape numai la aceste mijloace. Pelângă aceasta, la Ebrei pocăința erà singurul mijloc prin care se puteà obține îndurarea dumnezeească, învremece la celelalte popoare, chiar și la autorii psalmilor babilonieni de pocăință, ea erà numai un mijloc între multe altele și desigur nu acel mai eficace, nici cel mai des practicat.

Tot felul de mijloace magice stau la dispozițiunea credincioșilor celorlalte religiuni, nu numai pentru a înduplecà, ci chiar a constrânge pe zei să le împlinească obiectul cererilor lor. Istoria fiecăruia din popoarele vechi ale orientului, cum și existența a numeroase texte magice și a clase de preoți care se ocupau aproape exclusiv cu magia și mantica, ne arată că fiii acestor neamuri căutau să dobândească dela zei bunurile trebuitoare în vieață și înlăturarea relelor de tot felul mai mult prin alte mijloace decât prin pocăință. In Israel dimpotrivă: Moisì poruncește ca vrăjitoarele să fie omorîte și condamnă orice fel de magie, vrăjitorie, spiritism, etc. și dacă câte ceva din ele se întâlnește ici și colea și dincând în când, e numai prin abuz și nesocotirea Legii și preoții le stigmatizează ca import nepermis, pecând în Babilon ele formează cultul oficial.

Ideea de răsplata fiecărei fapte nu-și găsià aplicarea ei pe toată linia la celelalte popoare, căci de o răsplată care să privească toate actele omului, cu un cuvânt întreaga lui vieață, nu puteà fi vorba din cauza postulatelor și a cercului de activitate a fiecărei divinități în parte, care foarte adesea se contraziceau și escludeau una pe alta; iar problema pusă de cartea lui Iob nu găsește la Egipteni și Babilonieni altă deslegare decât moartea, care face să înceteze orice suferință, fie ea meritată ori nu, pecând la Ebrei deslegarea o dă dreptateà și bunătatea absolută

a lui Dumnezeu, despre care ne dă mărturie întreaga natură (Iob).

Susţinerea că la celelalte popoare soluţiunea acestei probleme ar fi dată de nădejdea învierii, nu are nici o bază, pentrucă istoria ne arată că credinţa în învierea trupurilor n'a avut absolut nici o înrâurire în lupta vieţii la acele popoare, că ea n'a fost nici măcar un postulat moral, cum o întâlnim mai târziu la Ebrei, ci erà numai o presupupunere făcută în baza observaţiunii prefacerilor din natură. Faptul că Ebreii n'au împrumutat dela popoarele vecine credinţa în înviere, dovedeşte că nici în privinţa celorlalte puncte de credinţă nu trebue să acordăm prea mare credit acelor cari susţin şi cred că totul în religiunea Ebreilor se explică prin împrumuturi din ale religiunii.

Vieaţa morală şi de drept este rezumată admirabil în ultimiie 6 porunci ale Decalogului. Cea dintâiu din ele vorbeşte de purtarea copiilor faţă de părinţi, a doua de respectarea celui mai mare bun al aproapelui, de vieaţă, a treia de ferirea de destrăbălare, a 4-a şi 5-a iarăş de respectarea averii şi a bunului nume al aproapelui, iar a 6-a opreşte chiar gândul sau dorinţa ascunsă de a avea cevà ce este al altuia. In Pendateuch, în psalmi şi în profeţi se coprind o mulţime de legi şi explicări, care în cea mai mare parte sunt amplificarea poruncilor respective din Decalog. Aceste legi îmbrăţişează toate domeniile activităţii omeneşti şi trebue să recunoaştem între ele unele care au fost în uz la Ebrei dinainte de Moisì şi pe care el numai le-a fixat în scris, altele pe care le a dat Moisì, iar altele pe care Moisì le-a găsit în popor şi a voit să le desfiinţeze, dar n'a isbutit.

Dacă privim de aproape aceste legi şi mai ales, dacă ne oprim asupra celor cu caracter pur moral, vom găsì printre ele unele care dau mărturie de cel mai curat idealism moral ca d. p. practicarea dreptăţii faţă de orice

om, iubirea streinilor, ajutarea celor săraci şi lipsiţi, ocrotirea văduvelor şi a orfanilor, oprirea cametei, tratarea cu blândeţe a sclavilor, infirmilor şi animalelor, etc. etc.

Alături de acestea vom găsì însă şi altele care sunt cu totul barbare, aspre şi neumane, sau cel puţin esclusivite, cum e d. p. legea talionului, pedeapsa cu moarte pentru o mulţime de feluri de abateri dela Lege, ura streinilor, blestemarea dujmanilor, existenţa sclaviei, etc.

E sigur că cele mai bune, mai umane şi mai morale din aceste legi au fost îndeosebi recomandate poporului ca regulă de conducere în vieaţă de către Moisì, de profeţi, de toate persoanele cari au jucat un rol oarecare în vieaţa religioasă a lui Israel, dar iarăş e sigur că numai puţini se vor fi conformat lor. Însăş existenţa şi concepţiunea acestor legi dovedeşte superioritatea religiunii Ebreilor faţă de a celorlalte popoare.

Critica raţionalistă (şcoala lui Wellhausen) a tăgăduit origina mozaică a Decalogului şi a legilor din Pendateuch pentru diferite motive, din care cele mai convingătoare păreau a fi aceste două: a) Toate aceste legi presupun o îndelungată vieaţă de stat, şi b) Nişte legi atât de amănunţite, cum sunt acestea, nu pot aveà o origină atât de veche, cum li se atribue.

Aflarea codicelui Hammurabì (în Suza) a răsturnat însă întreagă construcţiunea criticei raţionaliste. Din aceasta s'a dedus nu numai că pe vremea lui Hammurabì, cu vr'o 500 de ani înainte de Moisì a fost o lege foarte amănunţită, dar că există chiar o mare asemănare între aceasta şi legile V. Testament, asemănare care merge până la dispoziţiunea materiei. Şi totuş sunt şi diferenţe, care nu ne permit a presupune că Moisì ar fi luat Legea sa după Hammurabì.

Asemănările dintre amândouă dovedesc că al doilea punct al criticei raţionaliste e spulberat, iar deosebirile

ne arată că, deși în Legea mozaică sunt multe principii de drept și de morală comune cu ale Babilonienilor și a căror proveniență se datorește sau patriarhilor, în special lui Abraam, care le-a putut aduce cu sine din Mesopotamia, sau lui Moisì, care le a luat de undevà, sau că au fost împrumutate de Ebrei mai târziu, după așezarea lor în Canaan, sau mai exact câtor trele acestor împrejurări, totuș acì au fost cu desăvârșire prelucrate și pătrunse de un alt spirit, de spiritul Monoteismului.

Mai întâi codicele Hammurabì coprinde aproape exclusiv legi civile, pelângă care vor fi existat desigur, dar separat, și legi religioase, în timpce în Pendateuch amândouă categoriile sunt amestecate, ceeace denotă că vieața socială are acì un pronunțat caracter religios, iar cea religioasă caracter moral.

Credința religioasă monoteistă a Ebreilor a înrâurit apoi asupra unora din principiile de drept și morală mai îndulcindu-le. Astfel unele barbarii, ca: tăerea urechii la sclav și a pieptului la doică, cum și toate imoralitățile prescrise în mod oficial la Babilonieni de cultul diferitelor divinități, au dispărut cu totul și porunci nouă de dragoste și umanitate, ca: iubirea vrăjmașului, ocrotirea săracilor, infirmilor, văduvelor și orfanilor, etc., au fost adăogate.

Mai ales adaosele, poruncile nouă ne dovedesc pânăla evidență, că Legea mozaică este unica lege orientală, care pune ca sancțiune a acelor porunci umanitare încrederea și iubirea de Dumnezeu, (Deuter. VII, 17; VIII, 3; IX, 23), unica care cere iubirea lui Dumnezeu din toată inima, din tut sufletul și din tot cugetul (Deuter. IV, 27—40; V, 5), unica care e conștientă că tot dreptul, ca expresiune a voinței lui Dumnezeu, trebue păstrat în inimă (Deut. VI, 6; X, 16; XXX, 16).

Spiritualitatea și superioritatea dreptului și a moralei

V. Testament asupra dreptului și moralei celorlalte popoare orientale, precum și cultura și hotărîrea cu care toți profeții din Israel au apărat dreptul și morala, ca expresiune a sfintei voințe a lui Iahve, împotriva oricui a încercat să le nesocotească, sunt o dovadă nerăsturnabilă că credința în Iahve, cel drept și bun, a înrâurit asupra dreptului și conștiinței de drept a Vechiului Orient, a săvârșit intima unire dintre drept și morală și cu aceasta a statornicit iubirea și mila ca principii supreme ale dreptului, transformând prin aceasta dreptul în religiune.

Moartea erà considerată de Ebrei ca un somn profund provenit din despărțirea sufletului de trup. Deaceea se ziceà de cei morți în mod eufemistic că «au adormit.» Tot ca expresiuni echivalente cu a muri erau și următoarele: și-a dat sufletul, i-a ieșit sufletul, sau i a murit sufletul, ceeace erà mai mult un genus loquendi decât o expresiune adevărată pentru moarte. După moarte, sufletul se unește cu spiritul și duc viața lor aparte, în timp ce trupul e dat putrejunii.

Privitor la vieața pe care o duce sufletul după despărțirea de trup și până la unirea lui din nou cu el, la judecata deapoi, revelațiunea Vechiului Testament nu cuprinde cevà precis. In lipsă de revelațiune precisă, Ebreii și-au închipuit soarta sufletului după moarte analogă cu a trupului. Sufletul locuește și el pământ, ca și trupul, fără conștiință și aducereaminte, fără vre o legătură cu celelalte suflete, având toate aceeaș soartă și ale celor buni și ale celor răi. Această concepțiune despre starea sufletelor după moarte erà firește să fie așa, pentrucă moartea erà considerată ca o pedeapsă pentru păcatul strămoșesc.

Tradițiunile despre înălțarea lui Enoch și a lui Ilie dădură motiv înțelepciunii și profeților ca să mai îndulcească imagina Șeolului. Cei plăcuți lui Iehova zac în mormânt numai cu trupul, pecând sufletul lor petrece în apropierea lui

Dumnezeu, iar când se vor plinì vremile, toate trupurile vor învià şi sufletele celor drepţi vor fi mântuite pentru totdeauna şi scoase din Şeol. La Isaia, Ezechiel şi Daniil întâlnim această învăţătură foarte clar expusă. Cartea II a Macabeilor vorbeşte asemeni de o înviere a morţilor, a celor drepţi ca şi a celor păcătoşi, fără să spună totuş precis, dacă toate neamurile sau numai Israel va învià. Cu cât ne apropiem mai mult de Creştinism, cu atât găsim mai mult răspândită ideea despre înviere. Pe vremea Mântuitorului numai Saducheii n'o admiteau.

Susţinerea că Ebreii ar fi crezut că sufletele celor morţi dorm necontenit pânăla înviere şi că Fariseii ar fi admis metempsichoza, se întemeiază pe locuri fals înţelese şi ca atare n'are nicio bază.

I. Mihălcescu.

UN DISCURS ISTORIC

Kesarie al Buzăului [1]) un Episcop cărturar și un bun gospodar a ținut cu prilejul instalări lui ca Episcop în 1825 un discurs însuflețit de cel mai cald patriotism. Discursul acesta a fost publicat după original în 1876 într'o gazetă din Buzău. Nu știu cine va aveà originalul. Publicarea s'a făcut după părerea mea de fostul director al liceului din Buzău, răposatul Iorgulescu, un cercetător al lucrurilor vechi. Am avut însă în posesia mea discursul pe care Kesarie l-a alcătuit pentru deschiderea Seminarului din Buzău în 1836, discurs scris de mâna lui Kesarie.

Am comparat ambile discursuri și am găsit în ele cuvinte, expresiuni și în genere acelaș stil. Omul e unul și acelaș! Public aici acest discurs pentru importanța lui deosebită.

Fraților întru Hristos!

«Firea care este lucrată cu dreapta cea atotputernică și atotsăvârșitoare a Dumnezeirei, aevea și prea deslușit arată, că, totul acesta cât se vede și cât se cugetă, este alcătuit întru totimea sa din mădulări, și nu ar fi tot, de nu ar fi întocmit din părți. Acestui cuvânt stau mărturii adevărate și netăgăduite, chiar cereștile trupuri; căci, de'și

[1]) Episcop dela 5 Aprilie 1825 până la 30 Noemvrie 1846, când încetează din vieață.

va ridicà cinevà din oameni ochii la înălţime, acela va vedeà mulţime de trupuri rătăcitoare şi nerătăcitoare, cu deosebite însuşiri, cu deosebite mişcări, cu deosebite mărimi şi cu deosebite depărtări. Toate aceste trupuri, unul şi fieştecarele trăgând pre toate cu neprefăcută abatere, şi toate pre unul cu nedeslegată alcătuire, întocmesc pre totimea cea dintru înălţime, care nici s'au dezlegat vreo dată dintru început, nici se va dezlegà până în sfârşit, pentrucă aşà este bunăvoinţa ziditorului, «*Şi totul acesta este unirea multora într'una*»!

Acelaş om, de va privì la fiinţele ceste de jos văzute, negreşit, va vedeà mărimea pământului, mulţimea dobitoacelor, mulţimea pasărilor şi a celor alte nesimţitoare fiinţe, precum pietrele, lemnele, şi celelalte, şi fără îndoială fireşte va simţì, că, din părţi se alcătueşte totul, şi din mădulări întregimea. «*Şi această întregime, este unirea multora într'una*»!

Acelaş om, de va luà seama la alcătuirea trupului său, va cunoaşte fără îndoială că, din mădulări este alcătuit întru totime; fieşcare mădular al trupului omenesc, după deosebita sa îndemânare mişcându-se, ajutorează pre celalt mădular, şi acela pre altul, şi toate pre unul, şi acest unul, este totul; şi de nu ar fi avut mădulări, nu ar fi trup, ci nimic, «*şi acest trup este unirea multora într'una*»!

Sfânta sobornicească Biserică, începutul şi sfârşitul; cea întâi şi de apoi pricină a înfrânărei şi a mântuirei omeneşti, de multe ori corabie s'au închipuit de purtătorii de Dumnezeu părinţi. Această corabie este alcătuită din multe şi deosebite materii: din lemn, din fier s. c. l, şi de nu ar fi alcătuiră dintru acestea nu ar fi întregime, ci nimic. «*Şi această întregime este unirea multora într'una*»!

Această duhovnicească corabie se cârmueşte şi se poartă de mult, începând dela cârmaciul şi capul său Hristos, şi până la ceilalţi slujitori ai corăbiei, precum apostolii şi alţii; Mântuitorul o îndreptează ocârmuind-o, apostolii vâslesc cu vâslele slujbei lor, şi ceilalţi sfinţi bărbaţi lucrează alte trebuinţe ale corăbiei. Toţi aceştia sunt întrebuinţaţi întru aceasta, şi toţi sunt un trup şi o alcătuire în treaba Dumnezeeştei corăbii, de o aduc la mântuitoarele limanuri. «*Şi această alcătuire este unirea multora într'una*»!

Neamul omenesc dintru început înmulţindu-se cu curgerea anilor pe faţa pământului, s'au despărţit mai în urmă, în multe popoare după seminţie şi rudă, şi fieşcare popor de oameni, însuşindu'şi partea pământului pre care se află locuind, au numit-o patrie *«şi această patrie este unirea multora într'una»!*

Cuvântul acesta de *«Patrie»* înrădăcinându-se în animile oamenilor, au ajuns a fi cea mai întâi râvnă omenească, pentrucă vedem stând mărturii acestui adevăr firea, istoria cea dinlăuntru şi cea dinafară. Bătrânul Patriarh Iacov, aprins fiind de dorul *Patriei*, a lăsat blestem fiilor săi ca după moartei să'i aducă oasele în pământul strămoşilor săi, adică în *Patrie*. Odisefs, măcar că aveà o *Patrie* prea mică, pre *Itachi*, dar însă, mai mult au ales a fi în proasta sa *Patrie*, decât să primească nemurirea, pre care o hărăzeà băsnuita Dumnezeoae Calipso. Şi câţi alţi nenumăraţi asemenea acestora au lăsat această pildă omenirei!

Toate împărăţiele, neamurile şi noroadele de obşte şi fieşcare seminţie în parte, au jertfit pre fiii lor pentru unirea patrioţilor şi pentru folosul *Patriei;* mai mult au ales a murì o parte dintr'înşii, decât să li se desfacă unirea, şi să li se slăbească *Patria!*

Istoria, spre ruşinarea celor ce nu voesc a se unì, şi spre nemuritoarea slavă a acelor ce voesc unirea spre folosul *Patriei*, pune înainte pe viteazul Temistocli şi pre Aristid, ellini. Aceştia vrăşmăşindu-se între dânşii unul pre altul, pentru deosebitele lor daruri, se pismuiau până la moarte; dar însă, când erà vorba pentru cinstea şi folosul *Patriei*, amândoi dintr'o glăsuire lăsau vrajba şi reaua cugetare la o parte, şi înfrăţindu-se fără făţărie, se luptau împrotiva vrăjmaşilor, până izbândeau, şi, slăviţi biruitori, întorcându-se amândoi în *Patrie*, dobândeau cununele vitejielor lor, şi apoi iarăşi se pândeau pentru cele în parte ale lor vrăjmăşuiri. Drept aceea neamurile cele vechi, ca pre o firească aveà zissa aceasta: *«Nu este nici un lucru mai dulce decât Patria»!*

Câţi bărbaţii după vremi ajutoraţi de darurile lor cele fireşti şi de cele câştigate, s'au jertfit prin vărsare de sânge, au hulit bogăţii, au trecut cu vederea slave, au urît desfă-

țări, și toate alte bunătăți le-au socotit de nimic în pământ strein, și au ales a murì în *Patrie!* Câți și în vremea de acum având pre acelaș dar al *Patriei,* urmează aceloraș întru toate.

Puține s'au zis mai sus spre dovada dragostei și a iubirei de *Patrie*, pre lângă nenumăratele dovezi, care arată pre acest adevăr. Omul, nici prin graiu poate arătà, nici prin scris poate închipuì, cât foc arde în inima sa, când în străinătate aflându-se, gândește la *Patrie*. Și atâta de mult biruește dragostea *Patriei*, pre celelalte plăceri, în cât toate le are de al doilea, fie *Patria* sa cât de mică, cât de proastă, și or cum ar fi!

In unele popoare statornicindu-se unirea oamenilor, și iubirea de patrie înrădăcinându-se, au crescut, au sporit, și s'au făcut neamuri nebiruite.

Intre altele iarăși, din neunire încuibându-se iubirea de sine și *teoiciunea* care este trufașa mlădiță a *iubirei de sine,* sau făcut în cele după urmă, jertă a nimicniciei, răspândind părțile poporului, așternând pustiirea, și spre pildă de ocară, au lăsat numai urmele zidurilor! *Amar lucru! Dărăpănătoare pricină!* Unirea poporanilor și iubirea de patrie, au întemeiat stâlpi neclătiți; iar blestemata neunire, a lăsat numai mormânturi! Unirea este pomul cel răsădit lângă isvoarele, carele.... iar neunirea este copaciul ticăloșielor, carele, deșì rodește, însă rodurile lui până a ajunge la copt, de crude putrezesc. O! unire, Maica omenirei! și O! blestemată desginare! și iubire de sine! Organele tuturor amăritelor nenorociri și ale ticăloșielor omenești! Cel ce defaimă unirea, dragostea aproapelui, slava și cinstea *Patriei*, acela este om rău, împietrit, nesimțitor, vrăjmaș al omenirei, protivnic lui *Dumnezeu*, tăgăduitor al fireștelor sfinte datorii, lepădat de credință și blestemat de obște; căci zice gura cea nemincinoasă a Bisericei: *Să iubim unul pre altul*, *«ca într'un gând să mărturisim»!!!* Și aceasta privește cu totul la unire, și la statornica închipuire prin dragoste.

Țara Românească, după nenorocire, câțiva ani sunt, de când a scăzut din vitejeasca sa întregime și putere, și a căzut supt veninata asprime a grecilor, adică a fanarioților, și a altora cari au prebegit din *Patria* lor pentru răuta-

tea lor, precum se mărturisește din ranele cele nu lesne de vindecat ale țărei. Cu toate acestea, în multe rânduri au avut pârleju prea îndemânatic ca să se desgărbovească de povara amărîtelor greutăți, în multe rânduri au adus *Dumnezeu* în politicescul orizont al țărei, pre Soarele deșteptărei, carele este cea singură pricină a desrădăcinărei de neunire; de multe ori fireşte de sineși au venit lucrul întru îndemnare; dar însă, veninul cel omoritor și buruiana cea otrăvitoare care ieșeà din răsadnița cea vicleană a grecilor, adică zavistia, pre carea protivnicul neam a presărat-o după vremi în fruntaşele părți ale pământului lor. Rumânii nici odată n'au îngăduit a vedeà trupul Românesc vindecat de boala neunirei, ci prin lingușitoarele și fățarnicile lor mijioace, pricinuind țărei pre ciuma răsvrătirei, desbinărei, și a neunirei, au aşternut-o în cele după urmă mai moartă în mormântul năprasnicii lor năvăliri, şi în grozava-groapă a anului 1821 pre care de atâția ani adânc o săpaseră, şi tare o zidiseră prin architectura relelor lor cugetări. Acest an, cu adevărat s'a arătat priveliștea celor sub suflet incuibate grecești rele cugete. Acest an, deși este amar la sufletul Românescului trup, dar însă meşter povățuitor Românilor pentru vremile viitoare. Acest an, cu adevărat s'au arătat alt Apelis, zugrăvind pe deoparte inegritul suflet al grecilor, cu cele mai adevărate văpseli ale adevărului, și pe de alta, arătând Românilor poteca dezrobirei lor, și a dobândirei binelui lor! *O anule! Cu leatul 1821!* Tu, cu adevărat prin intrareți de ai și pricinuit Românilor amărăciune, dar de odată și deșteptarea! Lunile tale, academii s'au închipuit pentru Români, zilele tale, învățături s'au făcut pentru Români, ceasurile tale, dascăli s'a așezat pentru Români, iar minuturile tale, ca niște sori luminători s'au îmfipt în simțirile Românilor! Drept aceea, fieșcare trup carele poartă într'însul suflet Românesc, este dator, *Ție* să'ți hărăzească cele mai dulci minuturi ale vieți sale. Neamul Românesc, are sfântă datorie, ca în mijlocul *Patriei* lor să ridice spre pomenirea *Ta* un monument spre veșnică ținere de minte, pentrucă întru adevăr «*Tu ești anul bunătăței Domnului*»! *Tu* dar, precum ai arătat Românilor veninatul cuget al grecilor, îi și unește spre folosul *Pa-*

triei lor! Deșteaptă-i din beția duhului grecesc, și trezește-i spre a se *învăță din ceea ce au pătimit, căci de a greșì de două ori întru aceeași nu este lucru de bărbat înțelept;* iar când nici dintru aceasta nu se vor înțeleptì Românii, și nu vor cunoaște răutatea ce le-au pricinuit grecii de atâția ani și nu se vor unì spre folosul *Patriei* lor, atunci cu adevărat sunt vrednici de batjocura neamurilor, și grecii, cu toată îndrăsneala pot zice, că: «*Elada scoate bărbați, iar Valahia roduri*». O! hulă neștearsă! O! rușine veșnică! Și o ticăloșie a răsvrătiților Români.

Ci dar, *Românilor!!!* Voi cei ce sunteți strănepoți ai slăviților acelora bărbați, rușinați-vă de a mai fi batjocura grecilor! Voi cei ce ați fost oarecând slăviți în Istorie, nu vă mai smeriți grumazul la amăgitoarele momieli ale grecilor! Nu mai fiți orbi miluitori către nemulțumitorii aceia, carii după ce voi îi impiciorogați, voesc să vă aducă în stare ca ei să vă miluiască pre voi dintru al vostru! Desbrăcați-vă de haina cea cu poale lungi a iubirei de sineși, și vă îmbrăcați cu strălucitul veștmânt al iubirei aproapelui, și al *Patriotismului!*

Priviți în oglinda anului cu leatu *1821*, și aceia vă va arătà ce fel ați fost până acum și cum trebue să fiți de acum înainte! Fugiți departe de gâdilitura măglisirilor grecești, și iubiți-vă unul pre altul! Depărtați de lângă voi arcurile slavei deșarte, și nu mai pătrundeți pre ai voștri cu veninatele săgeți ale mărirei cei sulemenite! Toți să iubească pe unul și unul pre toți, căci tot o frământătură sunteți!

Iubiți unul pre altul întru legătura dragostei, căci cel ce rămâne întru dragoste, întru Dumnezeu rămâne, și Dumnezeu într'însul!!!»

*

Ce frumos îndemn la *Unire* în serviciul patriei și ce argumentare convingătoare! Cum se vede omul pătruns de însemnătatea evenimentelor dela 1821! Și o Doamne sfinte, câtă nevoie avem și noi de îndemnuri la *Unire* în grelele împrejurări de astăzi, când se cere un singur gând și o singură simțire!

*

PISANIA BISERICII CATEDRALE A SF. EPISCOPII DE BUZEU.

Această sf. şi Dumnezeească Biserică s'au zidit din temelie de reposatul întru fericire Matheiu Basarab Voevod la anul 1649.

După ce mai întâi a dărâmat din temelie pe cea veche făcută de strămoşii săi; apoi arsă şi stricată de năvălirele Varvareşti. Incepătorul acestui scaun fiind chir Serafim Episcop la leatu 1740 şi fericitul Episcop chir Methodie.

Aşezându-se într'acest scaun şi găsind-o stricată de cutremur şi părăginită de oştire s'a apucat mai întâi de i-au dărâmat turlele fiind slăbite, şi au zidit altele; apoi a împodobit-o atât pe din năuntru, cât şi pe din afară; iar la leatul 1832, iubitorul de Dumnezeu Episcopul chir Chesarie, văzându-i iarăşi toate turlele slăbite de cutremur şi despodobită de toată frumuseţea ce s'ar fi cuvenit să o aibă acest fel de sf. Episcopie, încă şi prădată de toate lucrurile sale cele mişcătoare din vremea răsvrătirei din leatul 1821, s'a apucat cu râvnă şi grea cheltuială de a dărâmat întâi turlele şi pre cei doui stâlpi din biserică şi pre ferestrele le-au făcut cu meşteşugul arhitictonesc, apoi destincuind-o atât în năuntru cât şi din afară, au împodobit-o în năuntru cu iscusită zugrăveală, cu tâmplă şi cu alte săpături poleite, iar pe dinafară cu foarte frumoasă arhitectură; asemenea înfrumuseţându-se tot atuncea şi clopotniţa şi aşă cu multă dragoste şi libovu au înoit toate până la cel mai mic lucru spre vecînica pomenire şi s'a isprăvit tot lucrul acesta în zilele Domnului Alexandru Demitrie Ghica Voevod la leatu 1834 Decembrie 30 şi s'a sfinţit cu multă ceremonie bisericească.

G...

Câteva documente din vremea luptelor împotriva Unirii.

Documentele ce urmează sunt declarațiile a treisprezece preoți și diaconi din Ardeal, cari, în fața Mitropolitului din București, se lapădă de Unire și se reîntorc la vechea lor credință ortodoxă. Afară de primul și de ultimul, toate celelalte sunt din vremea luptelor religioase provocate în Ardeal de agitația împotriva Unirii a călugărului sârb Visarion Sarai în 1744 (v. G. Bogdan-Duică, *Călugărul Visarion Sarai*, Caransebeș 1896 și A. Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaș 1900, cap. XI),—lupte al căror rezultat fu întoarcerea la ortodoxie a o mulțime de preoți și credincioși români-uniți de peste munți. Aceasta în deosebi în părțile de miazăzi ale țării, în comitatele Belgradului, Sibiiului și Făgărașului, unde, după raportul episcopului unit al Muncaciului, Manoil Olsavszki, trimis de Curtea din Viena la 1746 în Ardeal, să cerceteze starea bisericii române unite după refugiul lui Inocențiu Klein la Roma, răul a început «dela venirea lui Visarion: ab ingressu Callugeri Vissarionis». Cincizeci și cinci de preoți, relatează episcopul rutean, au usurpat, în aceste părți, stola preoților uniți, abătând poporul dela Unire. Pe șaptesprezece dintre ei, toți din jurul Sibiiului, continuatorii operei de propagandă a lui Visarion, Olsavszki îi și arată cu numele (v. Bogdan-Duică, *op. cit.*, 23—24 și Bunea, *op. cit.*, 200).

Preoții aceștia uniți întorși la ortodoxie, trebuind să-și reguleze și din punct de vedere formal, noua lor situație,

e natural să se fi adresat pentru aceasta în primul loc arhiereului celui mai de aproape și, în acelaș timp, mai cu autoritate: Mitropolitului din București, șeful ierarhic dinnainte de Unire al bisericii române ardelene. Dovadă sunt documentele ce publicăm mai jos, scoase dintr'o condică a Mitropoliei Ungrovlahiei ce se păstrează azi în bib. Academiei Române (ms. No. 603, ff. 382—86; cuprinsul la I. Bianu și R. Caracaș, *Catalogul manuscriselor românești*, II, 371 — 74), documente prin care se arată că dela Decemvrie 1744 până la Iulie 1745 unsprezece preoți ardeleni întorși la ortodoxie veniră la București pentru ca'n fața Mitropolitului de atunci, Neofit, să se lapede solemn de Unire. Acești preoți sunt: 1) Mateiu din Cornățel (com. Sibiiului), având martori pe Ioan din Săcădate (acelaș comitat) și pe Iosif din Porumbacul de jos (com. Făgărașului), 2) Irimie din Alba-Iulie, 3) Pavel din Racovița (com. Sibiiului), 4—5—6) Ioan, Petre și iar Ioan din Petrilaca (com. Belgradului), 7) Crăciun din Bogata (com. Turdei), 8) Ioachim din Mișcrac (com. Belgradului), 9) Șandru din Ilimbav (com. Sibiiului), 10) Andreiu din Zoltan (com. Belgradului) și 11) Gheorghe din Mucundorf (acelaș comitat),

Pe lângă aceștia, documentele noastre mai numesc: pe Constantin din Rășinari (com. Sibiiului), care se lapădă de Unire cu trei ani înainte de mișcarea lui Visarion, la 1741, și pe Stan din Beclean (com. Făgărașului), care face acelaș lucru mult mai târziu, în 1787. Acest din urmă e, desigur, un caz izolat de trecere la ortodoxie, de felul căruia se mai petrec chiar și azi în Ardeal, necum 'nainte vreme, când organizațiile celor două biserici românești de acolo erau mai puțin consolidate. Cel dintâiu însă poate să se fi făcut sub influența stăruirei în legea veche a comunității bisericești a companiștilor greci din Sibiiu.

Câteva documente din vremea luptelor împotriva Unirii.

Documentele ce urmează sunt declarațiile a treisprezece preoți și diaconi din Ardeal, cari, în fața Mitropolitului din București, se lapădă de Unire și se reîntorc la vechea lor credință ortodoxă. Afară de primul și de ultimul, toate celelalte sunt din vremea luptelor religioase provocate în Ardeal de agitația împotriva Unirii a călugărului sârb Visarion Sarai în 1744 (v. G. Bogdan-Duică, *Călugărul Visarion Sarai*, Caransebeș 1896 și A. Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaș 1900, cap. XI),—lupte al căror rezultat fu întoarcerea la ortodoxie a o mulțime de preoți și credincioși români-uniți de peste munți. Aceasta în deosebi în părțile de miazăzi ale țării, în comitatele Belgradului, Sibiiului și Făgărașului, unde, după raportul episcopului unit al Muncaciului, Manoil Olsavszki, trimis de Curtea din Viena la 1746 în Ardeal, să cerceteze starea bisericii române unite după refugiul lui Inocențiu Klein la Roma, răul a început «dela venirea lui Visarion: ab ingressu Callugeri Vissarionis». Cincizeci și cinci de preoți, relatează episcopul rutean, au usurpat, în aceste părți, stola preoților uniți, abătând poporul dela Unire. Pe șaptesprezece dintre ei, toți din jurul Sibiiului, continuatorii operei de propagandă a lui Visarion, Olsavszki îi și arată cu numele (v. Bogdan-Duică, *op. cit.*, 23—24 și Bunea, *op. cit.*, 200).

Preoții aceștia uniți întorși la ortodoxie, trebuind să-și reguleze și din punct de vedere formal, noua lor situație,

e natural să se fi adresat pentru aceasta în primul loc arhiereului celui mai de aproape şi, în acelaş timp, mai cu autoritate: Mitropolitului din Bucureşti, şeful ierarhic dinnainte de Unire al bisericii române ardelene. Dovadă sunt documentele ce publicăm mai jos, scoase dintr'o condică a Mitropoliei Ungrovlahiei ce se păstrează azi în bib. Academiei Române (ms. No. 603, ff. 382—86; cuprinsul la I. Bianu şi R. Caracaş, *Catalogul manuscriselor româneşti*, II, 371 — 74), documente prin care se arată că dela Decemvrie 1744 până la Iulie 1745 unsprezece preoţi ardeleni întorşi la ortodoxie veniră la Bucureşti pentru ca'n faţa Mitropolitului de atunci, Neofit, să se lapede solemn de Unire. Aceşti preoţi sunt: 1) Mateiu din Cornăţel (com. Sibiiului), având martori pe Ioan din Săcădate (acelaş comitat) şi pe Iosif din Porumbacul de jos (com. Făgăraşului), 2) Irimie din Alba-Iulie, 3) Pavel din Racoviţa (com. Sibiiului), 4—5—6) Ioan, Petre şi iar Ioan din Petrilaca (com. Belgradului), 7) Crăciun din Bogata (com. Turdei), 8) Ioachim din Mişcrac (com. Belgradului), 9) Şandru din Ilimbav (com. Sibiiului), 10) Andreiu din Zoltan (com. Belgradului) şi 11) Gheorghe din Mucundorf (acelaş comitat),

Pe lângă aceştia, documentele noastre mai numesc: pe Constantin din Răşinari (com. Sibiiului), care se lapădă de Unire cu trei ani înainte de mişcarea lui Visarion, la 1741, şi pe Stan din Beclean (com. Făgăraşului), care face acelaş lucru mult mai târziu, în 1787. Acest din urmă e, desigur, un caz izolat de trecere la ortodoxie, de felul căruia se mai petrec chiar şi azi în Ardeal, necum 'nainte vreme, când organizaţiile celor două biserici româneşti de acolo erau mai puţin consolidate. Cel dintâiu însă poate să se fi făcut sub influenţa stăruirei în legea veche a comunităţii bisericeşti a companiştilor greci din Sibiiu.

1.

Eu diac(on) Costandin din țara Ardealului ot Rășinariu, fiind hirotonit diac(on) de Vlădica Ardealului chir Inochentie, care este uniat cu Papistaș(ii), și nevrând eu să fiu la Uniia lor și ponturile care au priimit ei din biserica Apusului, am lăsat țara mea și am venit aici în Țara Rumânească, la preosfințitul Mitropolit chir Neofit[1]. poftind darul preoții dela sfinția sa,—întâi lepădându-mă din toată inima mea de toate ponturile Uniaților și să fiu până la moartea mea al sfintii și săborniceștii bisearici a Răsăritului. Și câte priimește această sfintă bisearică a Răsăritului, priimescu și eu cu toată inima mea. Iar de m-aș întoarce la acele ponturi ale Unii, să fiu supt anathemă. 1741 Dec(emvre) 15.

Eu diacon Constandin Ardeleanul ot Rășinariu, cu măha mea am scris și priimesc toate mai sus scrise.

2.

Eu diacon Mathei din țara Ardealului, den satul Cornățelul, ținutul Sibiiului, fiind hirotonisit diiacon de Vlădica Inochentie al Ardealului, care iaste uniiat cu Papistașii, și nevrând eu să fiu la Unațiia lor și poncturile care au priimit ei den beseareca Apusului, am lăsat țara mea și am venit aici în Țara Rumânească, la prea sfințitul părintele Mitropolitul Ung(rovlahiei) chir Neofit i poftind darul preoției dela prea sfințiia sa,—întâi lepădându-mă de(n) toată inema mea de toate poncturile Unației și să fiu până la moarte mea al sfintei sobornicești și apostolești bisearici a Răsăritului. Și câte priimește această sfântă besearică a Răsăritului, priimescu și eu cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unației și la poncturile lor, să fiu făr'de darul

---

[1]) Păstorește între 1738—54.

preoției și supt anathemă. Pentrucă așa m'am prinsu și m'am făgăduitu: mai bine să mor, decât să mă mai întorcu la Unație și la poncturile lor. Dec(emvrie) 29 dni, 7253 (=1744).

Eu diiaconul Maptheiu Ardialianul din sat Cornățel, din ţănu(tu)l Sibiiului, cu mâna mea supt aciaste m'am iscălit și priemescu toate câte scrie mai sus.

Eu Ioan dela Săcădate, din ținutul Sibiiului, mărturisăsc pentru acest mai sus Mafthei, cum că iaste hirotonit diiacon de Inochentie Uniatul.

Eu popa Iosif dela Porumbacul de jos mărturisesc pentru acest mai sus Mafthei, cum că iaste hirotonit diacon de Inochientie Uniatul.

3.

Adecă eu popa Irimiia din țara ungurească, den orașul Belg(r)a(d), den ținutul varmeghiei Belgradului, fiind hirotonisit diacon și preot de Vl(ă)d(i)ca Inochentie al Ardealului, carele iaste uniat cu Papistașii, și nevrând eu să fiu la Unațiia lor și poncturile carele au priimit ei den bisearica Apusului, am venit aici în Țara Rumânească, la preasfințitul părintele Mitropolitul Ungrov(lahiei) chir Neofit, pohtind să iau blagoslovenie dela sfinţiia sa, să fiu al bisearicii Răsăritului,—întâi lepădându-mă den toată inima mea de toate poncturile Unației și să fiu pân' la moarte mea al sfintei soborniceștii și apostoleștii bisearici a Răsăritului. Și câte priimeaște aciastă sfâ(n)tă besearică a Răsăritului, priimescu și eu cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unației și la poncturile lor, să fiu făr'de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa m'am prinsu și m' am făgăduit: mai bine să moriu, de cât să mă mai întorcu la Unație și la poncturile lor. Fev(ruarie) 21 dni, l(ea)t 7253 (=1745).

Eu popa Irimie diinŭ orașul Belgradŭ, cu mina me supt

aciasta m'a(m) iscălitŭ și priimescŭ totŭ chite scr(i)e ma(i) susŭ.

Eu pop(a) Costandin de la Olten(i) mărturisăscu cum că știu că este hirotonit preot de Vlădica Inochentie.

4.

Adec(ă) eu popa Pavel ot Racoviț(a), ținut(ul) Sibiul, fiind hirotonit preot de Vl(ă)d(ic)ă Gheorghie al Mōldovii[1]) și dup(ă) ce m'am dus la casă-m(i), în țara ungurească, căzănd la Unie și acum nevrănd să mai fiu la Unațiia Papistașilor și ponturile care am priimit de la bisearic(a) Apusului, cunoscăndu-m(i) greșala, am venit aici în Țar(a) Rum(ă)nească, la prea sfințit părintele Mitropolitul U(n)grov(lahiei) chir Neofit, pohtind să iau blag(o)slovenie de la sfinția sa, să fiu iar al bisearicii Răsăritului,—întăi lepădăndu-m(ă) den toată inima mea de toate ponturile Unații și să fiu păn(ă) la moartea mea al sfintei sobornicești și apostolești besearicii Răs(ă)ritului. Și căte priimește aciastă sfăntă bisearic(ă) a Răs(ă)ritului, priimesc și eu cu toată inima mea. Iar mergănd la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unații și la ponturile lor, să fiu făr'de darul preoții și supt anathema. Pentru că așa m'am prinsu și m'am făgăduit: mai bine să moriu, de căt să m(ă) mai întorc la Unație și la ponturile lor. Mart 18 dni, 7253 (=1745).

Eu popa Pavel ot Racoviță, din ținutul Sibiiului, cu măna mia am iscălit aciastă iscălitur(ă) și priimesc toate căte scrie mai sus.

Eu pop(a) Costandin din mah(a)laoa Oltenilor mărturisescŭ pentru acest preot anumea Pavel, precum îl știu preot (hirotonit) de Gheorghie Mitropolitul Iașilor.

5.

Adecă eu popa Ion, ce sănt hirotonisit de Inochentie Uniiatul, ce sănt den satul Petralac, din ținutul Beligra-

[1]) Păstorește între 1713—30 (?)

dului, și eu po[pa] Petre și popa Ion ot tam, ce săntem hirotonisiți de episcopul Cervenu[1]), dup'ce ne-am dus acas' în țara ungurească, am căzut la Unație și acum nevrănd ca să mai fim la Unațiia Papistașilor și poncturile ce am priimit de la besearica Apusului și cunoscăndu-ne greșala noastră, am venit aici în Țara Rumănească, la prea sfințitul părintele Mitropolitul Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind să luom bl(a)oslovenie de la sfințiîa-s(a), să fim iarăș ai besearicii Răsăritului,—întăi lepădăndu-ne din toată inima noastră de toate poncturile Unației și să fim păn' la moartea noastră ai sfintei sobornicești și apostolești besearici a Răsăritului. Și căte priimeaște această sfăntă besearică a Răsăritului, priimim și noi, cu toată inima noastră. Iar mergănd la țara noastră, de ne vom întoarce iarăș la credința Unației și la poncturile lor, să fim făr'de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa ne-am făgăduit și ne-am prinsu: mai bine să murim, de căt să ne mai întoarcem la Unație și la poncturile lor. Și ne-am iscălit supt aciasta cu măinele noastre. Ap(ril) 1 dni, l(ea)t 7253 (=1745).

Eu popa Patru de la Petrilaca, din ținutul Beligrad, cu măna mea supt aciasta am iscălit și priimesc toate căte scrie mai sus.

Eu popa Ioan de la Petrilaca, din ținutul Bălgradului, cu măna mea supt aciasta m'am iscălit și priimesc toate căte scrie mai sus.

Eu popa Ion ot Petrilaca, din ținutul Belgradului, cu măna mea supt aciasta am iscălit și priimescu toate căte scrie mai sus. Eu popa Ionu.

6.

Adecă eu popa Cràciun, ce sănt hirotonisit de răposatul Daniil Mitropolitul Ungrovlahiei[2]) și sănt șezătoriu în Bo-

[1]) Numai cu titlu, rezident în București.
[2]) Păstorește între 1720—32.

gata, în ținutul Turdei, și eu popa Ioachim, ce sănt hirotonisit iar de acest Vlădică Daniil și sănt șezătoriu la Mișcrac, ținutul Belgradului, după ce ne-am dus acasă, în țara ungurească, am căzut la Uniiație și acum nevrănd ca să mai fim la Unațiia Papistașilor și poncturilor ce am priimit de la besearica Apusului și cunoscăndu-ne greșala noastră, am venit aicea, în Țara Rumănească, la prea sfințitul părintele Mitropolit Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind să luom blagoslovenie de la sfinția sa, să fim iarăș ai besearicii Răsăritului,—și întăi lepădăndu-ne din toată inima noastră de toate poncturile Unației și să fim pân' la moarte noastră ai sfintei saborniceștii și apostoleștii besearici a Răsăritului. Și căte priimeaște această sfântă besearică a Răsăritului, priimim și noi, cu toată inima noastră. Iar mergănd la țara noastră, de ne vom întoarce iarăș la credința Unației și la poncturile lor, să fim făr'de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa ne-am făgăduit și ne-am prinsu: mai bine să murim, de căt să ne mai întoarcem la Unație și la poncturile lor. Și ne-am iscălit supt aciasta cu măinile noastre. Iun(ie) 7 dni, l(ea)t 7253(=1745).

Eu popa Crăciun de la Bogata, din ținutul Turdii, cu măna mea suptu aciasta am iscălit și priimesc toate căte scrie mai sus.

Eu popa Ioachim de la Mișcracŭ, de la ținutul Belgradului, cu măna mea suptu aciasta am iscălit și priimescu toate căte scrie mai sus.

7.

Adecă eu diacon Șandrul dela țara ungurească, de la satul Ilimbav, ținutul Nocrii(hiu), fiind hirotonisit diacon de Vlădica Inochentie al Ardealului, carele iaste uniat ca Papistașii, și nevrănd eu să fiu la Unațiia lor și puncturile care au priimit ei din besearica Apusului, am lăsat țara mea și am venit aicea în Țara Rumănească, la prea sfințitul părintele Mitropolit Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind da-

rul preoției de la prea sfinția sa,—Intâi lepădându-mă cu toată inima mea de toate puncturile Unației și să fiu pân' la moarte mea al sfintei săborniceștii și apostoleștii besearici a Răsăritului. Și câte priimește aciastă besearică a Răsăritului, priimescu și eu, cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unației și la puncturile lor, să fiu făr' de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa m'am prinsu și m'am făgăduitu: mai bine să moriŭ, decât să mă mai întorcu la Unație și la puncturile lor. Iul(ie) 6 dni, 7253(=1745).

Iao diacomŭ Șandru din țara ungurescă, din satu I-li(m)bav, de ținutu Nocrii(hiu), cu măna me suptu aciasta amu iscălit și priemescu toate câte scriu mai sus.

8.

Adecă eu popa Andrei dela Zoldan, din ținutul varmeghiei Beligradului, carele sânt hirotonisit diacon și preot de Vlădica Inochentie Uniatul, și eu popa Gheorghe de la Mucondorfu, ținutul varmeghiei Beligradului, carele sânt hirotonisit diacon și preot de Episcopul Daniil dela Roman[1]), episcopiia din Moldova, și în urmă am căzut la Unație, deci noi ne mai vrând să fim la Unațiia lor și puncturile care au priimit ei din besearica Apusului, am lăsat țara noastră și am venit aicea, la prea sfinția sa prea sfințitul Mitropolit al Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind să luom blagoslovenie de la sfinția sa, să fim iarăș ai besearicii Răsăritului. Și câte priimește aciastă besearică a Răsăritului, priimim și noi cu toată inima noastră. Iar mergând la țara noastră, de ne vom întoarce iarăș în credința Unației la puncturile lor, să fim făr' de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa ne-am prinsu și ne-am făgăduit: mai bine să murim, de cât să ne mai întoarcem în Unațiia Papistașilor și la puncturile lor. Mesț Iulie 11 dni, l(ea)t 7253(=1745).

---

[1]). Păstorește între Atanasie (1723-c. 1733) și Ghedeon (1734-43).

Eu popa Andreiu dela Zoltan, din ţinutul Belgradului, cu măna mea supt aciasta amu iscălit, priimescu t(o)ate căte scriu mai sus.

Eu pop(a) Gheorghie dela Mucudorfu, din ţinutul Belgradului, cu măna mia supt aciasta am iscălit şi priimescu toate căte scrie mai sus.

9.

Adică eu popa Stan, (din) satul Beclean, ţinutul Făgăraşului, sud (sic) Ardeal, fiind hirotonit preot de Episcopul Climent al Rămnicului[1]) şi după ce m'am dus la casă-mi, în ţara ungurească, căzănd la Unie şi acum nevrănd să mai fiu la Unaţia Papistaşilor şi ponturile care am priimit de la biserica Apusului, cunoscăndu-m(i) greşala, am venit aici, în Ţara Rumănească, la prea sfinţit părintele Mitropolit al Ungrovlahiei chir Grigorie[2]), poltind să iau blagoslovenie de la prea sfinţia sa, să fiu iar al bisearicii Răsăritului,—întăi lepădăndu-mă din toată inima mea de toate ponturile Unaţiei şi să fiu până la moartea mea al sfintei soborniceştii şi apostoleştii bisearici Răsăritului. Şi căte priimeşte această sfăntă bisearică a Răsăritului, priimesc şi eu cu toată inima mea. Iar mergănd la ţara mea, de mă voiu întoarce iarăş la credinţa Unaţiei şi la ponturile lor, să fiu făr' de darul preoţiei şi supt anathema. Pentru că aşa m'am prins şi m'am făgăduit: mai bine să mor, de căt să mă mai întorc la Unaţie şi la ponturile lor. 1787 Iulie 3, Luni.

Eu popa Stanŭ ot satu Beclean, ţănut(ul) Făgăraş, cu măna mea am iscălitŭ aciasta iscălitură şi priimesc toate căte scrie mai sus.

Alex. Lăpĕdatu

---

[1]). Păstoreşte între 1735-49.
[2]). Păstoreşte între 1760-87.

SEMINARIILE.

D-nul I. G. Duca, Ministrul cultelor și al învățământului a trimis direcțiunilor Seminariilor noastre următoarea circulară. Intr'un număr viitor vom reveni asupra ei, pentru că se pun în discuție aici, chestiuni de vieață pentru Seminarii.

S'a vorbit apoi asupra Seminariilor și în Consistoriul Superior Bisericesc și în Sf. Sinod. Vom arătă atunci și aceasta.

Prea Cucernice Părinte,

Din inspecțiile personale pe care le-am făcut, precum și din rapoartele primite, m'am putut încredință că domnește printre elevii Seminariilor noastre nu tocmai spiritul, care ar fi de dorit să domnească în asemenea instituțiuni.

Pornirea unora de a îmbrățișă altă carieră, scepticismul cu care alții intră în Facultatea de Teologie sau se îndreaptă spre sate, grija intereselor materiale care absoarbe aproape exclusiv pe cei mai mulți, toate acestea sunt simptomele unei stări de lucruri, ce nu ne poate lăsă nepăsători.

Cauzele sunt desigur numeroase și adânci. Multe nu stau în puterea noastră să le înlăturăm; sunt inerente sau vremurilor în care trăim, sau condițiunilor generale ale tinerei noastre organizații de stat. In sfârșit, altele își au explicația prozaică în anume însuficențe bugetare.

Știu că P. C. Voastră vă străduiți ca să dați viitorilor noștri preoți o educație sufletească, cât mai potrivită cu sacerdoțiul lor și cu nevoile țării. Așa fiind ar fi nedrept

să arunc vina asupra P. C. Voastre; şi nu acesta este scopul circulării de faţă.

Dar aceste sforţări sunt prea răsleţe, pentru a puteà da adevărate roade. Este deci neapărată nevoie ca întru aceasta să fiţi ajutaţi de tot corpul profesoral.

Profesorii Seminariilor, mai mult decât oricari alţi profesori, nu au numai menirea să instruiască pe elevii lor. Ei trebue să se îngrijească de educaţia sufletească, de formarea caracterelor lor, şi să deà ţării generaţii de preoţi pe deplin conştienţi de misiunea lor religioasă şi socială.

Adresăm deci, întregului corp profesoral al şcoalei ce conduceţi, un călduros apel, ca să vă deà tot sprijinul şi avem convingerea că la chemarea noastră vor răspunde destule glasuri, pentru ca pe viitor Ministerul să nu fie dator să exprime profesorilor de Seminarii decât recunoştinţa sa, pentru serviciile însemnate ce vor fi adus astfel Bisericii şi Statului.

Ministru, *I. G. Duca.*

Administrator, *P. Garboviceanu*

G...

IOAN MOGA «TEOLOGUL».

1790—1856

—*Succesorul lui Gheorghe Lazăr.*—

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XXXIX No. 6.)

*

Ca unul care la începutul carierei sale s'a ridicat atât de repede şi a încăput în atâtea funcţiuni însemnate mai mult prin sprijinul unchiului şi protectorului său, decât în urma propriei sale vrednicii, n'a putut rămâneà nici Ioan Moga scutit de nemulţumirile şi decepţiunile, cari se revarsă de obiceiu asupra unor protejaţi, după ce dispar dintre cei vii, protectorii lor. Adeseori chiar şi odiul pentru anumite fapte şi slăbiciuni ale protectorilor se resfrânge asupra protejaţilor.

Astfel păţì şi Ioan Moga Teologul, îndată ce somnul de veci s'a pogorît asupra pleoapelor, ostenite ale episcopului Vasilie Moga. Fiindcă el alergase îndată pe la Cluj, cercând să-şi asigure sprijinul guvernului ardelean[1]) pentru scaunul episcopesc vacant, şi fiindcă în legătură cu testamentul episcopului Vasilie Moga, s'au ivit unele nedumeriri, teologul Ioan Moga a fost atacat în Gazeta Transilvaniei şi silit a ieşì din rezerva sa şi a cercà să răsfrângă în faţa lumei, învinuirile ce i se aduceau. Reproducem atât corespondenţa din Sibiiu cu atacurile, cât şi desvinovăţirile teologului, fiind amândouă de interes pentru biografia acestuia.

Sibiiu Duminică 21 Oct. c. v. 1845. Astăzi după ce se săvârşiseră pomenirile şi parastasul de 3 zile obicinuit întru ertarea păcatelor şi odihna vecinică a prea sfinţitului episcop Vasilie Moga, se făcu împărţală între toate rudeniile mai de aproape şi mai departe, care se aflară venite la înmormântare, de către nepotul prea sfinţiei sale, *D. teologul Ioan Moga*, pe a căruia pept răposatul ş-au şi dat sufletul şi care aveà în mâinile sale toată averea, ce răposatul episcop în 34 ani o adunase.

Această împărţeală se săvârşì în prezenţa D.D. protopopi şi asesori de consistoriu, Ioan Panovici şi Petru Bodila, ca a unora ce au fost şi mai nainte martori la alcătuirile testamentale ale răposatului.

Rudeniile răposatului episcop, carii primiră după rân-

[1]) Şi în arhiva canc. aulice transilvane se păstrează sub No. 7415/845 o referadă despre cuprinsul unei petiţii a lui Ioan Moga, care cereà ca la viitoarea candidare de episcop să se ţină seamă de meritele lui numeroase, câştigate în cele 3 funcţiuni (profesor, protopop şi asesor) recunoscute şi de superiorii săi, documentate şi cu ocazia restaurării episcopatului din Arad,.. să se aibă deci în vedere serviciile lui îndelungate, precum şi faptul că este în vârsta cea mai bună, de *55 de ani*. Această referadă a fost prezentată la *27 Noemvrie 1845*. De acì rezultă, că Ioan Moga nu s'a născut în 1794, cum se afirmă în *Monografia Seminarului* (pag.,91), ci în *1790*.

dul lor prea însemnate şi mari sume de bani gata, scule şi altele, se despărţiră în următoarele zile prea mult mulţămite de înţeleapta măsură, ce se păstră de către numitul teolog între cei ce se împărtăşiră de moştenire.

Luni în 22 Oct. de dimineață se grăbì nepotul prea sfinţitului, teologul Ioan Moga a întreprinde o călătorie către Cluj, cu gătire de a se încredință la oarecare din bărbaţii consistoriului ocârmuirea clerului şi până la alegerea şi aşezarea altui episcop, în scaunul văduvit, având unii din ei o doritoare râvnă pentru cler, ca unii ce se socotesc meritați in rândul oblăduirii aceluiaş.

Acum domneşte în cler şi în popor de obște acea opinie, că moştenitorii prea sfinţitului episcop cu cea dintâi ocazie îşi vor arătà credincioasa iubire către cler prin împărtăşirea testamentelor lăsate de răposatul episcop precum în favorul rudeniilor sale aşa şi întru al clerului de atâţia ani păstorit.

Clerul şi întreg poporul nu poate pune la uitare, că răposatul păstoriu în toată vieaţa deapururea văerà din inimă sărăcia clerului său, pentru a căruia pricină nu s'ar puteà pune paşi înaintători,—aceea îl îndemnà a duce pentru sine o vieaţă cu totul simplă, şi cu ocazia hirotonirii preoţilor din început primì dela mulţi şi peste ştolă, cu titulă şi făgăduinţă de a-şi înzestrà pe cel mai aproape al său fiu, pe cler; aşa dorirea publică, ca să se vază la lumina clerului dispoziţiile adevărate de răposatul lăsate se socoteşte pe adevăr întemeiată,

Prea sfinţia sa încă în vieaţă fiind, au fost binevoit a aşezà un capital pentru o fondaţie, dintru a cărui dobândă erà să se ajutoreze tinerii români păşitori la ştiinţe mai înalte ce vor cugetà a se aşezà la slujbe ţivile. Cum se ştie la această fundaţie au ajutorat cu sume frumoase mulţi binefăcători, dintre poporanii clerului, de dorit este dară să se vază dela moştinitori o socoteală curată, atât de

sumele adunate pentru fundaţiea numiţilor tineri, cât şi de întrebuinţarea intereselor dela vremea sa.

Opinia publică îşi întemeiază credinţa pe aceea, că prea sfinţitul său păstoriu va fi trăit şi murit pentru fiul său, iubitul cler, pentrucă în vieaţă o parte din rudeniile sale ca să-şi câştige mai bună înzestrare, le-au aşezat la cele mai bune posturi în cler, şi le-au dăruit deodată cu mai multe deregătorii câte pe unul, pentru ca cele ce au adunat dela cler sub vremea păstorirei, iară folosului clerului să le lase.

Crediciosul cler şi popor venit, jeleşte moartea păstoriului său, însă aşteaptă cu nerăbdare să se şi încredinţeze, încât au uşurat moştinitorii vaetele şi durerea, ce arătă răposatul în toată vieaţa de soarta săraciei aceluia. Dea Dumnezeu cel peste tot sfânt, ca poftoritele mărturisiri ale răposatului, că din cele ce adună, voeşte a înzestra clerul şi fundul de seminariu, să se împlinească şi în faptă; căci aceasta se ţine de cea mai strânsă datorie a clerului să o poftească.

Mai este de poftit şi aceea, ca să se ştie, oare în odoarele şi veşmintele episcopeşti de răposaţii episcopi sârbi în scurte timpuri cât au episcopit, clerului lăsate, de către prea sfinţitul episcop răposat Moga în vreme de 34 ani întrebuinţate, ce adaogere s'au făcut? Casele cu nume de seminariu prin înalta ajutorinţă monarhială, de cătră cler cumpărate în Sibiiu, precum şi capela episcopească, în ce stare şi cât de demobilizate se află rămase.

(«Gazeta de Transilvania» 1845 1 Noembrie No. 88) 9.20»

Desvinovăţirea lui Ioan Moga teologul este următoarea:

Domnule Redactor,

Corespondentul d-tale din Sibiiu dd. 21 Oct. 1845, care s'au primit în Gazeta No. 88 pag. 351 şi 352 arată oare care circumstănţii despre moartea şi împărţirea averilor răposatului episcop Vasilie Moga, şi despre favorizarea nea-

murilor lui, care nu sunt întru toate în tocma cu adevărul; aşà fiind că nime nu se interesează mai mult pentru altcevà, ca pentru numele bun, carele prin stângace descrieri se poate schimosì, te rog, să binevoeşti a primì spre îndreptarea lucrului următoarele însemnări în Gazeta d-tale.

1. Averile răposatului episcop Vasilie Moga n'au fost nicicodată încredinţate mâinilor subscrisului, şi aşà subscrisul n'am avut de a împărţì neamurilor răposatului nimic, şi nu mă pricep în ce fel figurează la împărţeala aceasta nălucită D.D. protopopii Panovici şi Bodila, ca şi *Pilatus în Credo;* răposatul episcop au făcut cu adevărat testament despre celea ce au putut face în favorul clerului, înaintea pomeniţilor D.D. protopopi, şi acest testament s'au şi aşternut la prea înaltele locuri spre milostivă pertractaţie; dar alt testament în favorul neamurilor sale, răposatul n'au făcut, căci neamurilor sale le-au dat, din ce au păstrat, după cum au voit, la fieşte care în mână, şi mai înainte, dară mai vârtos până au fost bolnav, prevăzând că de tămăduire nu mai poate aveà nădejde. In mâna subscrisului au fost dat v. m. de către răposatul numai cheltuiala îngropăciunii, şi alte daruri ce au lasat cunoscuţilor săi, şi acelora pe care şi i-au ţinut de prieteni—şi carii nu sunt de un neam cu dânsul, şi acestea le-au şi administrat subscrisul la locurile sale. Apoi pomeneşte corespondentul de prea însemnate şi mari sume în bani gata şi scule care le-aş fi împărţit eu între neamurile răposatului. Aş fi dorit ca corespondentul să fi însemnat cu ţifre aritmeticeşti acestea sume prea însemnate, încă să le ştiu şi eu, dacă nu le-am văzut, de vreme ce cum mai sus am însemnat răposatul aşà au împărţit neamurilor, de nu au ştiut stânga ce au făcut dreapta.

Ce pomeneşte corespondentul de călătoria mea la Cluj spre însemnatul acolo sfârşit, este adevărat; însă dacă voià a arătà corespondentul lucrul de toate părţile precum este,

trebue să arate și aceea, că nu numai subscrisul, ci încă și alți doi bărbați din clerul acesta au călătorit, și cu prilejul acesta și mai nainte, tot pentru acest scopos la Cluj, că și aceia au călătorit cu știrea corespondentului ca și subscrisul. Pentru ce întrunele prea mult, într'altele mai puțin decât este adevărul?

2. Moștenitorii răposatului nu pot da înainte alt testament, nici în favorul clerului, nici în favorul lor de răposatul rămas, afară de acela, care s'au și așternut la prea înaltele locuri, și la vremea sa poate că se va și publică; iară dacă știe corespondentul că este, îl provocăm să-l dea la arătare, și îi vor fi și neamurile și clerul mulțămitori. Un corespondent în foi de obște, ni s'ar păreà, că nu ar trebuì să grăiască din ce vorbește blogul pe uliță, sau numai din imaginația sa, mai vârtos în lucruri cari pot întărâtà și povățuì mulțimea spre păreri nedrepte și pricinuitoare de urgie asupra celor nevinovați.

3. Acum în pripă nu am la mână declarația răposatului în care arată, cu ce scopos au făcut fundația pentru tinerii ce vor învăță filosofia, însă încât îmi aduc aminte, acea fundație sau făcut nu pentru cei ce cugetă a luà slujbe civile, ci pentru aceia, cari se vor aplicà în cler; nici nu puteà fi almintrelea, de vreme ce bine știà răposatul, că românii cei de legea neunită nu se primesc la slujbe civile.

(Va urma).

Dr. Ioan Lupaș.

PUBLICAŢIUNE.

In ziua de 27 ale lunei Noembrie 1915 se va face alegerea a 12 membri în Consistoriul Superior Bisericesc, în locul celor al cărora mandat a expirat,—şi anume:

De către Colegiul electoral al Facultăţii de Teologie (universitar) un membru în locul Prea Cucernicului Iconom C. Nazarie.

De către Colegiul Seminariilor, un membru în locul Prea Cucernicului Iconom I. Gotcu;

De către Colegiul monahal din Eparhia Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, un membru în locul Prea Cuv. Arhim. Teofan Ionescu, superiorul mănăstirii Durău.

De către Colegiile preoţilor din Eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei, trei membri, în locul P. Cucernicilor Iconomi Ilie Teodorescu, Marin Iliescu şi Dimitrie Popescu-Moşoaia;

De către Colegiile preoţilor din Eparhia Râmnicului Noul Severin doi membri, unul în locul preotului Pantelimon Procopiescu, al căruia mandat a expirat, şi altul în locul Pr. Meletie Răuţ, eliminat din cler;

De către Colegiile preoţilor din Eparhia Romanului, doi membri în locul Prea Cucernicilor Iconomi Teodor Teodorescu şi Dim. Popescu;

De către Colegiul preoţilor din Eparhia Buzăului, un membru în locul preotului N. Jingoiu; şi

De către Colegiul preoţilor din Eparhia Huşilor, un membru în locul preotului Iconom Ioan Antonovici.

ERATA.

In numărul trecut (Septemvrie) al revistei noastre s'a strecurat o greșală prin punerea articolului «Sfințirea bisericii din căt. Dragoș-Vodă» supt numele P. S. Arhiereu Teofil M. Ploeșteanu. Acest articol nu este scris de P. S. Sa.

DONAȚIUNI.

Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce Majestăței Sale Reginei Maria, a României, cele mai respectuoase mulțumiri pentru înalta solicitudine, ce poartă așezemintelor mânăstirești, din cuprinsul acestei Arhidiecese metropolitane și pentru ajutoarele, ce a binevoit a da monastirelor, cu prilejul vizitei, făcute de Majestatea Sa acelor dumnezeești locașuri, în zilele de 12—16 August a. c. și anume: *Trei mii lei* pentru refacerea acoperemântului cu draniță dela schitul Bisericani; *două mii lei* pentru continuarea lucrărilor dela clopotniță, ce se zidește din nou, la Monastirea Durău; *una mie lei* pentru a se distribuì călugărițelor suferinde și lipsite de mijloace, din monăstirea Varatec; *șapte sute lei* pentru a se distribuì călugărițelor suferinde și în lipsă de mijloace, din monăstirea Agapia; *șapte sute lei* pentu a se distribuì călugărilor suferinzi și în lipsă de mijloace, din monastirea Neamțu; *două sute lei* pentru a se distribuì călugărilor suferinzi și în lipsă de mijloace, din monăstirea Bistrița; *două sute lei* pentru a se distribuì călugărilor bătrâni și lipsiți de mijloace, din monăstirea Slatina; și *una sută lei* pentru a se distribuì călugărilor suferinzi și lipsiți de mijloace, din monastirea Secu.

Se aduc mulţămiri publice locuitorilor enoriaşi din satul Ghergheliu. parohia Şorăneşti, jud. Vaslui, cari au dăruit pentru biserica respectivă mai multe obiecte şi anume: D-nii Nicolae Gr. Mazilu, a contribuit la cumpărarea policandrului mare cu suma de 165 lei; a mai dăruit o candelă în valoare de 20 lei; o cadelniţă în valoare de 30 lei; o cruce suflată cu argint în valoare de 20 lei; pentru sf. Masă 20 lei şi alt ajutor în bani de 30 lei. Gh. Luchian a dăruit 10 prăjini loc, pe care s'a construit biserica cea nouă. loc care s'a evaluat în preţul de 200 lei. A mai dăruit un rând de sf. vase în valoare de 155 lei; două felinare de 20 lei şi alt ajutor în bani de 150 lei. Mihai Scănteianu a făcut cu cheltuiala sa o icoană Maica Domnului cu strană în mijlocul bisericii; o candelă şi un alt ajutor în bani de 102 lei. Ioan A Stratinei a dăruit suma de 121 lei 95%. Ioan Al. Vidale a dăruit suma de 95 lei 70 bani. Dumitru Ch. Hârgia a contribuit la cumpărarea policandrului mare cu suma de 165 lei; pentru sf. Masă 12 lei; a mai dăruit o candelă în valoare de 20 lei; o cruce în valoare de 15 lei şi un alt ajutor în bani de 100 lei. Dl. Căpitan Simion Antoniu cu soţia sa Maria au văpsit şi văruit cu cheltuiala lor biserica în interior şi pe dinafară; a mai făcut 31 strane, un antret cu uşă şi fereşti la intrarea bisericii; a cumpărat toată îmbrăcămintea pentru sfânta Masă şi o perdeà de stofă roşie la uşile împărăteşti; a dăruit o evanghelie, un apostol, o liturghie şi un Penticostar; a văpsit stranele, sfeşnicile şi cafasul bisericii şi a susţinut cu cheltuiala toate cele necesare la sfinţirea bisericii. Epitropia parohiei exprimă călduroase mulţămiri la toţi aceşti buni creştini pentru frumoasele donaţiuni ce au făcut bisericii din satul lor.

Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii, Administraţia Cassei Bisericii, aduce vii mulţumiri d-lui I. Zamfirescu din Bucureşti, str. Codrilor No. 17, pentru bunavoinţa ce a avut de a donà bisericii filiale Inălţarea Domnului din com. Jupâneşti, jud. Muscel, uşile împărăteşti în val. de 60 lei.

Se aduc mulţămiri publice d-lui Marin T. Sergentu, proprietar în comuna Cojocaru, care a lucrat mai mult cu cuvântul şi cu bani, pentru construirea bisericii Sf. Ierarh Nicolae din zisa comună.

Sfânta Mitropolie a Moldovei şi Sucevei, aduce mulţămire publică d-nei Adela Cogălniceanu, care a binevoit a dărui 400 lei pentru lucrările schitului, ce se zideşte în comuna Buciumi jud. Iaşi şi care schit aparţine comunităţii fraţilor români Sf. Ioan Teologul «Provata» din Sf. Munte Athos.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procură dela această Tipografie. Cele de ritual sunt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent	TITLUL CĂRȚEI	VALOAREA						Cheltueli de Transport	
		Broșată		Legată în piele		Legată în piele și pânză			
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	—	90
2	Aghiazmatar	8	—	8	—	8	50	—	90
3	Apostol	6	—	9	—	18	—		90
4	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	[illegible]
5	Autocefalia Bisericei Române	—	50	—	—	—		1	50
6	*BIBLIA* ed. sf. Sinod, pe hârtie de cârpă	15	—	—	—	—		1	50
7	pe hârtie din cârpă și celuloză	10	—	—	—	—	—	1	50
	Vânzătorilor se acordă rabat 10%								
8	pe hârtie din celuloză	3	—	—	—	—	—	1	50
	Vânzătorilor nu se acordă rabat.								
9	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6		—	—	—	—	1	40
10	Canonul, Acatistul și Vieața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	—	—	—	60
11	Catavasieru	2	50	5	50	4	50	—	90
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	60
13	Didahii (Învățături) de Ilie Meniat	3	—	9	—	5	50	1	90
14	Cazanie	8	—	14	—	11	50	1	40
15	Evanghelia ed. IV.	12	—	19	—	—	—		40
16	Evhologiu	8		13	—	11	—	—	90
17	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere)	1	—	—		2	—	—	60
18	Expunerea Doctrinei	1		—	—		—	—	60
19	Iconografia	4		—	—	—	—	—	70
20	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod	1		—	—	—	—	—	60
21	Liturghia Sf. Ioan Gură-de-Aur	—	50	—	—	1	50	—	[illegible]
22	Liturghia	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—		—	—	—	60
24	Mineele (un corp)	100	—	160	—	130	—	6	60
25	Un volum din Minee	10	—	15	—	12	50	1	40
26	Monastirile și Bisericile din România	2	—	—	—		—	1	70
27	Noul Testament	1	50	—	—	—	—	—	90
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	25		—	40
29	Orologiul mic	3	50	7	50	6	—	—	80
30	Panihidă (Rânduiala Parastasului)	1	—	—	—	2	—	—	60
31	Paraclisul Sf. Dumitru Izvoritorul de Mir	1	—	—	—	—	—	—	60
32	» Sf. Filoteia	1	—	—	—	—		—	60
33	» Sf. Spiridon	—	50	—		—	—	—	50
34	Penticostar	7		12	—	9	50		80
35	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	—	60
36	Prohodul Domnului	1	—	—		2	—	—	[illegible]
37	Psaltirea mare ed. V.	3	—	8	—	5	50	—	90
38	Psaltirea mică ed. III	1	—	—	—	2	—	—	90
39	Pâinea spre ființă (fără rabat)	—	10	—	—	—	—	—	—
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou)	—	50	—	—	—	—	—	40
41	Slujba Sfințirii steagului	—	50	—	—	—	—	—	[illegible]
42	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	60
43	Slujba Sfințirii Bisericei	2	—	5	—	3	80	—	60

SPRE ŞTIINŢA

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*" se compune din: *P. S. Arhiereu Teofil M. Ploeşteanu*, D-nii. *Dr. Petru Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*, *Badea Mangâru*, *Dr. Drag Demetrescu* şi *Dr. I. Mihălcescu*.

Toată corespondenţa privitoare la Tipografie şi la Revistă precum şi banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiereu Meletie Constănţeanul*, Directorul Tipografiei şi Revistei «Biserica Ortodoxă Română», Str. Principatele-Unite No. 60. Bucureşti.— ***Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.***

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Preţul abonamentului pe un an este de 10 lei în ţară; iar în streinătate 12 lei.

Abonaţii cari nu vor priimi numerile regulat, vor reclamă de-a dreptul P. S. *Arhiereu Meletie Constănţeanu*, Directorul Tipografiei.

Scrisorile nefrancate nu se primesc.